

ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା

ବିଜ୍ଞାନ

୧୪୭୮୩

ବିଜ୍ଞାନ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૧૮૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મુંબાઈની શૌહાણી

વિષય દ - ૧૪

મુંબાઈની શેઠાણી

યાને

સુધરેલી સુંદરી

ઉર્ફ

ઝૈરી કે બલા

ભાગ ૧ થી ૮ સંપૂર્ણ વાર્તા

લેખક: -શ્રીમત કવિ જાદવજીભ ભગવાનદાસ
પાત્રી સર્વ લક્ષ્મી પરદ કરી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુકસેલર:-જદુલલ નારણદાસ

૬. સ્વામીનારાયણના મંદિર પાસે—નંદી, ૧૧૬.

મિરેઠ બટાઈ પોળતે નહ આવેલા સરખતી પ્રી-ટીંગ
પ્રેસમાં રતીલાલ બાળકૃષ્ણ ત્રિવેદીએ છાપ્યું.

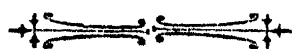
પૃત્તી ૪

પ્રત ૨૦૦૦

સંવત ૧૯૮૪

કીંમત દશ આના

રાગ—(નહી ચીજ કોઇ ગણી ગરજ સમ નહી ચીજ કોઇ ગ
વશીકરણ રહ્યું છે વસી વનીતામાં વશીકરણ રહ્યું છે
તનુજા મહીં પ્રદ્યા પણ ભુલ્યા ઐતમ પત્નિમાં ઈંદ્ર
મછગંધાને મોહ્યા પરાશર જાત જોઇ ના કસી-વનીત
માનુની પાસે નીજ માન મુકીને બળીઆ પણ પડતા
વિશ્વામીત્ર જપ તપ ચુકીને રહ્યા મેનકામાં ફસી-વનીત
પ્રેમ પીંજરે પુરૂષ પુરાયે મુગ્ધા મોહની ખાણ
કૌરવ કીચક રાવણ પેઠા મૃત્યુ મુખમાં ઘસી-વનીત
ભરમ કરવાને ભરમાસુર મોહીની બન્યા ભગવાન
ઇતિહાસ જુઓ પુરાણ જુઓ પણ નારી થકી ધમસાણ
શંભુ સરીખા પણ તપ ચુક્યા નારી જાળમાં ફસી-વનીત

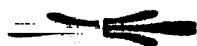
સોમલને સાકર જુઓ ખેડ સ્વેત જણાય
એકથી પ્રાણજ નીકળે બીજે ઠંડક થાય
રૂપ અને ગુણ બે મળે સાકર સરખો સ્વાદ
ગુણ વગરનું રૂપ તે સોમલ સમ બરખાદ

(૩)

પરણેલાની પીડા

યાને

શેઠ નથુશાની કર્મકથા

રાગ—(ઝરે ગયાને વેરે ગયાં વળી કાળા કેરે ગયા કરનાર)

નથુશા—હતો કુંવારો આજ લગી હું પરણ્યાનું દીલ થાતું તું
પરણેલાને નજરે ભેતાં હઈડું તો હરખાતુ તું
ઘરે દુકાનો વેચી દઈને રૂપીઆ સૌ ભેળા કીધા
લાડીજીને હોશે મળવા થોડા કંઈ કરજે લીધા
દલાલ ડાહ્યા બોલાવીને શીખામણુ તેને આપી
પાંચ સુધી પરવા નવ કરશે પારખને ભાઈ ચીત રાખી
ગમાર ગામડીઆણુ ના ભેશે સુધરેલી શહેરી ભેને
બને નહી તો સાત ખરચને ભલે પડે મમ શીર બોળે
સારૂ કહી સીધાવ્યા ઓઠર બે મહીને પાછા આવ્યા
આશન આપી ઝટ પુછ્યું કહોજી શું છે કરી આવ્યા
બડાઈ બહોળી કરતા બોલ્યા શેઠ પુછો છે શું એમાં
ડાહ્યાભાઈ જે કામ લીધે છે પડે નહી પાછો તેમાં

(૪)

હજાર સાડા છ આપીને સાટું સૌ નકકી કીધું
સસરાજીએ સ્નેહ થકી ભાઇ લગન સાતમનું લીધું
કન્યા પુતળી કાચ તણી છે રૂપ મનોહર છે એનું
મેટ્રીકમાં પછ પાસ થઇ છે કાન્તા નામ ધર્મુ તેનું
કદર કરજો કામ તણી ને મહેનતનો બદલો દેજો
કહું છું તેમાં કસુર પડે તો પાઇ દલાલી ના દેજો
વધામણીમાં વીંટી આપી ઠેંકયું કહી લશ્ચુ આપ્યું
ભલું થજો ભાઇ આપતણું જે આજે માફ દુઃખ કાપ્યું
જમવા વેળા હવે થઇ છે ભલે પધારે સ્વસ્થાને
આમંત્રણ આપું છું ભાઇ પધારજો મારી જાને

(લગન પછી)

બધરી પરણ્યા શુભ લગનથી કોડ કર્યા સર્વે પુરા
સુખ સઘળું હોળીમાં હોમ્યું ઇજ્જતના કીધા ચુરા
પ્રથમ આણે શાણી રાણી લાજ મહી લચકાતાંતાં
સાથે ફરવાનું હું કહેતો ઇજ્જતમાં અચકાતાંતાં
વચનો વદતાં ધીરે ધીરે બોલી લાગે બહુ સારી
મેં બાણ્યું જે કામ થયું છે સદ્ગુણી પામ્યો નારી

(૫)

છી પધાર્યાં ખીજે આણે પ્લોટ સહુ બહલાયો છે
 કરી જેને હું ગણતો તે વાઘ થઈને આવ્યાં છે
 ત્રણ દીવસ થયા એટલે મકાનમાં ખામી કાઢી
 ધરમાં હું નહી રહેવાની કહીને રીસાયાં લાડી
 કમને મેં માનજ આપ્યું ઘર ખીલું બાઠે લીધું
 ગીના માટે વહાલીએ આમંત્રણ ખીલું લીધું
 ટીસ મળતાં હું ગલરાયો તો પણ હીંમત મેં રાખી
 શું જોઈએ ક્યાણી ક્યામા મુંખેથી ક્યોને લાખી
 ઝર જોડી મારે જોઈએ એરીંગની જોડી લાવો
 કેટ ગીનીના સોનાનું લઈ વાંલા વેલા આવો
 ગડીઓની જોડી લાવો સાચા મોતીની સ્વામી
 ડી કસળી લાવો જેવી પહેરે છે મારી મામી
 તં તડાકો મેં તો કીધો પાઈ નથી પાસે મ્હારી
 ઘણું વેચ્યું દેવું કીધું ત્યારે પરણ્યો છું નારી
 જુતાં વાલી વીલાં પડીયાં તરત તડુકો તો કીધો
 રણી તમને તેમાં કહોને મેં શું કાંઈ ગુન્હો કીધો
 માપ્યું તે મારે જોઈએ તેમાં કંઈએ નહી ચાલે
 ઇ બીખારી કેરી નારી તે તો આ હાથે સાલે

(૬)

ધાટી વીણુ ધડીએ નહી ચાલે મનમાં લેજો વિચારી
રસોઈ હાથે રાંધુ છું તે માટે સમજો છું સારી
સૃષ્ટી આખી સુધરી તોયે આપ રહ્યા હૃમ્મગ જેવા
દાળ થઈ માટે સીધાવો આદુને મરચાં લેવા
ધાટી માફક ગણુવા લાગી ઓડરથી અકળાવે છે
નવા નવા બુટા ઉઠાવી આંતરડી કકળાવે છે
તુર્ત રોકડો જવાબ દે છે કદી જરા હૂ ગુસ્સે થાઉ
વેરીસોરી ઓ માય હસ્તમાં આઈએમ ગોઈંગ ડિયર નાઉ
ગયો જમાનો બુનો ચાકી ફેશનમાં બહાલા મહાલો
દાગીના બુના વેચી દઈ નાટક જેવાને ચાલો
ટેલીફોનથી ટીકીટ કરાવો ફસ્ટ ક્લાસ રીઝર્વડ બહાલા
અપટુડેટ બનીને ચાલો વીચાર શા કરવા ઠાલા

શેઠનો પશ્ચાતાપ

—*—

મોગ-મહલ

સુધારાની મજા ચારો જમાનો બંધ છે સારો
બુએને આ દશા ચારો અમારી આમ બાબત છે
બુએ મુંબઈ તણી નારી બતાવે ડેળ તે ભારી
ફરે થઈ રાયની રાણી અમારી આમ બાબત છે

(૭)

હતી અમ દેશની અંદર મહારી પ્રેમદા પ્યારી
 અમે અમ પાસ બોલાવી અમારી આમ બાબત છે
 કંઈ કોઈ જાતનો ઓડર નથી તે ધ્યાનમાં લેતી
 ફરે તે થઈને મદદમાતી અમારી આમ બાબત છે
 બધાંએ ઘર તણાં કામે અમે અમ હસ્તથી કરતા
 દુઃખી છે જીંદગી મારી અમારી આમ બાબત છે
 ભરૂ મમ હસ્તથી પાણી પછીથી ઉઠતી રાણી
 ચલાવે હુકમે શાણી અમારી આમ બાબત છે
 કરી દાતણ પછી ઘરમાં પદમણી પાટલે બેસે
 પછીથી ચાહ તે માગે અમારી આમ બાબત છે
 ઘરે વાસણ બધા માંબુ રસોઈ હાથથી રાંધુ
 કરે લોજન પછી પત્ની અમારી આમ બાબત છે
 કરી પત્ની તણી સેવા દશે તો નોકરી જાઉં
 પુરા પરતંત્ર ત્યાં થાવું અમારી આમ બાબત છે
 બધા આ કદને લીધે દુઃખી આ જીંદગી થાતી
 ભલે મરવું અરે એથી અમારી આમ બાબત છે
 મજા મુખઈ તણી બેતાં સુરણ ફેશન મહી ફસતા
 પછી પસ્તાઈને રડતા અમારી આમ બાબત છે
 પગાર પચીસ તો આવે પ્રિયા પાંચીસ ખરચાવે
 દયા હીલમાં નહિ લાવે અમારી આમ બાબત છે

(૮)

ખતાવે દમ ઘણો નારી ચલાવે હુકમો ભારી
 ફરે નીત બાગમાં રાણી અમારી આમ બાબત છે
 ઘરેણાં અવનવાં માગે વખતપર હાડકાં ભાગે
 કહે શું કામ પરણ્યાતા અમારી આમ બાબત છે
 દરદ નીત્યે નવું થાયે રહું હું ઘેર જ્યાં સુધી
 કરે કણકા ખરા ખોટા અમારી આમ બાબત છે
 પથારીમાં પડી રહેતી મીઠાઈ મોંજથી ખાતી
 દૂઃખી મમ જીંદગી થાતી અમારી આમ બાબત છે
 લડૂ નીત્ય બીલ વધદોનાં છતાં સાજી નથી થાતી
 ચલાવે ઢોંગ બહુ ખોટા અમારી આમ બાબત છે
 ખરીદી હાથથી કરતી લખાવી નામ પર મારા
 કહો બીલ ક્યાં થકી ભરવું અમારી આમ બાબત છે
 મંગાવે અવનવી ચીજો અમારે લાવવી ક્યાંથી
 નથી પેદાશ કંઈ જોતી અમારી આમ બાબત છે
 પથારી ગ્રેમથી કરવી પ્રીયાની હાજરી ભરવી
 નથી નવરાશ પણ પળની અમારી આમ બાબત છે
 ગુમાવી દેશની ગુડી અહીં પરદેશમાં આવી
 છતાં ખુશ ના થઈ નારી અમારી આમ બાબત છે
 હતી અમ દેશની અંદર બધાંએ કામ ત્યાં કરતી
 નથી અહીં કોઈથી ઠરતી અમારી આમ બાબત છે

(૬)

કઠી મમ સાથ જો આવે બહારે માલ લેવાને
ગણે નોકર અગર ઘાટી ઇજ્જતની આમ હાલત છે
વખત વીચારીને રંડા કરે દર્શનનુ ખાતુ
સીધાવે ચારના ઘરમાં અમારી આમ બાબત છે
ચારોથી તે લઇ નાંણાં લુટાવે માલ યૌવનનો
બરે પાછાં ઘરે પગલાં અમારી આમ બાબત છે
હુમેશાં આટલી મોટી કહે તું કયાંથી આવે છે
ગયા છે ખાર જો વાગી અમારી આમ બાબત છે
થયાં દર્શન બહુ મોડાં ભર્યાંતાં કુલ હીંડોળે
જામીતી મેઢની ઝાઝી અમારી આમ બાબત છે
સખી એક મંદીરે આવી મને ગઈ સંગ બોલાવી
તજો કચકચ તમે ખાલી અમારી આમ બાબત છે
મટી જંગલી બનો શહેરી મવાલી કયાં સુધી રહેશે
પધારી કેમ નથી કીધી અમારી આમ બાબત છે
સુતાં જઈ લોચ શેઠાણી જણાવી રીસ ઉપરથી
પતીને રાક્ષમાં દાણી અમારી આમ બાબત છે
કહે માધવ મળી જેને હશે જ્યાં કરેશા નારી
વૃથા ગઈ જીંદગી તેની ગયો આ ભવ બધો હારી

તા. કા:-આ પુસ્તકનાં કાવ્યો પૃષ્ઠ ૩ થી ૬ હમારા સ્નેહી
માધવલાલ હગનલાલ પેથાપુરવાળા (હાલ સુ દરસોલ)એ ખાસ
મહેરબાની દાખલ બનાવી આપેલી હોવાથી અતઃકરણથી તેઓનો
ખાસ આભાર માનીએ છીએ. (શ્રી મહાશક)

સુધરેલાનો સંતાપ

(રાગ-ગઝલ)

સુણો સાથી સુધારાના ! અરે ! સૌ આંહી આવેને;
 તમારા લાપણે ભુલ્યો હવે રસ્તો બતાવેને ! સુણો.
 તમારા રાહ પર ચાલી સુધારો ઘર વિષે ઘાલી;
 પીધી મહે ઝેરની ખાલી તમે તેથી બચાવેને ! સુણો.
 પ્રિયાના પોલમાં લાવી નવીન પોશાક પહેરાવી;
 ગરીબી ઘર વીધે આવી હવે તેને હઠાવેને ! સુણો.
 પ્રિયા ઘર કાજને છોડી ચઢાવી ખુટની જોડી;
 હવા ખાવા જતી દોડી કહે “નોકર વસાવેને” ! સુણો.
 નથી હું કંઈ ભઠીયારી નથી કંઈ કામ કરનારી;
 હવે હકદાર હું નારી નીયમસરતું બળવેને ! સુણો.
 સુધારો આપણે માથે નહિ ખાવા કફ હાથે;
 પીચુજી રાંધવા માટે રસોયો એક લાવેને ! સુણો.
 સુશોભિત દેવ લાવેને સરસ ચરમાં અપાવેને;
 હુકમ મારો બગાડેને મડમ સુજને બનાવેને ! સુણો.
 જવું ફરવા પગે ચાલી સુધારાની નહી વડાલી;
 દીયો એ આપણા ટાળી સરસ સાર્થક બનાવેને ! સુણો.
 બનું હું રાયની રાણી જવું નાટક વીધે બની;
 દીકરી લાવો તમાસાની સુધારાને વધાવેને ! સુણો.

ઘણું છે કામ તમ માથે તમે ના આવશો સાથે;
કુલાણ કેન્ડને માટે ટીકીટ ખીણ મંગલોન ! સુણો.

અદેખા શું બનો એમાં કુલાણ સાથ છે તેમાં;
સુધારો છે રહ્યો જેમાં જરા વિશ્વાસ લાવોને ? સુણો.

સુધારાના થયા સાથી પછી ખટપટ કરો આશી ?

ઠરે અજ્ઞાનીઓ હાંસી કુધારાને હરાવોને ! સુણો.
સુધારો આ જુઓ યારો ! તમેને જે અતિ પ્યારો;

હવે લાગે મને ખારો ! ભલે ભપકો બતાવોને ? સુણો.
ખરચ પોપાય ક્યમ આવું ? મુસારો સાઠનો લાવું;

પ્રિયાને કેમ સમજવું ? જરા યુક્તિ જણાવોને ? સુણો.
રસોયો ક્યાં થકી રાખું હૃદયનું દુખ ક્યાં દાખું !

નિસાસા હાય હું નાખું દયા દિલમાં ધરાવોને ! સુણો.
છકેલી કંઈ થઈ નારી જરાએ લાજ ના ધારી;

પતિ તો શાક તરકારી પતિ વૃત તો પળાવોને ! સુણો.
લગ્નબ્યા તાતને ! કેંએ બનાવ્યા બ્રાતને કેંએ;

દુખાબ્યું કુળ હા ! કેંએ ભલે દિલને મનાવોને ! સુણો.
સુધારો એ તમારો તો ભલે તમને સુખારક હો !

અરે પરતાઉ છું પુરો પ્રભુ તેથી બચાવોને ! સુણો.

* * * * *

સુણી શંકર કહે શાણા ભવાડા આ સુધારાના

સુણી ના કોપશો પ્યારા ચરજ દીલમાં ઠસાવોને ! સુણો.
લેખક “મણીકાન્ત”-(તે શંકરલાલ મગનલાલ પંડ્યા)

—(કોનો વાંક)—

રાગ — (ઝેર ગયાં ને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર)
 સુધરેલી પતિન—પીયરથી હું જ્યારે આવી દેખી મુજને શરમતા
 ગમાર ગામડીયણ કહી મુજને હાંસી મારી કરતા તા
 મેરેજ કરવા આવ્યા ત્યારે આંખો શું કુટી ગઈતી
 ડાપણ શું દરીયામાં ગયું તું હવે કરો છો શોક અતી
 બોમ્બે આવ્યા પહેલાં જ્યારે સુધરેલામાં ખપવાને
 પીયુ પરાણે તેડી જતા હોંગીંગ ગાર્ડન ફરવાને
 મીસ બીજલી ને અપલાનાં મુજને નૃત્ય બતાવ્યાં આપ
 તેવી સુધરેલી થાવાને નીત નીત મુજને કહેતા નાથ
 દેશી કાપડ લાવો સ્વામી અંગ દીસે ઉઘાડું નહી
 જંગલી જડસા જેવી કહીને ફ્રેન્સી વસ્ત્રો આવ્યા લઇ
 ઉંચી એડીના બુટ અપાવી સુધરેલી મુજને કીધી
 રીસ્ટ વાચ મુજને પહેરાવી ફેશનના ફંદે નાખી
 મર્કેટને નીસરણી આપી બળતામાં હોમાયું ઘી
 ગજ ગાંડાને દાડ પાચે કહો મણા રહી તેમાં શી
 પ્રથમ ચડાવી હવે અડાવી સ્નાત્ર ગ્રહી શું લ્યો મ્હોનો
 હવે બળાપો આમ કરો છો વાંક કહો એમાં કોનો ?
 શેઠ—વાંક નથી એમાં કંઈ તારો લાગ્ય તણી એ મોટી બુદ્ધ
 ફેશન અંતે કરે ફજેતી પ્રિયા હું તે કડં કબુલ

(૧૩)

શેઠ-શેઠાણીનો સંવાદ

(રાગ-ગઝલ)

શ્રી-અરે સ્વામી તમે મારા ઘડાવો બંગડી ખ્યારા
 વળી હીરા તણી ચુની કહો તમ લાવશે ક્યારે
 ૫રે ખ્યારી હવે મારી સુંણાવું વાત હું સારી
 નથી પૈસા કને મારી કહે હું શું કરું ખ્યારી
 ૧-ભગત કે દીનને આપો છતા અહી આમ શું લાખો
 ગમે તે આજથી કરીને મને તો સર્વ આણી દો
 ભગત કે દીનને હું તો જમાડું અન્ન ને પાણી
 પણ નહિ પાસ છે મારી રૂપીઆ નોટ કંઈ નારી
 ૧-રૂપીઆ સાઠ લાવો છો વળી બીજું કમાવો છો
 છતાં માથું હલાવો છો કહો શું રીત એ સારી
 ૫રચ સુંબઈ તણાં ભારી વળી જો થઈએ આજારી
 કહો શું હુ કરું ખ્યારી નથી કંઈ પાસ દ્રવ્ય મારી
 નહિ લાવો તમે બહાલા જરૂર હું જઈશ પીયર મારા
 પછીથી આજ તે કરજો વળી તેથીજ મારે શું
 ૧રે રંડા કહુ તુજને બતાવે બીક શું મુજને
 ભલે જાને પીયર તારા થશે કંઈ હાલ મમ સારા
 ૧-પીયર શું કામ હું જાઉં ઝડપથી ઝેર હું ખાઉં
 પછી વૈકુંઠમાં જાઉં તહાં જઈ નામ દીપાવું
 પૈસો ઝેરનો ખરચો તમે જઈ કુપમાં મરજો

(૧૪)

સુખે જઈ નર્કમાં ઠરજો નહિ પ્રીતર તમે કરજો
 શેઠાણી-નહી કંઈ નર્કમાં જાઉં ઝડપથી ભુત હું થાઉં
 ચુસી તમ માતને ખાઉં ન સમજો જંપવા દેઉં
 શેઠ-વઢો છે શું અરે સાચું ભુવાને હું જઈ યાચું
 ભરૂં મરચાંથી તુજ ડાચું ન ખાઉં તુજ વીણું હું કાચું
 લેખક-સુણીને એવું શેઠાણી હૃદયમાં ખુબ અકળાણી
 પતિ દાખમાં લેવા કરે છે ઢાંગ એ કેવા
 શીશો દાખતેલનો લાવી અમુલ્ય સાડી ભીંજવી
 પછીથી કાંડા સળગાવી—

શેઠાણી— કહે હું ઝટ બળી જાઉં
 ન જીવું હું મરી જાઉં સ્ત્રી હત્યા આગ આપીને
 ચડાવે ફાંસીએ સરકાર ન દેશે દોષ કંઈ મુંજને
 લેખક-ઠગાયો સ્ત્રી ચરીત્રોથી પાત ન મર્મ કંઈ સમજ્યો
 શેઠ-કહે હાર્યો હવે બહાલી મને તું માફ કર શાણી
 નીસાશે શું અરે નાખે મુંઢું ઘરબાર ગીરો જઈ
 સોમાંજ શેઠ ધીરે છે રૂપયે એક આનો લઈ
 કરૂં ઇચ્છા પુરી તારી વસાવું જંગડી સારી
 હીરાનો હાર જે સુંદર સવારે લાવું હું સત્તર
 લેખક-લખાણ આનું રહ્યું બાકી લખું છું ભાગ બીજામાં
 આંખો ઝટ મુજ ખુલો ગઈ સ્વપ્નની વાત પુરી થઈ

(૧૫)

— (શેઠનું સ્વપ્ન) —

—૦:X:૦—

(રાગ-આંગ વિના અધાર રે)

નારી વીના ઘેર તાળું રે, સદાય મારે નારી વીના ઘેર તાળું;
એતો દીપક છતાં અધાર રે— સદાય મ્હારે. ૧
જઈ પનઘટ પર હું એસું રસીક રૂપાળી રામા દેખું;
હું અંતર નારી સારું સારું રે— સદાય મ્હારે. ૨
પ્રવારમાં જાણું છું જ્યારે જળવું પડે તથે મ્હારે;
માંજી વાસણ વાસીદુ વાળુ વાળું રે— સદાય મ્હારે ૩
પાણી લાવું છું માથે નાહી કોઈ આવે સાથે;
જગમાં જીવતર મારું ખારું ખારું રે— સદાય મ્હારે. ૪
પ્રત્ નારાયણ તમે કૃપાળુ વાંઢા મેણું જો ભાગો મ્હારું
ગીરો ધરાવા ધારું ધારું રે— સદાય મ્હારે. ૫
એવી ઝખના કરતો કરતો જઈને કુવાપર સુતો,
માવી નિદ્રા સ્વપ્નું ભાળું ભાળું રે— સદાય મ્હારે. ૬
પ્રાતિ અંધું પંદર આવ્યા પરણાવા ઘેરી લાવ્યા;
પ્રીક્ષણ ગોરે મને આલ્યું આલ્યું રે— સદાય મ્હારે. ૭
રામા માસા કાકા કહે છે આ કન્યા અતિ સુંદર છે;
હાં ખુશી ખુશી નિહાળું રે— સદાય મ્હારે. ૮
પ્રાતિલાને ભોજન દીધાં દુધપાક પુરી ભજ્યાં કીધાં;
રથોડે ફરવા ધારું ધારું રે— સદાય મ્હારે. ૯

(૧૬)

નટપુરથી આણ્યા તાસાં રત્નકનાં મુરતી વળાં;
 ઘોડો સુંદર શણગાર શણગાર રે— સદાય મહારે. ૧૦
 બની ઠણી સુંદર અલખેલો વરઘોડો ફરવા નીકળેલો;
 અંતર મનસુખા ધારૂ ધારૂ રે— સદાય મહારે. ૧૧
 બધરીને બાળક અવતરીયુ નામ રૂડો રતનો પડીયું;
 કીસ્મત ફળીયુ સાડ સાડ રે— સદાય મહારે ૧૨
 પાંચ વેરસનો રતનો થાતાં મહિસાગર નાહવા જતાં;
 દુઃખતું આવ્યું વાદળ કાળું કાળું રે— સદાય મહારે. ૧૩
 ગાડી સાન સામી અથડાઈ અમ ટ્રેન ગઈ તેથી ઉથલાઈ;
 પડ્યો કુવામાં પાણી ભાળુ ભાળુ રે— સદાય મહારે ૧૪
 પાંચ શેર જ્યાં પાણી પીધું વહુ બાળક ક્યાંથી દેખુ;
 દુખ શું હું ઉચ્ચાડુ ઉચ્ચાડુ રે— સદાય મહારે ૧૫
 મુસાફર એક દયા લાવ્યો, બહાર કુવામાંથી કાઢ્યો;
 નારીનો મોહ વિદાડું વિદાડું રે— સદાય મહારે ૧૬

તૈયાર છે ! ખરીદ કરો !! તૈયાર છે !!!

— નવીન વાંચવા લાયક પુસ્તક :—

જાપાની જાદુગર યાત્રા ઉડતો મહેલ

કીમત ૦-૧૨-૦

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર—જદુલાલ નારણદાસ મુન્ડા નડીઆદ

મુંબાઈની શેઠાણી (ભાગ ૨)

મુધરેલી—

હું અલખેલી ફેશન ઘેલી, નાનું નવેલી નાર.

કેવી રૂમઝુમ રૂમઝુમ ચાલુ, કર અપ્રેક્ષા હું આહું.

વળી આખે ચરમા ઘાલુ, ભેંધએ મ્હા કોણીતું ખાલું—

ખીસ્કીટ હું મ્હાનાર—હું અલખેલી.

પોલકું પહેરૂ પચરંગી, ખીલી વેલી નવરંગી,

જેખનીયું છે અનંગી અંતરમાં ઉમંગી;—

શેલાણું શણગાર—હું અલખેલી.

હું નાનુક નાર છું નાની, ખની મુંબાઈની શેઠાણી,

જાઉં સીનેમા સહેલાણી, કરતા ગુસ્સો હીલજાની—

પણ કેન કરે દરકાર—હું અલખેલી.

પણ પાણ પતિ છે મ્હારો, નહિ ફેશનને ચાહનારો,

પૈસાને સાચવનારો, નહિ મોજ શોખ કરનારો—

હું ગણતી એને ગમાર—હું અલખેલી.

જાતી ચોપાટી રસ્તે, હું મહ જોખનમાં મસ્તે,

જીવાની જખર જસ્તે, મુખ મલક મલકતી હસ્તે—

કરતી સહેલ અમાર—હું અલખેલી.

(રાગ ગઝલ)

શેઠાણી—

પથારી નાથ ત્યાગેને, થયું પ્રભાત જાગેને.
 ઝવેરી ઘેર જાગેને, હીરાનો હાર લાવેને,
 વહેલા ઘેર આવેને, બંગડી જે અપાવેને,
 પીએ પછી ચાહ આવીને, મહારૂં મન મનાવીને

શેઠ—

• ધસેને ધૈર્ય એ નારી, બન્યો હું આજ આજારી,
 થયો કાંસો મુને ભારી, સળેખમ તાવની વારી.
 બોલાવા વેદને જાવો, દવા સારી તમે લાવો,
 • અથથે છે ચુંકને ઝાડો, ચુંથાયો જીવ આ મારો.

શેઠાણી—

ઠગારા એ પતિ મહારા, તજે આ ઢોંગ ધુતારા,
 રસોઈ હું કરૂં ક્યારે, મુને દો દાગીના ત્યારે.

લેખક—

• સુતાં રીસાઈને શાણી, કર્યું ના કાંઈ રે ખાવા,
 ગયો ભુખ્યો અરે હારી, બિચારો નોકરી કરવા.
 • ધીમાં પુરી તળી છાનો, જમીને ઝટ શેઠાણી,
 ગયાં ચોટા મહી કરવા, ખરીદી કંઈ નવી કરવા,
 આવી છે લોઈવાડામાં, રહેતા બંગડીવાળા,
 • દીપાવે બેશ દુકાનો, સાડીને પોલકાંવાળા.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો બાઈ પધારોને, દુકાનો આ તમારી છે,
બુવો આ ફેનસી ચુડી, શશી સમ શોભતી રૂડી.
આજે ચીન દેશથી આવી, દેશે તમ હસ્ત દીપાવી,
દીસો પણ કેમ ઉઢાસી, વસ્ત્રીશું પીડ અંતરમાં.

શેઠાણી—

ન છાની વાત હું કે'તી, મુંઝાઈ મનમાં રે'તી,
મને લોભી મળ્યો સ્વામી, પડી મમ જોડમાં ખામી
પતિ મારો ઘણો મુંજ, ધનને લાખની પુંજ,
પરંતુ લોભીને પાજ, મુધારે નહીં જરા રાજ.
નથી પૈસા કંઈ લાવી, ઉત્તરવળમાં અહીં આવી,
ઉધારે બંગડી લેવી, કહો શું આપવી કે ના.

બંગડીનો વહેપારી—

નથી પૈસા તણી પ્રીકર તજે પ્રીયર તમે ડીયર,
ગમે તો આપજો પૈસા તમારા કયાં જવાના છે.
કહોને આપું હું કેવી—

શેઠાણી—

ચળકતી ચાંદની જેવી,
ન દીઠી કોઈએ તેવી, વખાણે સાહેલી એવી.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો પ્રેમી રૂપાળાં, ધરો કર સનેહી મરમાળાં,
શરમ છોડો તમે શાણાં, વીધે મમ ગાત્ર અણસારા.

શેઠાણી—

પહેરાવો બંગડી એવી, જરી ના હાથ છોલાયે,
દરદ જો હાથમાં થાયે, મુખેથી ગાળ જોલાયે.

બંગડીનો વહેપારી—

ન ગભરાઓ તમે ગોરી, રસીલી આંહી આવોને,

શેઠાણી—

નહિ મુજ હાથને મરડો, થયો જો લાલ ઉઝરડો,
ચઢાવોને ધીમા, ધીમા, સુંવાળા હાથ કરો ધીમા.

બંગડીનો વહેપારી—

ન મુઝાશો તમે મનમાં, પહેરાવી દઉ હવે કાણુમાં,
મુઝાં બેસી તમે રે'જો, પડે દુઃખ તો મુને કે'જો.

શેઠાણી—

ગયા મુજ હાથ આ મુજ, પ્રભાતે પહેરીશું બીજી.

બંગડીનો વહેપારી—

મધુરાં બોલી મનહારી, ચતુરા ચિત્ત હરનારી,
બળવી જાડુની બંસી, લગાવી મોહની કાંસી;
ફસાવ્યો મોહ પાસેથી, વીંધાયો નેત્ર બાણેથી.

શેઠાણી—

અહા ! દિલહર ચુડીવાળા, દીસો છો નાર ઠગનારા,
વળી મન આંખના તારા, ઠગો છો હાર હેયાના.

મંગડીનો વહેપારી—

તમારૂં નામ બતલાવો, બતાવો કામ પણ રૂઢું;
અમે ત્યાં આવશું નિત્યે, યુવાની હુંટીશું પ્રીતિ.

ઠોઠાણી—

રહેતા ગામડે પિતા, પીયરમાં વીજળી કહેતા,
અહીં મુખાઈ વિષે આવી, દીધું મુજ નામ દીપાવી
બની ગઈ રાયની રાણી ધરાણું નામ શેઠાણી.

મંગડીનો વહેપારી—

જમુકે વીજળી જેવી, દીસાં જોન્દર્યની દેવી.
ભમાશોનાં સતાવોના, કહો વીચાર અંતરના;
કટોરી પ્રેમની ભરીશું, સુખેથી સેલમાં રહીશું
ઉભયનો રનેહ સંધાયો, રસીલી દાસ કહેવાયો.

ઠોઠાણી—

તમે કરી જાહુનું જંતર કરી વશ મોહની મંતર
અરે પ્યારા, અહો પ્યારા તમે મમ આંખના તારા;
વિનંતી હું કરું છાની પધારો સાંજના આજે
રમીશું પ્રેમથી રંગે રહીશું રાતના સંગે.

મંગડીનો વહેપારી—

પતિ તારો હશે ઘરમાં વિચારો કાંઈ અંતરમાં

ઠોઠાણી—

જમીને સાત વાગે એ; સુખ દુકાન પર જાયે
ચરિત્રો જોઈ નારીનાં અરે દુનિયા બધી હારી;

સતિ થાતી પાત પાસે રમે સોથી ભલે જરી
જમીશું લોજનો સંગે રમીશું રાતના રંગે
ખંગડીનો વહેપારી—

ગલીનું નામ બતલાવો સેવો ઉપાય સમજાવો.

શેઠાણી—

ચતુરાની કહે ચાલી સીનેમા પાસ એ આવી,
પછાડી એક છે ખારી પીયુ ત્યાં આવજો સાતે.

લેખક—

કહી શેઠાણી સીધાવી બનાવી ખત્રીસી વાની,
શીરો પુરી બને લજ્યાં મધુરાં રાયતાં કરીયા.
કચોરી કાચલી ભાજી વધારી મોઢરી તાજી
કઢી કહીં ભાગીને કીધી છુપાવી ત્યાં પછી દીધી
સમી સાંજે પતિ આવ્યો જમણમાં રોટલા આવ્યો,
થયો વાયદો જ્યાં પુરો આવ્યો છે ઇશકી શુરો.
જમીને શેઠજી આવ્યા કરો વિચાર જવાનો,
છુપાતો તો ચુડી વાળો જોયો મોટી સુછવાળા.

શેઠ—

અલ્યા ક્યાંથી મહીં આવ્યો કહે શું ચેરવા જાવ્યો.

ખંગડીનો વહેપારી—

કહું છું હું કહું ભણસાળ નથી ગુનો કરોને માફ
જવું તું મિત્ર ઘર મારે ભુલી આવ્યો છું આ ખારે.

દે નહિ તું કદી સાચું સીપાઇને જઇ સોંપું :

ડીનો વહેપારી—

મહી ઉધરાની હું આવ્યો ચુડી આ સાથમાં લાવ્યો

ખરે નારી અહીં આવો ચુડીનો ભેદ સમજાવો.

ક—

મુળી શેઠાણી ગભરાયાં ચુડી ચીડીને પછડાયાં

મધ છે બંગડી ટુટી મુડી તો એટલી ખુટી;

કરીને ગુપ્ત ઇશારો સમજાવ્યો ચુડીવાળો.

ણી—

તથી એ બંગડી મારી હીસે જે સામી છે ખારી

રહે છે સાહેલી મારી ચુડી મંગાવવા વાળી.

ક—

ગયો આવ્યો હતા તેવો બન્યો બે હાલ એ કેવો

છુપાતી કુતરી આવી કરડવાને પગે કાવી;

ચુડીવાળો તો ગભરાયો ખુટી બધાં દોડ પછડાયો

સીપાઇએ ચાર સમજીને લગાવ્યો હંડુકો જઈને

કરી પરહેજ જાંજીરે પુર્યો જઇ કેદખાનામાં

કરી પરનારીથી ચારી ગુમાવી આખરૂં સારી

કયો ઇન્સાફ કીરતારે કીધો છે કેઠ સરકારે
 ફીયા હંડમાં લીધા ખુરા બહુ હાલ તો કીધા
 પુના જેલે ચુડીવાળે ગયો છે કીધા ચુનો
 પર નારી તથો પ્રેમી વિના અગ્નિ અરે બળતો
 દીશે છે શ્યાનના જેવો સુખે કોઢી નહિ કરતો
 સતિ નારી સીતા જેવી તમે ને અંતરે ઇચ્છો
 બનીને રામના જેવા સદા સદગુણને વાહો
 વિષયના વિષના કિડા ભલે ! દીસે કદી રૂડા
 તમારું હિત હરનારા ગણો લોરીંગથી ભુંડા
 વીતેલી વાત રહી બાકી જુઓ એ ભાગ ત્રીજામાં
 વિનંતી આટલી માનો અરે યો ભાઈ ને બહેનો
 મહિમય મુખ ઇચ્છે તો ફસાસો ના કુસંગે કો

જરૂર વાંચો

નીતિના ભંડાર, ભક્તિના ચમત્કાર

અક્ષરારાજ પ્રેસ હાઉસ

કોષિકા ૩. ૦-૮-૭

વેચનાર અમુકસેલર જુહાપુરા નારાયણ

મુક બહીશ

શેઠનો સંતાપ—

(રાગ—રાજાઆનો)

હાય; હાયરે હાયે હું શંખણી નારથી.

કહું આને હું નાગણ કે નારી,
 બની ફેશનમાં મસ્ત રે' નારી;
 સુધરેલી મીટીંગે જનારી રે—હાય ! હાયરે૦

કદી નામ પ્રભુનું ના લેતી,
 માત મહારીને ગાળો એ દેતી;
 કરે મારી એ નિત ફજેતી રે—હાય ! હાયરે૦
 નવી નવી સાડીઓ નિત માગે,
 કામ કરતાં હાથમાં લાલ્ય લાગે,
 મળે કુલારણ પાપ જાગે રે; —હાય ! હાયરે૦

કહે મોટર એક લઈ આવે;
 સીનેમાની ટીકીટ લેવા જાયે,
 હુકમ મારો આ જલ્દી જાનવે રે; —હાય ! હાયરે૦

નહી દાસી હું કાંઈ તમારી,
 ઘર કામ તણી કરનારી,
 બુઓ ઉરમાં જરા વિચારી રે —હાય ! હાયરે૦
 થહા ઇરાની હોટલનો પીતી,

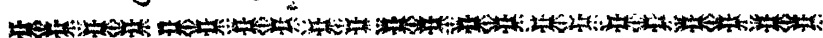
નહિ ન્યાત કે ધર્મથી ખીતી,
 મને મુખ ગામડીઓ કેતી રે;—હાય ! હાયરે૦
 નથી નયણે શરમનો છાંટો,
 રાખે મડમ જેવો ખાટું ફાંકો
 કહે દિવસ કેટલો વેંકો રે;—હાય ! હાયરે૦
 હઉ શીખ સારી કોઇ વેળા
 પાડી ઘાંટા કરે લોક ભેળા
 રડી લડી કરે ઓશીયાળા રે;—હાય ! હાયરે૦
 થાયે નાટક ભેવાને ખાટું ઘેલી,
 જઇ બેસે ત્યાં સહુની પેલી
 કહું સુધરી કે છટકેલી રે;—હાય ! હાયરે૦
 નહિ સમજવી સમજે સાને
 નહિ વાત ધરે કોઇ કાને
 માત મહારીનું કહું ન માને રે;—હાય ! હાયરે૦
 ઘર માફ સુધારામાં ઘાલ્યું
 તીબેરીનું તળીયું જણાયું
 આવી દેશનને દેવાણ આપ્યું રે;—હાય ! હાયરે૦
 કરે ભાષણ મીટીંગમાં ખોટું
 કહે ભારત ભાગવત ખોટું
 એતો ખાંનાં ખર્ચાં સૌ જુઠાં રે;—હાય ! હાયરે૦

હંત-મંજન વતી સાફ થાયે
ખુટ પેરીને ટેબલ પર ખાયે
વર્ણવર્ણના લેહ ભુલી જાયે રે—હાય ! હાયરે૦

ફહુ મારા દુઃખની શી કહાણી
લેજો ટુંક માંહે સહુ જાણી
કરી ઇજ્જત સૌ ધુળધાણી રે—હાય ! હાયરે૦

જગપતિને પાય હું લાશું
જોડી હાય આશીષ એ માશું
દીપો સુમતી નાથ એ ચાચું રે, ...

આજ કુધારા હિંદના કાપજો.

જરૂર વાંચો !!

જરૂર વાંચો !!

રાજ્ય મહેલનું રમખાણ

—યાને—પ્રેમનું તોફાન

પચીસ પ્રકરણ પૃષ્ઠ-૧૬૦ હિંમત આઠ પાના

વેચતાર—

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ.

મું. નડિઆહ.

શેઠાણીની કથની—

(રાગ—ગઝલ)

મને મુરખો મળ્યો સ્વામી પડી છે સુખમાં ખામી;
અરે હું આ પતિ પામી કહું શું આપદા બહેની.—૧

કરે નહિ આકરી ધંધો મુરખ થઇને ફરે અંધો
કરે છે અવનવા ફંદા કહું શું આપદા બેની. —૨

પુરૂષો અન્ય જ્યાં રમતા અરે મુજ સ્વામી અથડાતા
બળે છે ચિત્તમાં ભડકા કહું શું આપદા બેની. —૩

કમાવા રીત ના જાણે કહી મુજ વાત ના માને
ફરતુ નામ પરે પાણી કહું શું આપદા બેની —૪

પિતાના દામ સૌ ખાધા કમાવા પર લીધી ખાધા
કરજના હા! કીધાં કયાં કાંહુ શું આપદા બેની. —૫

ઉધારે અન્ન એ લાવે સૌ દામ તેા આવે;
નહિ દે દામ તે વારે કહું શું આપદા બેની. —૬

કરી તકરાર વહે ભુંડું પડે પરવારમાં કુડું
જીવે ના આંખથી ફડું કહું શું આપદા બેની —૭

અરે અંતર પીડા રહેતુ ઉધારે કો' નથી દેતું;
આવે જામીન સૌ લેતું કહું શું આપદા બેની. —૮

રૂપાળી આખરૂં દેખી અરે અક્ષલ હીણો પેખી;
હુમે હું તન રહી શેકી કહું શું આપદા બેની —૯

સજ્જન તહેવારના ટાણે જમી આનંદ સૌ માણે;
મુખે એકાદશી બાણે કહું શું આપદા બેની. —૧૦

સ્નેહીઓ શોધતા આવે પતિને તે નહીં ભાવે;
દિવસ દુખ માંહી વિલાપે કહું શું આપદા બેની. —૧૧

પિતા માતા ચડે મળવા તો સ્વામી લાગે બડબડવા
લાગે હા હિત વચન કડવાં કહું શું આપદા બેની —૧૨

પીયરનાં લુગડાં લાવું કરી જમવા સજી બઉં;
તરત મેણાં અરે ખાઉં કહું શું આપદા બેની. —૧૩

બન્યાં મુંબાની શેઠાણી વદે નિષ્કુર એ વાણી
કહું કયાં માહરી કહાણી કહું શું આપદા બેની. —૧૪

શુભરી જીંદગી મારી બળાપો હું કરે ભારી;
ઢીથો કંઈ દાદ નર નારી કહું શું આપદા બેની. —૧૫

સદા ચિંતા તણા તાપે અરે ચૌવન હુલાયે છે;
અરે આવો પતિ દેખી હૃદય આ મમ ચિરાયે છે. —૧૬

(સ્નેહમંજરીમાંથી થોડા શ્લોકો સાર)

રેશનની ફજેતી—

(રાગ સવર્યા)

અલબેલી મુખ્ય નગરીમાં શોખીન પુરૂષો બહુજ વસે
 ગાલ તમાચો મારી રાખતા લાલ થઇનેજ ફરે
 પગાર મળતો પચીસનો ને સુધરેલામાં પંકાવું
 દોસ્તદારની સાથે ફરતાં પૈસા ખરચી વખણાવું
 દેશ વિષે કંગાલ સ્થિતી રે ઉઠર તણા ફાંફા પડતાં
 કમાઈ કરવા કારણ દીકરો માત પિતા અહીં મોકલતા
 ભણ્યા ગણ્યા કંઈ ઝાઝું નહિ તે ટુંક પગારે પ્રસન્ન થયા
 મુખ્ય નગરે મઝા માણવા તરંગ દીલમાં બહુ કર્યા
 દસ મળતા દસમાં નિભાવ્યું પંદરમાં પંદર પુરા,
 પચીસ મળતાં પાંચ બચે નહિ તોએ શોખ રહે અધુરા
 બે રૂપીઆનું કપડું લીધું સીવડાવતાં મનમાં બીધા;
 અપ-ટુ-ડેટ શીવવાનું ખાતું અઢી રૂપીઆ ત્યાં લીધા
 એ અનુસારે કપડાં કરતાં પૈસાની ખ્વારી કીધી,
 ત્યાર પછી ધોળીની એણે મુલાકાત જલદી લીધી.
 એક આનામાં આઠ ધોશે મુજને તે તો નહિ ફવે,
 વોશીંગ કંપની ગ્લેજ કરે છે ચકચકાટ અતિશે આવે.

હજમતની વધી કમાણી નવીન તરેહના કેસ કટે
 તેલ લગાવી ચોળ અલ્યા મુજ માથા ફેરું ફર્ક માટે.
 માત પિતાને વધાર કાજે તેલ જરાએ ના મળતું;
 બેટો બાલમાં ઓઘલ નાંખે શીર તેલ થાતું ગળતું.
 મુઝાયા ત્યારે મુઝબંધ આવ્યા મુઝબંધમાં નહિરે લેણુ;
 કમાણી તો ઉઘી ગઈ પણુ રહ્યાયુ થયું છે બહુ ફેણુ
 પગાર કરતાં ખર્ચ વધ્યો ને કરજ વિષે પછી સપડાયો.
 તેમાંથી બચવાને આખર ચોરી કરવા વિચાર કર્યો
 શેઠ તાણી ઉઘરાણી કરતાં લાગી જવાનુ નકકી થયું
 એક દિવસ બહુ રૂપીઆ આવ્યા લઈ જવા દીલ લલચાયુ
 નોટ ભરી ખીસ્સામાં એણે સ્ટેશન પર સીધોજ ગયો.
 દુર દેશની ટીકીટ કઢાવી પોલીસને સંદેહ થયો
 સરસામાન કંઈ પાસ નહી રે ક્યાંથી નાસી આવ્યો છે
 બતાવ તારા શેઠને જલ્દી રૂપીઆ ક્યાંથી લાવ્યો છે
 પકડતાં ચોરીનો મુદ્દો માજીસ્ટ્રેટે સજા કરી
 પંદર ફટકા બાંધી માર્યા છોડી મુક્યો હયા ધરી
 મુઝબંધ નગરે મઝા માણતાં ઇજ્જત વિનાનો થઈ બેઠો
 પુનઃ દેશને માર્ગ ગયો તે ગોપાળે નજરે દીઠો

(લેખકે ગોપાળજી હરીભાઈ દેશાઈ)

તૈયાર છે તુરત ખરીદ કરો તૈયાર છે

મહાત્મા તુલસીદાસ

લકિતરસથી ભરપુર, નીતિનાં સિદ્ધાંતોનો સાગર,
ઉત્તમ યોધ આપનાર ચમત્કારી દૃષ્ટાંતો સહીત મહાત્માનો
પુર્વ જન્મ, જોશીની ભયંકર ભુલ, પરોપકાર વૃત્તી,
સતીએ પતિને કરેલો લકિતનો ઉપદેશ. પ્રેતની મુલાકાત
ખુની મંત્ર, સતીનું સ્વર્ગ ગમન, કેદબાનામાં ચમ-
ત્કાર, પથરના પોઠીયાએ આધેલા લાડુ, વીગેરે એક
એકથી અધીક યોધક પ્રકરણોનો સમાવેશ કરેલો છે.
કીંમત આઠ આના. ટાઈટલ ઉપર મહાત્માનો સુંદર
ફોટો જોનારને લકિત ઉપર અચળ શ્રદ્ધાનું જ્ઞાન
આપે છે

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ

મું ૦ નડીઆદ

મુંબાઈની શેઠાણી ભાગ ૩

જમાનાનું જોડણું—(રાગ—હરિગીત.)

ભાઈ પધારે પાલવે અલખેલી રમણી ભાળવા;
પર પુરૂષ કેરા ખ્યારમાં લે બાઈ પણ તાજ હવા.
ઉંચે ઉડે વિચારમાં રામ થવાની હવાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૧

જ્યારે સલુણો આન્ટરોડે જાય છે ખસ સ્નેહથી !
ત્યારે તરૂણી તરૂણ રટતી જાય ભુલેશ્વર ભણી !
છળ કપટની નીતિ સ્વીકારી પ્રેમની વિદાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૨

કોલર અને નેકટાઇનો લપકો ગમે ભરથારને
એ રીત ફેન્સી પોલકાનો મોહ લાગ્યો નારને !
સ્વામી લગાવે સેન્ટને બાઈ લવંડર આછ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૩

નિત્યે સીનેમા નીરખવાનો શોખ લાગ્યો સ્વામીને;
નાટક નિહાળી નારી આવે ઘેર આનંદ પામીને.

ઠાલર બની ઠાલે પતિ પત્નિ પ્રકૃષ્ટિત થાય છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૪

સોડા અને જીંજર લઇને કંથ ચાલે મલકતા !
ખોટી રીતે ખર્ચાય પૈસા હૃદય નથી ખટકતા !

કરી પાન રોજબરી તાણું પ્રેમદા મુખે હરખાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૫

શરાબ શરબતને શીગારેટ ભાવતાં બહુ ભાઈને !
ખીસ્કીટ અને ચાહ કડક પીવા બહુ ગમે છે બાઈને !
ગુસ્સો પતિના મગજમાં તો રમણિયને શીર રાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૬

ખેડે પતિ સ્ટોકીંગ બુટ રસ્તીપર ચડાવે સુંદરી,
લે સ્ટીક પત્ની કર રાખતાં રમણી રૂમાલ કરે ધરી.
વલ્લભ વગાડે વાળું ગઝલો ગોરીએ ઝટ ગાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૭

ચળકાટ કરતાં હોય છે ચસ્મા ઉભયના નેત્ર જ્યાં !
રીષ્ટ-વેચ ઉભય કરે શોભે અહોનીશ હોય ત્યાં !
આ જીંદગીની પાયમાલી વેવધારી લવાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૮

[લેખક શ્રીચુત માતરીયા]

(૩૫)

(વાર્તાનું અનુસંધાન ૫૪ ૨૪ મી)

(રાગ ગઝલ)

પ્રકાશી—

જીવાની જાય છે મારી, થશે ખરબાદ શું મારી	
સદા નભશે અમો ચારી, રહી હું તો હતી ધારી	૧
અરે આ સ્નેહનો રસ્તો, રતો ધાર્યો ઘણો સસ્તો	
હતો અવરોધ ના વસ્તો, છતાં વિકટ થયો રસ્તો	૨
હતી ઉમેદ તો ભારી, કરીશુ એશ આરામી	
ઉડાવી ને પુંજી સારી, રમીશુ જાત સહ જારી	૩
ગઈ આશા ઉડી એવી નિરાશા આ થઈ કેવી;	
કમળદળ દેહ છે જેવી મધુકર ના શક્યો એવી	૪
હતો મુજ ચાર મનમાન્યો ઘણો દીલથી હતો ભાવ્યો	
કરીને ખ્યારથી પાગ્યો, છતાં વધ્ધલવ નહિ છાન્યો	૫
યુદ્ધિવાળા તણી ચારી, વિચારી તે ઘણી સારી;	
પતિ પરણેતને ત્યાગી, થઈ હું તેહની નારી.	૬
ખરો જ્યાં સ્નેહ જાગે છે પુરો જ્યાં રંગ જામે છે	
યુદ્ધિવાળો ગયો કેદે; મુને એ દુઃખ સાલે છે.	૭
હવે ના ચાર એ મળશે, વીરહ આ શે હવે ટળશે	
યુદ્ધિવાળો ગુરી મરશે, મુને તે ક્યાં હવે મળશે	૮
પ્રભુતા શી પ્રભુ ધારી, અદેખાઈ કીધી મારી	
રી તેં શી કૃતી ભારી, મુને વિરહા નજે ખાળી	૯

- ગુલાબે કંટકો ધારી, નીધી ખાફ કીધું વારી;
 અફળ છે શેરડી સારી, કૃતી એ છે વીભુ તારી ૧૦
 ન ખુશબો હીમમાં ધારી મીઠી કોયલ કરી કાળી
 કયું છે સ્વાદ વીણુ વારી કૃતી એ છે વીભુ તારી ૧૧
 અદેખા ચોવિભુ તારી નહિ એ નેમ સરનારી
 ચારત્રોમાં પુરી નારી ટકાવું ચારણું ચારી ૧૨
 નથી ભુલી શકી હું તો, નથી ચુકી શકી હું તો;
 પ્રીતમના ખ્યારની માળા પ્રતી દીન ફેરવું હું તો ૧૩
 નથી પરવા મને કોની કરી કુરખાની હું સહુની
 પ્રીતમની પસ હું જાવું તણ દરકાર લોકોની ૧૪
 ગમે તે ચુકિતને ચોખ્ખું, બનીને મોહનું મોખ્ખું
 કિનારે ચારના કંઠે, જઈને સ્નેહથી વળગુ. ૧૫
 હશે જો કામની પાસે, કદી કીરતાર જો પોતે
 કદાપી શીવણ સરખા, થશે કોડી તણા પોતે ૧૬
 બગુટી ભરકી નાખી, કફ આલમ બધી ઝાંખી,
 છોડાવી ચારને લાણું, કહું લાવી ખર્ચ લાખી. ૧૭

લેખક— (સુધરેલી સુંદરી)

વિચારો વાંચકો ખ્યારા, છકી આવી ઘણી દારા
 સુણી મુંબઈ વિષે ઘણીએ, નિહાળી ઉપજે વ્હાળા. ૧૮

પતિ પત્થર તું લે ગણીને, અવર નર દેવ માનીને;
રમે તે સાથ જઈ નારી, ફરે છે મોજ માનીને. ૧૬

મદન મકમાં બની ખ્યાસી, લઈ નીજ ચારને ખાસી;
જતી ચોપાટીએ નાંસી, બનીને આપ વેશ્યાસી. ૨૦

પહેરે જર્જરી વસ્ત્રો, ઉઘાડુ અંગ દેખાએ;
ઈરાદાથી કરે એવું, નરો કામીજ લોભાએ. ૨૧

ઘણી છે આવી લલનાઓ, કદી મુંબઈ વિષે જાઓ;
નજરથી નીરખી આવો, અહિં સંદેહ ના લાવો. ૨૨

લખી છે વાત જેની આ, ખરી મુંબઈની શેઠાણી;
પરાક્રમ તેહના જાણો, ખરા દીલથી કહું વાણી. ૨૩

વિરહની દાઝ તે લાવી, અતિ આવેશમાં આવી;
ચઢી કેધે એ શેઠાણી, હવે શું થાય છે ભાવી. ૨૪

ભગીરથ કર્મ એ કરતી, તહાં વાંચક તમે ચાલો;
ગણાએ જાતની અબળા, કરે શું કર્મ તે ન્યાણો. ૨૫

જોખક (અબળાને શું અશકય ?)

પતિના દાગીના જુના, બધા ભેગા કરી લીધા;
બળરે તે જઈ વેચ્યા, વસુ રોકડ કરી લીધા. ૨૬

અકારી નોકરી કરતા, ખીચારા શેડ તો દુખે;
મહા દુખે ક્યું ભેગુ, ઉડાવે આજ તે સુખે. ૨૭

સડે છે શેઠ મીલોમાં ફરે શેઠાણી રહેલોમાં;
 બનીને નાયકા વેશે ધસે છે પર મહેલોમાં.
 ચતુરા ચાલતી ચેને કરે ધાયલ નરો તેને;
 કરે છે ખવાર નારી એ, ફસાતા નર ખરે તેને.
 સજીને સ્વાંગ ફેશનનો ગયાં વિદેશી હુકાને;
 મડમનાં વસ્ત્ર તો બ્લોચીં ઘણાં મોંઘાં ઇંધ દામે.
 દીધા મોં માગતા પૈસા લટકતી બેગ લઈ હાથે;
 બની અલબેટ્ટી ઘર આવી, લઈ તે વસ્ત્રને સાથે.
 અરે બસ આ જમાનો છે, દિવાનો ચાર ત્રા માને
 છકીને આર્ય અબળાઓ, કુડાં કૃત્યો કરે જુઓ.
 હતુ પ્રાચીન સુધારાએ ઝળકતું હિંદનું ભાવી;
 બુંડા પાશ્વિત સુધારાએ, દશા આ હિંદની આવી.
 પ્રણયના દંપતી પ્રેમે હવે તો હિંદમાં આજે;
 કલહમાં આર્ય સંસારો હલે છે હિંદમાં આજે.
 હૃદય નિજ નાથને જોઈ નહિ સ્ત્રીનું હવે સ્ફુરે;
 અવર આશક વિના આજે, કંઈ કુલટા સ્ત્રીઓ જુરે
 સુણો એ દેશ બંધુઓ, સુધારાની સફાઈ એ;
 પતિ અપમાનમાં દારા ગણે ના દોષ કાંઈ એ.
 સદા સૌભાગ્યમાં રહેતી હજારો રે પતિ કરતી;
 કંઈ માંડે કંઈ રાંડે, જુદમની હદ અરે કરતી.

હતી આ એક એમાંની અરે મુખર્ષની શેઠાણી;
 કરે શા કૃત્ય તે ભૂંડા સુણો ભાઈ ઉલટ આણી. ૩૮
 નથી સંતાપની આશા છતાં એ શેઠ સોસાયે;
 વળી શેઠાણીની કાજે દુખી તે શેઠ તો થાયે. ૩૯
 ભરીને નોકરી સાંજે ગૃહેએ શેઠતો આવ્યા,
 જઈ શેઠાણી તો સામાં વઘાં મનરંજની વાચા ૪૦

શેઠાણી—

(સ્ત્રી ચરીત્ર)

પ્રીતમ તમ કામના બોજે અશક્તિ અંગમાં આવી;
 બળીએ નોકરી કરવી થશે જેવું લખ્યું ભાળી. ૪૧
 ઘણો પૈસો રળ્યા પોતે નહિ તે સાથ તો આવે;
 ગૃહે બેસી રહો પ્રભુને મરણ સાડ હવે આવે. ૪૨
 બળ્યો આ દેહ મારો જે તમોને રાત દી તપતો;
 જરા એ સુખ ના મળતું તમોને વેષ આ દમતો. ૪૩
 ઠરું હું આપની સેવા મળે જેથી મીઠાં મેવા;
 તમો વિણ જગતમાં મારે ન લેવા સાથ કે દેવા. ૪૪
 પતિ પ્યારા તમો પાછળ, સુકોમળ દેહ આ અર્ચુ;
 મરીને સ્વર્ગમાં આવું તમારી સેવથી હરણું. ૪૫

લેખક—

(રામા કે રાક્ષસી)

સુણી પ્રીયા તણાં મીઠાં મધુરા વેણુ અણુમુલાં;
 સુણીને શેઠજી હરખ્યા પ્રીયાનાં વેણુ અણુમુલાં. ૪૬

- ન બોલી તે શક્યા મુખથી, અતી આવેશથી હર્ષે;
પ્રીયાના પ્રેમમાં નહાતાં, અતિ હર્ષાશ્રુઓ વર્ષે. ૪૭
- શેઠાણી આવી આનંદે, પતિને પ્રેમથી વળગી;
પધારે નાથ લોજનની, કહે વેળા વીતી જતી. ૪૮
- મુખે ત્યાં શેઠ ઉઠ્યા છે, રસોડામાં ગયા પોતે;
પીરસતાં મીઠ લોજનીયાં ઉડાવ્યા શેઠીએ પોતે. ૪૯
- કરી લોજન રહ્યા જ્યારે ભયું માથું અરે ત્યારે;
ઉદરમાં ચુક ત્યાં ચાલી, ગયું છે લાન પણ ત્યારે. ૫૦
- મુખે પ્રીણના વળ્યા ગોટા નશો ખેંચાઈ જાય છે;
થયું ઘડી બે ઘડી એવું મુઝાઈ જીવ જાય છે. ૫૧
- અધુરા વેણથી બોલ્યા હજો દીધો તમે દારા;
મુને આ ઝેર આપીને, લીધા છે પ્રાણ આ મારા. ૫૨
- વહીને શેઠજી સુતા, હજા હજા ઝેરના લોગે;
સજી શેઠાણી ત્યાં આવી, પ્રથમ તો શેઠને લુટે. ૫૩
- લીધાં વસ્ત્રો બધા ખેંચી, મુકી ત્યાં શેઠને ચાલી;
ભરીને ટંકની પેટી લુટી ઘર તો કીધું ખાલી. ૫૪
- સજીને વેશ મડમનો પહેરી ફેન્સી વસ્ત્રો;
ચમકતી ચાલેથી ચાલે મજુર માથે લીસો ખીસો. ૫૫
- હતી જે ટંકની પેટી મજુર માથે ઉપડાવી;
ગયાં સ્ટેશન પરે વહેલાં, અતિ ચિંતા ઉરે લાવી. ૫૬

પતિની બીકને ત્યાગી લગન તો ચારથું લાગી;
પછી પુને જતી ટૂંને ચઢી શેઠાણી તો બેઠી. ૫૭

પુરાણા નામને ત્યાગી ધરાવ્યું નામ “મીસ લીલી;”
થઈ યુરોપીઅન લેડી, બધી મર્યાદ છે મેલી. ૫૮

જવાહો એકલી લીલી પહેલા આપણે ચાલો;
લીલી જ્યાં જાય છે પુને તહાં વાંચક તમે ચાલો. ૫૯

લેખક— (મીસ લીલી પુનામાં.)

પુના છે શહેર શોભીતું, છટા સૌન્દર્યની શોભે;
ફુટુ રળીઆમણું પુના, રહ્યું મહારાષ્ટ્રના મોભે. ૬૦

હતા ત્યાં શેઠ પંકાતા, ફરામજી પારસી ન્યાતે;
હતા પૈસે ટકે સુખી, હતા સુખી બધે વાતે. ૬૧

હતો એક નામે ફસ્તમજી, પનોતો પુત્ર તો તેને;
થઈને ફાંકડો ફરતો, શ્રીમંતાઈ તણા ઘેને. ૬૨

સદી વિસમી તણા ઇસ્કી તરીકે ખુબ પંકાતો;
વિલાસી પ્રેમની ખ્યાસી હતી ફસ્તમ તણી વાતો. ૬૩

નદી તીરે હવેલી છે, તહાં છે વાસ છે ફસ્તમનો;
મહા ત્યાં મોઝમાણે છે, અતી છે તોર ફસ્તમનો. ૬૪

પુનાની જેલનો જેલર વળી છે એજ ફસ્તમનો
પડયો મોણો બધે તેથી ખરેખર એજ ફસ્તમનો. ૬૫

હવે મીસ લીલી ત્યાં આવી હવેલી બ્યાં છે રસ્તમની
હતો ગાર્ડન વિષે રસ્તમ કુલોની ખ્હાર લુટે છે. ૬૬
ધરીને વેશ લેડીને લીલી મળવા ગઇ રસ્તમ
મળ્યાં નયનો હૃદય હરખ્યાં મળ્યો સંયોગ ત્યાં ઉત્તમ; ૬૭

લીલી—વહી લીલી અહો રસ્તમ સુણી તમ નામ હું આવી
તમે સાંદળ હું લેડી મળ્યો છે યોગ આ આવી ૬૮
રસ્તમ—સુણી રસ્તમ ઘણું હરખ્યો ઉઠી કંઠે લીલી વળખ્યો
રહોને પ્રેમથી પ્યારી ન થાઉં તુજથી અળગો. ૬૯

લેખક—રહ્યાં લીલી અને રસ્તમ, અતિશે પ્રેમથી વળગી;
હવે લીલી નથી થાતી કદી રસ્તમ થકી અળગી. ૭૦
હતો જે ચાર લીલીનો, ચુડીવાળો જે મુંલઈનો;
પુનાની જેલમાં એ છે, જહાં અધીકાર રસ્તમનો. ૭૧
સવારે રોજ તે જાતી, લીલી તો જેલ જોવાને;
રહે રસ્તમ તણી સાથે, નીરખવા જેલને બહાને. ૭૨
હતો નીજ ચાર જે જુનો, ચુડીવાળો અરે કેદી;
નીરખવા આવતી તેને, હવે તે આળખ્યો કેદી. ૭૩

લીલી—ચુડીવાળા તણી કીધી, લલામણ આજ જેલરને
સુકોમળ અંગ કેદીનું, ન દે! એ દુખ તો એને ૭૪

લેખક—સુણી લીલી તણી વાણી, કયેં દુખ મુકત કેદીને
ચુડીવાળો ન તો સમજે, પીછાણું તે ન લીલીને. ૭૫

લીલીએ યોજના યોજ ચેતાવા ચારને ખીજ;
દ્વીઅર્થી ગીતને ગાવા તણી તો યોજના યોજ. ૭૬

હવે આવી લીલી જેલે હમેશાં ગીતને ગાતી;
સુણાવી ચારને રાજે ગૃહે રૂસ્તમ તણે બાતી. ૭૭

લીલી—(સાંકેતીક સંજ્ઞામાં લીલીની ઓળખાણ)

“વિહરતા હંસને હંસી ખીલેલા પુષ્પ ઉઘાને;
અતિ આનંદથી ફરતાં પકડીયો આજ હંસાને. ૭૮

પુરાયો પીંજરે પ્રેમી અરે એ હંસલી નેઇ.
છોડાવા હંસને હેતે અરે એ હંસલી ધાઇ ૮૬

પુર્યો છો પીંજરે હંસો, અરે જે ફર માનવીએ;
ગઇ ત્યાં હંસલી હેતે ફસાવ્યો નર એ લાલીત્યે.” ૮૦

લેખક— ચુડીવાળા કને આવી, સુણાવી એટલું બાતી,
કંઇ ઉત્તર મળે તેથી, ઘડી ખોટી તહાં થાતી. ૮૧

ઘણા દીને પડી ગમ છે, ચુડીવાળો હવે સમજ્યો;
ઠઠ ઉત્તર વઘો એવું, કહ્યું તું લીલીએ જેવું. ૮૨

ચુડીવાળો—પુરાયો પીંજરે હંસો, કરે તદખીર ના વળશે
પુકારી હંસલો કહે છે, હવે શું હંસલી કરશે. ૮૩

લેખક—સુણી ઉત્તર એ કેદીનાં, વઢી લીલી ઘણુ હરખી
લીલી—અરે એ ફર માનવીનો કરીને કાળ એ હંસી. ૮૪

છોડાવી હંસને લેશે, પ્રીતીનું પાન તે કરશે;
તડા ના કોઈનું વળાશે નહીં કો ના થકી ડરશે. ૮૫

લેખક—કહીને એટલું ચાલી લીલી રસ્તમ ગૃહે આવી
ચુડીવાળો ગયો ચેતી; રહ્યો આનંદ તે લાવી. ૮૬

લેખક— (રસ્તમની સ્વર્ગે રવાનગી)

અમાવાશ્યા તણી સત્રી વિષે ચકચુર રસ્તમજી;
પીવાડી વીસ્ક્રીનો દારૂ, પીધો લહેજત બધી સમજી ૮૭

પડ્યો બેભાન રસ્તમજી લીલી છે ભાનમાં પુંરી;
લીલીએ એજ રસ્તમને લગાવી કાળજે છુરી. ૮૮

તજી આલમ ગયો ફાની, અરે રસ્તમ સદા કાળે
ન ખ્યારી મીસ લીલીનું કદાપી મુખ એ ભાળે ૮૯

ત્રીજેરી સાફ સહુ કીધી, વળી સહુ ચાવીઓ લીધી
પહેરી ફેસ રસ્તમનો, બની તે જેલમાં ચાલી ૯૦

ઉઘાડી જેલને કાઢ્યો, ચુડીવાળો હતો જે તે
મળ્યાં આલીંગનો દમને, પત્રાયન લઈ ક્યું તેને ૯૧

પગે મુસાફરી કીધી; રખે પકડાય જાડીથી;
વટાવે ટેકરા ખાડા, લઈ જંગલ જે ઝાડીથી. ૯૨

ચુડીવાળો બન્યા ત્યાંથી, હવે તો રંક સંન્યાસી;
થઈ સંન્યાસીતી લીલી, ગયાં એ વેષમાં નાશી. ૯૩

લેખક — (મદ્રાસમાં લીલીનું પરાક્રમ)

હવે લીલી ચુડીવાળો રહ્યાં મદ્રાસમાં આવી;
મીઠી દરીઆવની લહેરો થકી ભુલી ગયાં ભાવી ૯૪

હતી રૂસ્તમ તણી પુંજી, લીલી તે સાથ લાવી'તી
પહોંચી ત્યાં લગી ખરચી હવે તંગાસ આવી છે, ૯૫

કરે બ્લોચીઆરની મસ્તી શરાબે ના જરા કમતી;
કમાણી ના કરે કંઈ, નથી મહેનત જરા ગમતી ૯૬

બુગારી સંગ કીધો છે, ચુડીવાળો રમે રોજે,
સહુ લક્ષ્મી ગયો હારી, હવે સાધન વિના સોચે. ૯૭

ચુડીવાળો—બુગારી પુછતા આવે ચૂડીવાળો કહે યારો
કહો શું દાવમાં મુકું, હવે એકે નથી આરો. ૯૮

બુગારીઓ—હતા પાંડવ અતિશુરા સતીને દાવમાં મુકી
રમ્યાતા પ્રેમથી પાસા, અરે એ જાવ શું ચૂકી; ૯૯

સતી વૈદહીને મુકી, રમીને દુત નળરાવ,
પુરાતન વાત એ સાચી, સ્ત્રીઓના દાવ મુકાએ. ૧૦૦

લેખક—ચૂડીવાળો સુણી વાતો, લીલીને દાવમાં મુકી
છતાં એ પણ ગયો હારી, થઈ આશા બધી ટુંકી. ૧૦૧

કરી એ વાત ઘર આવી, લીલીને રે વદન ઢીલે;
લીલીએ આપીને હીંમત, ચુડીવાળો ચઢ્યો ચીલે. ૧૦૨

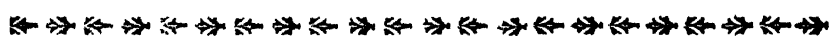
પહેલાં વસ્ત્ર લીલીનાં, ચુડીવાળો કરી ચુકિત;
 ચુડીવાળાં તણાં વસ્ત્રો લીલીએ ખારીઆં જુગતે. ૧૦૩
 જુગારી આવીઆ ત્યાં તો ચુડીવાળો લીલી સમજ;
 ઉપાડી તે ગયા ત્યાંથી ખરો એ લેદ ના સમજ ૧૦૪
 ગૃહે જાતાં જણાયું છે, લીલી બહલે ચુડીવાળો;
 થયા ક્રોધી અતિશી ત્યાં અરે એ જોઇ ગોટાળો. ૧૦૫
 ફરી લીલી ખરી લેવા જુગારી દોડતા આવ્યા;
 સમયને ઓળખી પોતે લીલીએ ધાઈ ખોલાવ્યા. ૧૦૬
 વદી વાણી પછી મીઠી જુગારી આવતા ઠાર્યા;
 વદન હસ્તે નજર તીરછી વચન શર મોહના માર્યા. ૧૦૭
લીલી-જરા ખામેશ રાખીને શયન ગૃહ આપ વીરાજે
 જુવાની જાય છે મારી જરા દહેજત ઉડાવી દ્યો. ૧૦૮
 નથી મમ આંખથી નાચ્યા ન પીધુ આ કરે ખ્યાલુ;
 શરાબે ઇશકની મસ્તી નથી લુંટાઈ રે હસ્તાં. ૧૦૯
 સુની છે સેજ આ ખ્યારા બીછાવી આપ માટે છે;
 મહનની મોજ માણેને દુખોને તેહ દાટે છે. ૧૧૦
 પીઓ ખ્યાલા ભરી ખ્યારા શરાબો આજ સુખકારી;
 પછીથી રંગ માણેને, તમારા હું હવે નારી. ૧૧૧ *
લેખક-બનાવી એમ જીલેથી જુગારી વશ કરી લીધા;
 શરાબોના ભરી ખ્યાલા પીવાડી તર્ત ત્યાં દીધા. ૧૧૨

(૪૭)

થયા તે ભાન ભુલોને, પુરા ચક્રચુર ગાંડા તે,
ન શુદ્ધિ સાન કંઈ રહી, છે બન્યા પુરા બધી વાતે. ૧૧૩
સકંચામાં લઇ ધીમે, ચઢાવી સાંકળો દ્વારે;
ચોપાસે આગ મુકી છે, જુગારી હાય પુકારે. ૧૧૪
કીધું ઘર ખાખ ખાળીને, જુગારી ખાખ પણ કીધા;
પુરી સેતાન એ નારી, હતી લોલીજ પાવરધા. ૧૧૫
છુટી તીર વેગથી નાસી, ગઇ નીજ ચારને શોધે;
વિચારો તે કરે અંજા, મુને એ ચાર કયાં જડશે ૧૧૬

ભાગ ત્રીજો સમાપ્ત.

ડીટેક્ટીવ વાર્તાનું ભેદી પુસ્તક

અઠંગ ઉઠાઉગીર ચાન ચાલાક ચોર

અઠંગ બદમાશનાં દીલ ધબકાવનારાં પરાક્રમ

જરૂર વાંચો.

કૌમત ખાર આના

પુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ

મુ. નડીઆદ

હાસ્ય રસ, નીતિ, શૃંગાર, કણ્ઠશ્લોક, શૈશ્ય અને
પવિત્ર પ્રેમથી છલોછલ ભરેલી કદપીત નવલકથા
ભેદી રાજકુમાર

યાને

કીસ્મતનો ચમત્કાર

વાતાનો ટુંકસાર—

રાણીના ખુનનો નિર્દોષ ઉપર આરોપ, મહાન્ધ-
સેનનાં કાવત્રાં, પવિત્ર રાજકુમારી, ભાગ્યનો ભેદ,
વફાદાર નોકર, ધાર્મિક હુતારાના ભયંકર કારસ્થાન,
પાપનો ભયંકર બદલો કુદરતનો કોપ, પીતા સાથે
થયેલાં પુત્રીનાં લગ્ન, ભાગ્યનો ભેદ, સાચા હક્કદારને
મળેલી રાજ્યગાદી, સત્યનો જય વિગેરે એક એકથી
અધીક ચમત્કારથી ભરપૂર હોવા છતાં

કીસ્મત ફક્ત રૂ. ૧-૮-૦ (ઢાઢ રૂપિયા)

તુરત ઓર્ડર મોકલો પ્રત શીલીકમાં હશે ત્યાં સુધી મળશે.

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ

મુ. નડીઆદ

મુંબાઈની શેઠાણી ભાગ-૪

ચુડીવાળાનું પુનઃ મીલન.

કરેલાં પાપની પાછળ, સદા ચીંતા ઉભી રહે છે;
ગણાએ તે ભલે સાડ, ખરાબી અંત પામે છે.

કરીને ભસ્મ જુગારી, ગઈ તે નાસી શેઠાણી;
ભટકતી જંગલે જાતી, કહું એની સુણો કહાણી.

હતી જાતે ભલે અબળા પરંતુ કામમાં પ્રબળા;
કટાક્ષો નેત્રનાં મારી નચાવે ધીર તો જખરા.

નીશાએ નાસતી જાતી, હતો અંધકાર પણ એવો;
વિકટ રસ્તો હતો એવો, ડરાવે ધીરને તેવો.

સમે અંધકારમાં એવે, સુષ્યા શેઠાણીએ પગરવ;
અતિ ભયથી ખની આલી, જઈ આગળ શકી તે નવ.

ઉભી શેઠાણી ફડફડતી, વળી ધીમા સ્વરે રડતી;
તહાં એક વ્યક્તિને દીડી, ચરણમાં રે નમી પડતી.

થઈ વિસ્મય તે શેઠાણી, અહા આ શી ખીના બન
વળી મહા ભય થકી કળે, જરાયો કળ નથી વળત

શેઠાણી—તમે છો કોણ ને કયાંથી, અહિં આવ્યા શું
કહો સાચું ખરેખર હા ? પડો પાચે શું કરવાને.

ચુડીવાળો—ચુડીવાળો તમારોજ, સદાનો દાસ હાજ
તમે જે માટે દુઃખ વેઠ્યું, હવે તે દાસ હાજર છે
સ્વીકારો કે હવે મારો, ગુનેગારી અમારી છે;
બચાવ્યો છે મુને આજે, ખબરદારી તમારી છે.

શેઠાણી—તીરસ્કારે વધ્યાં વાણી, કરીને કોધ શેઠાણી
તુને જોયો હવે નાણી, કપટ બાજી બધી જાણી.

હવે તું દુર થા અહિંથી, ન તારૂં કામ છે મારે;
હું મારે મારગે જાઉં, હવે તું પંથ પળ તા
તું કાજે સર્વને ત્યાગી, બની હું તો છું વિરાગી;
તું કાજે સ્નેહીઓ છોડ્યાં; હવે તું જો જરા જાગી
તું કાજે પાપને બેઠાર્યાં, અધર્મી માર્ગ ચાલીને;
તું કાજે નાથને માર્યો, નરકનો પંથ ચાલીને.

હવે વિશ્વાસઘાતીની, ચહુ ના સંગ તારો હું;
દીઠી મહાઈ તારી મેં, ખરો ભડવો હવે છે તું.

ચુડીવાળો—અયે દીલજનન દે માફી, હવે હું દાસ તારો છું;
હવે આધીન તારો છું, વિચાર દોષ મારો હું.

ઉલંઘુ ના હવે આજ્ઞા, કહુ તું તે કઈં તો હું,
કહેતો ગઢ છુંદી નાખુ, કહે સાગર પુરી નાખુ.

કહે આકાશમાં ઉડું, કઈ પ્રવેશ પાતાળે;
કહે તો કેસરી નાથુ, હુકમ તું ધારીને માથે.

અરે તું મેનકા મારી, દયા દીલજનન તું કરને;
રહમ નીધા કરી વહાલી, અરજ આ ઉર તું ધરને.

મને તું માફી દે બક્ષી, ન તો મરવું હવે ધાર્યું,
ચરણ તારે પડી કહું છું, કહી દેજો હવે ધાર્યું.

ચરણ તું શીશ આ મુકયું, થઈને દાસ હું તારો;
ઉઠાડી ભેટ લાવે તું, નહિ તો ખડગથી મારો.

લેખક—ગણાયે જગતમાં અબળા, ખરેખર એજ કારણ છે;
કરે કુકૃત્ય આ વેશે, છતાં પણ કંઈક વારણ છે.

ચુડીવાળા તણાં વચને, ઉમળકો સ્નેહનો આવ્યો;
ઉઠાવી લાવથી ભેટી, ઉરેઉર સ્નેહથી દાખ્યો.

હવે એ દંપતી સંપી, વિચારે જાવું કલકતા;
અહિં ખાસુ હવે ખતા, પુરી ત્યાં જામશે સત્તા.

બેગમના વેશે લીલીનું કલકત્તા આ

લેખક-વિચારી એમ ત્યાંથી એ, બની બેગમ લીલી
ચુડીવાળો હતો જેતે થયો છે શાહબદો એ,
વળી તે આવી કલકત્તે હવેલી ભાડે રાખી છે,
વળી કંઈ નોકરો રાખ્યા અમલદારીજ દાખીને.
હતો એ શહેર વિષે તો જીવારીમલ ઝવેરી તો;
પુરો પંકાય પધસાથી હતો આદર્શ શહેરી તો.
ગયો છે નોકરો સાથે ચુડીવાળો જવેરી જ્યાં,
ખરીદી દાગીના લાવ્યો દઇને રોકડા થોડા.
ગૃહે લાવી વળી વેચ્યા અધુરા દામ તો ખીડ્યા;
વળી લાવે અને આપે ભરૂંપે શેઠને પાડ્યા.
હજારોના કરી પહેલાં કીધાં અથ લાખના સોદા;
હવે બેગમ તણાં મહેલે અરે એ શેઠ પણ પેદ
હતી શેઠાણી બેગમ જે ઝવેરી પર કીધી પ્રીતી
કીધો ઘાયલ કટાક્ષે એ ઝવેરી પર કરી પ્રીતી.
થઈ દીન એક મોંહાંધો ઝવેરી બેઠ એકાંતે,
બેગમને કોટે વળગે છે, જીગર વિરહા નળે સ
હતો સંકેત પુરવેનો ઝવેરી આમ કરતો જ્યાં;
છુપાવી રાખેલાં સખસો થયા હાજર હજુરે ત્યાં

અવેરીને લીધો જકડી વળી કંઈ માર મારીને,
ચુડીવાળો—કહે બદમાશ બેગમની લીધી તેં લાજ હુટીને.

તું પર પ્રરીઆદ માંડીને તને તો ઘાલશું કેદે,
કદાપી જીવવું ધારે, અમોને પહોંચ આપી દે.

અવેરી—વિચારીને અવેરીએ, લખી અથ લાખની પહોંચો,
મુને સાહેબ છોડોને સ્વીકારો પહોંચ આ વાંચો.

લેખક—ચુડીવાળે લીધી પહોંચો અવેરી મુકત કીધો છે,
સપ્રાચટ થઈ અવેરીએ, સ્વધર માર્ગ લીધો છે.

વિલાસ મંદીરની રચના

લેખક—પવિત્રજ વૈભવો ત્યાગી તને આ શું કહે સુબ્યું,
અરે મુંબઈની શેઠાણી તને આ શું કહે સુબ્યું.

હતી કુળવાનની નારી અરે મુંબઈની શેઠાણી,
સગી ધરમે સદા રહેતી પુરા એ ધર્મને જાણી.

પવિત્ર દેહ તેની તો હતી લાવણ્યમાં પુરી,
અધુરી ન કામના એકે પતિના ખ્યારમાં પુરી.

હવે તે આજ છે લલના ચઢી ફેસન તણા ફેદે,
કરી રહી આજ ખુવારી લડી રહી કામના જંગે.

પતિને ભુખિતો કરીને રમે પર નર તણા સંગે,
પ્રતિદીન બ્રહ્મ તે થાતી સહીને દુઃખ તે અંગે.

છતાં આનંદ માને છે, હજુએ ભ્રષ્ટ થાવામાં,
 વળી આનંદ માને છે, થઈ ગુણકા એ ગાવામાં.
 હતી જે દેહ શું ચીતે, ગણાયે શ્વાનની ચાટે,
 સતી ધરમે જે વખણાતી હવે એ થઈ સહુ માટે
 અરે અધ લાખની પુંજ, થઈ ભેગી હવે તેને,
 હવેલી આગવી રાખી, ન પરવા કોઈની તેને.
 મહી ફરનીચરે લાવી બનાવ્યો મહેલ વીલાસી;
 ગલીયા જાજમો રૂડી, ખીછાવી છે વળી ખાસી.
 લગાવ્યા હાંડીને તખ્તા, વળી ઝુમર ઝુકાવ્યા છે,
 અરે હા ? સ્વર્ગ ભુવનનાં; વળી માનો મુકાવ્યાં છે
 હવેલી એ હતી તેમાં, છુટા પણ હોલ તો પાડ્યા.
 ઉપર ત્રણ વર્ગનાં લેખલ, ખરી ચુકિતથી લગાડ્યા.
 અરે પ્રીય પાઠકો મારા, હવે એ હોલમાં ચાલો,
 નિરીક્ષણ ત્યાં જઈ કરીએ, તહાં આનંદથી મહાલો.
 ત્રીજા જે વર્ગના હોલો, વિલાસી સાધનો ઓછાં,
 પથારી પાથરી સાદી દીવાળતી હતાં ધીમાં.
 હતાં સુંગારનાં ચીત્રો, ભીતોએ ચો દીશે ચોઢ્યાં,
 મુગંધી પણ હતી સાદિ, ભીતોએ ચીત્ર પણ કાઢ
 બીજા વર્ગે વીલાયતની, વીવીધ વસ્તુ ભરીપુરી,
 પદ્મગો પાથર્યા તેમાં, ઉપર ગાદીજ મશરૂની.

વિવિધ સેન્ટો તણી સુગંધ મગજ તર તો થઇ જાયે;
અડાવ્યા કાચને સોફા, વળી ટેબલ અને ખુરશી.

શરમને વેગળી મુકી, વિલાસી ચીત્ર ટાંચ્યાં છે;
ઘણી રંભા સમી સ્ત્રીનાં, અધુરાં અંગ ઢાંક્યાં છે.

જુવે કે કે અનુભવ લે, નપુષક લોગને ધંચે;
હતી શોભા તહાં એવી, હવે હોલે પળો પહેલે.

પહેલા વર્ગમાં જતાં, કમી ના ત્યાં કશી દીઠી;
સુંવાળી સેજ ખીછાવી; ઉપર ચાદર છે પુલોની.

કુવારા સેન્ટના વરસે, અખીલ એ હોલ મધમધતો
ગલીચા રેસમી છાયા, હતા હાંડી જુમર તખતા.

ભીતોએ ચીત્ર બે રંગી, થતી રંભા સમી નારી;
ઉઘાટે અંગ સર્વાંગે દીધી ટાંગી ઘણી સારી.

રતીરસ મસ્ત થાવામાં, મદીરા પાન હસ્તીમાં;
શીશા વાઇન અને વીસ્કી, ખીલોરી કાચના ખ્યાલા;

હતો આ હોલ સવોળે, મહીં વ્યંડળ ધરે વાજી.

નપુષક લોગવે નારી, હતી એ ગોડવી બાજી;

હતું એ મહેલની આગળ, વળી “વીલાસ મંદીરનું”

રૂકુ લેખક લગાવ્યું છે, ઘણાનું એજ મન ગમતું.

ઘણાં નર નારીઓ ઇસ્કી, હવે અહીં આવતા સહેલે;

પુરી મન મોજ માનીને, વળી ખીરસાં ખરચ પામે.

હતા બીજા ત્રીજા નામે વળી જે વર્ગ પાડયા'તા;
 વિદારી શહેરની સ્ત્રીઓ તણા પણ વર્ગ પાડયા'તા.
 તહાં તે આવતા રોજે ઉડાવી દોરને બતાં;
 શેઠાણી ને ચુડીવાળો દલાલી તેહની ખાતાં.
 પહેલા વર્ગમાં પોતે રહે મુંબઈની શેઠાણી,
 હરાતું ધન ધનીકેતું કરે કોમળ એ શેઠાણી.
 થઈ એ રીતથી પોતે હવે મુંબઈની શેઠાણી;
 ગુણીકા ગૃહે અધીષ્ઠતા પ્રપંચી નાર પાપીણી.

ગુલબર ગુણુકા

હવે નીજ નામને બદલી ધર્યું છે નામ “ગુલબરી”
 ગુલે ગુલબર એ ગુણુકાજ ગણાઈ છે કલકતે’
 તવંગર કે ગરીબો સૌ વકીલો કે અમલદારો,
 સહુ ગુલબરને ઝંખે ગણીને મરતબો સારો.
 મીટીંગો કે વિવા વખતે થતો મેળાવડો મહેફીલ
 વળી કો પારટી મધ્ય થતી ગુલબર ત્યાં સામીલ
 વળી કો નાર પર નર કો કદી આશક થયો હોયે
 ઘણાં ફાંફા લલે મારી થયો નિરાશ તે પોતે;
 લલે હો દેવની કન્યા લલે લક્ષ્મીપતિ કો’ હો.
 લલે અધીકારી કોઈ હો બધું ગુલબરને ઓહો ?
 મૃદતસર મેગવી આપે કંઈ દુઃખ એમ કાપે છે,
 અરે ગુલબરને તેથી, સહુ સન્માન આપે છે.

સતી વિનોદા પર ગુલબરનો પંખો

હતાં એ શહેર કલકતે, વિનોદા ચંદ્રને નામે;
 સુખી એ દંપતી સારાં સદા રનેહે અને કામે.
 વિનોદા છે સતિ નારી કરે પતિ ચંદ્રની સેવા,
 સતીના માન સાચવતા પતિ પણ હેતના એવા.
 હતી રૂપ ગુણમાં ચઢતી અરે દેવાંગના કરતાં,
 વિનોદા નામની વાતો જનો જ્યાં ત્યાં અરે કરતા.
 અધમ કામી તણો ડોળો અરે પણ ત્યાં જઈ ઠરતો,
 નરાધમ કોઈ જન જોઈ પ્રપંચી જાળ પાથરતો.
 ફસાઈ જાળમાં પોતે અરે એ દુષ્ટ તો જાતા;
 સતીને શ્રી હરી રક્ષે કશા આઘાત ના થાતા.
 ઘણા કંઈ ગોઠવ્યાં ઘાટો વિનોદા ખ્યાર કરવાને;
 છતાં ઉઘા પડ્યા પાસા વિનોદા ખ્યાર કરવાને.
 ઉપાયો સર્વ ચોજીને હવે હેઠે પડ્યા હાથો;
 તજ આશા નિરાશામાં અતિ રોષે પ્રરે રાતો.
 પડયું ત્યાં નામ છે કાને અરે ગુલબરનું તેને;
 ગયો બિહારી ત્યાં ઘાઈ કરી વાતો બધી તેને.

રકમ સારી દીધી તેને, પછી ધનામ ઉપરનું;
ગુલબાર-ખિહારી જે દીકર રહેજો, વચન ગુલબાર વા
લેખક-કરીને વાચદો કાઢ્યો, ગયો છે ઘેર ખિહારી;
 વિનોદા કેમ સપડાયે, વિચારે એજ ગુલબારી.
 વળી એક શેઠને ત્યાં તો, હતો સંગીતનો જલસો
 હતી ત્યાં મુખ્ય ગાયીકા, અરે ગુલબારનો જલસો.
 વિનોદાને પતિ ખ્યારો, હતો જે ચંદ્રના નામે;
 થયું જલસે નિમંત્રણ તો, જવાનું ચંદ્રને તેમાં.
 રજા માગે વિનોદાની, અરે એ ચંદ્ર જાવાને;
 વિનોદાં તે નહિ ઈચ્છે, પીયુ વિલકત થાવાને.
 મહા કષ્ટે રજા માગી, ગયો છે ચંદ્ર જલસામાં;
 પતિ વિરહે જુરી પડતી, વિયોગી આજ તેવામાં.
 ગયો જ્યાં ચંદ્ર જલસામાં, હતી ગુલબાર ત્યાં ગા
 અનેરા ભાવ પ્રગટાવી, હતી ગુલબાર ત્યાં ગાતી.
 કટાક્ષે નેનના સારી, જીગર ઈસ્કી કરે જખમી;
 ખદનમાં ગુલખદન નારી, ચલાવી રહી મદન દોરી.
 મદન જ્યાં ચંદ્રને વ્યાપો, દીઠી ગુલબાર નખરાળી
 વિનોદાને ગયો ભુલી, રહ્યો તીરછી નજર ભાળી.
 દીઠીએ ચંદ્રની સ્થીતી, ગઈ ગુલબાર ચેતી ત્યાં;
 ખતમ જલસો કરી સત્વર, જણાવ્યું ચંદ્રને સાને.

ગુલબર-મહેલે આવજો મારા તહાં આ ભેટશે દારા,
રૂડો ત્યાં રંગ માનીશું, પધારો સાંજરે ખ્યારા.

લેખક-ગઈ ગુલબર એ ત્યાંથી, સીધાજ્યો ચંદ્ર પણ ત્યાંથી,
થઈ ગડ ભાંજ ચંદ્રને, રવી નમતો હુતો જ્યાંથી.

થઈ વેળા હવે જ્યારે, જવા ગુલબરના મહેલે,
વળી જોયું વિચારીને વિનોદા સ્નેહને તોલે.

ચઢી ગુલબર નખરાળી, વિનોદા સ્નેહ આગળ તે,
સુતી મુકી વિનોદાને કયો વિચાર જવાને.

દશા પલટાય છે જ્યારે, બધું બદલાઈ જાય છે,
બધા પ્રતિકુળ સંજોગે, ખુરા વિચાર આવે છે.

સગા ને સ્નેહીઓ ખુરાં, શીખામણ આપતાં જ્યારે,
કુમાર્ગે કે ચડાવે તો અતિ સ્નેહી ગણે ત્યારે.

હુતો આ ચંદ્ર તો કેવો, અરે આદર્શ સંસારી,
સતી ધરમે સદા રહેતી, વિનોદા તેહની નારી.

વિનોદા સંગતે રહીને, અમીપ્રજને સદા ખાતો,
હવે વિષ્ટા તણા ભોગે, બની ગંધર્વ અરે ધાતો.

મુકી છે ઉઘતી નારી, નિશાએ ચંદ્ર તો ચાહ્યો,
ગયો ગુલબરના મહેલે, અજીક આજ ખાવાને.

તજી રંભા સમી નારી, ગયો ઉતાર આલમનો,
સીરસ્તો કુળનો ત્યાગી, અહુયો છે માર્ગ જલ્લીમનો.

પ્રસાદ્યો ચંદ્રને પુરો અરે ગુલબરના પ્રેમે,
 વિનોદાને ગયો ભુલી હવે ના છુટતો કેમે.
 વિધીએ જે લખ્યું હોશે કશે ના ફેર થાએ છે,
 ઘણા તપસી પડ્યા લપસી ઉતરતું એજ આવે છે
 ખરે મુંબઈની શેઠાણી બની ગુલબર તું હાવે,
 હવે ગુલબર પાપોથી હજુ તે બાળશે કંઈએ.
 શરમ ત્યાગી બની નીર્લજ પછી શું હોય કહેવા
 નથી પરવા તને કેની પછી શું હોય કહેવાનું.
 હવે ડર દેવનો રાખી કહે તું ચાલશે ક્યારે,
 નથી કંઈ માલ પુછવામાં મઝા માને છે પાપોમાં.
 અરે કમબખ્ત નાદાની કરી. તેં પાપમાં પડતાં,
 જીગર તું કેમ ચાડ્યું છે વિનોદાને જરા નડતાં.
 પુરૂષો પાપમાં પડતા સ્ત્રીઓનો દોષ શાનો છે,
 ચઢે કુમારગે નારી પછી એ દોષ કેનો છે.
 હવે ગુલબર મન ધારે વિનોદા આવશે તાબે,
 બિહારી મન મનાવાને વિનોદાને લઉં તાબે.
 હતી શોખીન વિનોદા વળી સંગીતના નાદે;
 વિચારી ઘાટ ગુલબરે ગર્થ સંગીતના ખ્હાને.
 હતી સંગીતમાં પુરી અરે ગુલબર એ ગુણકા,
 વિનોદાને શીખાવાને જતી ગુલબર એ ગુણકા.

થઇ છે ગોઠડી બેને હવે ગુલબર વિનોદા;
 હંમેશાં આવતી હોતે વિનોદા ઘેર ગુલબરી.
 શીખીવતી સાથ સંગીતે રતીનું શાસ્ત્ર હુલાસે,
 રંગીક એ શાસ્ત્રને રંગે વિનોદા શીખતી હાંસે.
 પુછ્યું એક દી વિનોદાને વખત બેઠને ગુલબરી
 વદો સાચું વિનોદા એ પતિ તમને ન કયમ આહો
 તમારા રૂપને ગુણની કદર તે તો નથી કરતા;
 પતિમાં પ્રેમની ખામી જશે શુ જન્મ વૃથા,
 તમો રંભા સમાં ત્યાગી અવરને એ શું આહો છે
 છતાં એ તેહની ઈર્ષા નહિ તમને શું આવે છે.
 અરે બેની વદે એ શું પતિના દોષ શા બેવા,
 ન નિંદા પારકી કરવી નકામા મેલ ને ધોવા.
 સતી સ્ત્રીએ કદી નાએ પતિના દોષ બેવાયે;
 પતિ આજ્ઞા અનુસરવું સતિનો ધર્મ એ હોયે-
 હજીના ભાન દુનીઆનું વિનોદા ના થયું તમને
 કથન છે આપનું સાચું છતાં અપવાદ તેમાં યે
 સતી જે રાખતી રીતી પતિ પણ એમ બે વર્તે
 ન હોયે તોજ કહેવાનું ભલે છે એમ એ વર્તે
 પતિ હોયે દુરાચારી જતો વેશ્યા ગૃહે દોડી;
 ભલે પતિ દેવ જેવા પણ ગણાયે કીમતી કાંડી.

પ્રભુનો ન્યાય સરખો છે ભલે નર હોય કે નારી
પુરૂષો મન ગમે મ્હાલે સ્ત્રીએ શું કેદ રહેનારી
નથી એ ન્યાયની રીતી, સ્ત્રીઓ શાને હશે ખીતી
પુરૂષો જીવ રમતા જો સ્ત્રીઓની તજ નીતી.

યથા રાજા તથા પ્રજા કહે છે શાસ્ત્ર પોકારી
પતિ જેવા સતી તેવી, રહેવા છે અધીકારી;
વીચારી ન્યાયની વાતો, દુખી બેની થતી શાને
પતી તુજ જીવને રમતો, તું તો એ મારગે જાને
છખીલો કોઇ જોળી લે, પુરે મન કામના તારી;
પતીની આશને ત્યાગી, શીખામણ એજ છે મારી

વિનોદા—સખી આ શું વદે ! વણી સુણીને કોઇ ઉપજે છે
પતી મારો દુરાચારી, કદી ના હોય; શું કહે છે ?
કરે પરનારથી ચારી સતીનો એ ન મારગ છે;
હવે એ વાત ના ઉચારો, સતીનો એ ન મારગ છે

ગુલજાર—તમે બેની નહી માનો, પ્રત્યક્ષ આવો દેખાડુ
પતિ બાહર તમ જાયે, તમે તે વખતે આવોને
સીધાં મુજ ઘેર તો આવો પતિ તમ જે રમે જારી
પ્રત્યક્ષ તે નીહાળાવું ભરમ તમ ભાગશે ભારી
લેખક—કહીને એટલું ઉઠી ગઇ ગુલજાર નીજ ધામે
કરે વિચાર વિનોદા ખરું તો શું હશે આમાં

વિનોદા બાણતી હબુએ, હુશે ગુલબર શેઠાણી;
હુશે કુળવાનની કન્યા, વળી કેા રાયની રાણી.

વિચાર્યું સાંજરે બાવા, પતિના દોષ જોવાને;
પતિ પાછળ ગઈ રાત્રે, પતિના દોષ જોવાને.

હતું વિલાસ મંદીર જ્યાં, વિનોદા આવી ત્યાં રાત્રે;
મદ્દી ગુલબરને જઈને, ગણી એનેજ સુપાત્રે.

મળ્યા ગુલબર વિનોદા, કરી કંઈ ગોપી તો છાની;
વિનોદાને પછી લઈને, ગઈ ગુલબર તો છાની.

જઈને હોલમાં જોયું, રમે છે ચંદ્ર જ્યાં બરી;
થઈ વિરમય વિનોદા ત્યાં પતી સહ જોઈ પરનારી.

અતિ વ્યાકુળ થયું તન છે, નીહાળીને વળી પાછી;
ખીજા હોલે જહાં આવી મુગધી કાંઈ સુંઘાડી.

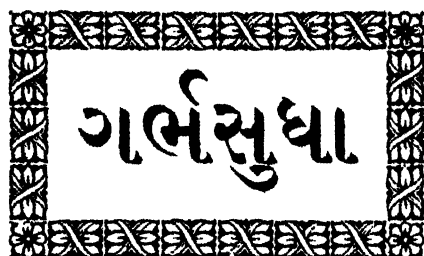
થઈ જોલાન તે વેળા, બિહારી આવીએ તેવે;
પથારીમાં પડી છે તે, હતી જોલાન જ્યાં તેવે.

વિનોદા છે સતી તેનું અહીં જોલી નથી કોઈ;
હતી ગુલબર પણ તે તો દુરેથી છે રહી જોઈ.

હવે આરામ લ્યો વાંચક, અધુરી રહી અહીંથી જે
કહે કઠલાલકર એવું, પુરી પંચમ થશે ભાગે.

ભાગ એથો સમાપ્ત.

દેંગી ભુવા જતીઓમાં અને વીલાયતી દવાખાનામાં
પૈસાની ખરબાદી કર્યા પછી

નામની દવા વાપરવાથી સેંકડો નીસંતાન સ્ત્રીઓએ
ખાળકની પ્રાપ્તિનો લાલ મેળવ્યો છે.

કદી ખાળક ન થયું હોય, અધુરા માસે ગર્ભસ્ત્રાવ
થતો હોય, ખાળક નીર્માલ્ય મુકદ્દા જેવાં જન્મ પામતાં
હોય તો

ગર્ભસુધા

વાપરવાથી એ બધા દોષ દુર થઈ જાય છે અને
તાંદુરસ્ત ખાળકનો જન્મ થાય છે.

ગર્ભસુધા

ની કીંમત ફક્ત રૂ. ૫-૪-૦ છે. દવા વાપરવા છતાં
ફાયદો ન થાય તો પૈસા પાછા આપવામાં આવે છે.

લખો—

બુકસેલર—જદુલાલ નારણદાસ
મું. નડીઆદ

મુંબાઈની શેઠાણી

યાને

સુધરેલી સુંદરી

ભાગ ૫ મા

(ગઝલ)

- કર્તા— ગઈતી ઝેર આપીને અરે શેઠાણી એ જ્યારે
હતું ધાર્યું હવે તેણે સીધાવ્યા શેઠતો સ્વર્ગે. ૧
- ગઈ તે ઝેર આપીને ચુડીવાળા સહે ફરવા
અધમતા અંગ ધારીને થઈ ગુલબર તે ગુણકા. ૨
- દશા શું શેઠની અહીંઆં થઈ વાંચક વિચારોને
મૂંડીને શેઠને સુતા ગમ્યું જાવું એ નારીને ૩
- લઈને સર્વ દાગીના ગઈ દીલદારના સંગે
સુવાડી શેઠને સહેજે ગઈ દીલદારના સંગે ૪
- સવારે સૂર્ય તો ઉગ્યો દીધેલાં શેઠનાં દ્વારો
નિહાળી પોળના લોકો ઘડે છે કાંઈક વિચારો ૫
- ગયા શું શેઠ કે ગામે લઈ શેઠાણીને સાથે
થયા લોકો ઘણા ભેગા ચઢ્યા વિધ વિધ તે વાતે. ૬
- દીધેલી બહારની સાંકળ છતાં તાણુ નથી વાસ્યું
અરે તેથી ખરેખર તો ખરૂં કૈતક હવે ભાસ્યું ૭

ઉઘાડયું દ્વાર લોકોએ પ્રવેશ્યા મહેલની માંહે
 જનો ન્યાળી જીવે જ્યાંતો થયા વિસ્મય બધા ત્યાંહે
 ઉઘાડી છે ત્રીજેરી તો વળી પેઠી પટારાં તો
 કરી ખાલી બધાં ખોખાં મુંઠયાં છે દુર તાળાં તો
 વ્યવસ્થા હિન છે ચીજો જનો જોઈ ચમકતા તે
 જનો વિચારતા એવું થઈ ચોરી ખરી રીતે
 ગયા સહુ માળ પર જોવા નવીન પણ ત્યાં નિહાળ્યું છે
 સુતા છે શેઠ શય્યામાં નજરથી એહ લાગ્યું છે
 સખધી કે જઈ પાસે જગાડે શેઠને બોલી
 ગયું છે ઝેર તો વ્યાપી શકે તે શી રીતે બોલી
 અવાચક શેઠને જોઈ જઈ પાસે વળી જોયું
 સીધાવ્યા શેઠ તો સ્વર્ગે જઈ પાસે જહાં જોયું
 મુખે દંઢ હાથ ને જોયું જરા કંઈ શ્વાસ છે ઉનો
 ત્વરાથી શેઠને લીધા મુકી આવાસ આ સુના
 દવાખાને જઈ વહેલા કીધા ઉપચાર કંઈ સારા
 બધાં અહીં શેઠનાં આવ્યાં કરેલા પુન્ય જે સારાં
 કમેથી ઝેર ઉતરતું થયું ચેતન શરીરે જ્યાં
 ઉઘાડી આંખને જોતાં ખરેખર લાન આવ્યું તો
 બનેલી પૂર્વની ખીના બધીએ શેઠ તો ભુલ્યા
 હશે શેઠાણી ક્યાં મારી વિચારે શેઠજી કુલ્યા

- ગૃહે જઈને નીહાળ્યું તો બધાં ખોખાં દીઠાં ખાલી
વિચારે શેઠાણી મનમાં ગઈ શેઠાણી ક્યાં ચાલી ૧૮
- શેઠ—ઉપાડી કે. ગયો નકકી અરે શેઠાણીને પૈસો
મુનેતો ઝેર આપીને હરી લીધો બધો પૈસો ૧૯
- સતી એતો હતી નારી અરે એ સુંદરી મારી
પતિવૃત્ત પ્રેમથી પાળી રહેતી પાસ તે મારી ૨૦
- ઝુરી મુજ માટે એ મરશે કદી જીવ ધાત એ કરશે
અરેરે હાથ એ નારી મુને ક્યાંથી ફરી મળશે ૨૧
- હવે હું શોધમાં જાઉં—જઈ શેઠાણીને લાવું
મળે ના જો કદી કંઈએ ફરી પાછો નહિ આવું ૨૨
- કર્તા—વીચારીને દીલે વળતાં બધાં કામો મૂક્યાં પડતાં
પળ્યો છે શોધવા પંથે વીતી દીનો વરસ ગણતાં ૨૩
- ત્વરાથી રેશને આવ્યો ટીકીટ લઈ ટ્રેનમાં બેઠો
મુખે શેઠાણીને ઝંખે જીગરમાં ક્રોધ છે પેઠો ૨૪
- તરંગો અવનવા કરતો હવે એ ટ્રેનમાં ચાલ્યા
ઘડીમાં લાવું શેઠાણી ગણી મનમાં કુલ્યા કાલ્યા ૨૫
- વળી જે પરલવે પુન્યો અને પાપો કરેલાં જે
અરે આ જન્મમાં આગળ ખરે આવી ઠરેલા તે ૨૬
- હતું એ શેઠને માટે અધુરું પૂર્વનું દેવું
વિધિએ બાકી રાખેલું પડ્યું તે આ ભવે દેવું ૨૭

નટુશા શેઠની ગાડી વસઇની ખાડીમાં આવી
 અભાગી શેઠના કરમે બધાંનું પણુ ક્યું ભાવી
 હતી એક ગુડસતો સામી જણાઇ આવતી ચાલી
 નિમીષમાં તેજ અથડાણી ન હીકમત કોઇની ચાલી
 થયાં એન્જીન ભુકો ભાગી ડગા સરવે ગયા ભાગી
 ઉતાડુ કંઇ પડયા દરીએ કંઇ કચ્ચર થયા ભાગી
 કંઇ જઇ સ્વર્ગમાં પહોંચ્યા સ્વજનને દુર મૂકીને
 પડયા દરીએ ગયા પણુ એ જીવ્યાની આશ મુકીને
 હવે એા વાંચકો મારા ઉતાવળથી જઇ જોઇએ
 નટુશાની ગતી શી છે ખબર તેની જરા લઇએ
 હતા એન્જીન પાસેના ડગામાં શેઠ બેઠેલા
 ખબર તેથી પડી પહેલી ગયા ચેતી અરે વહેલા
 વણીકની જાત એવી છે સમય વર્તી બધો જાણે
 ઘડીમાં શેઠ થઇ બેસે વળી દેવાળું પણુ તાણે
 ફસાયે ર.નમાં કોદી થઇને વાંણીઆ લાઇ
 જરૂર છુટી જશે એ તો કહીને બાપ કે ભાઇ
 બબરે વાઘથી ભુંડા કુંડી ચુસી નસો લેશે
 વધુ બોળ વળી મારે હસી સાળા વળી ઠહેશે
 વણીકના વખાણુ એ સર્વે નટુશામાં હતા પુરા
 અગમ ચેતી હતી બુદ્ધિ બધી વાતે હતા પુરા

અહીં જોખમ તણી આવી અણી જાણી નટુશાએ	
નજર ખાડી વિષે નાખી દીકુ છે વહાણુ તો ત્યાંએ	૩૮
કહી 'જયકૃષ્ણ' તો શેઠ મુકયું ખાડી વિષે પડતું	
જીવ્યાની આશતો છોડી નટુશાએ મુકયું પડતું	૩૯
પડયા જ્યાં શેઠ પાણીમાં તહી ખાઝી પડયા વહાણુ	
રહેલા વહાણુના લોકે લીધા એ શેઠને તાણી	૪૦
નટુશાને લઈ નૌકા ગઈ દરીઆ વિષે ચાલી	
સુતાતા શેઠ બેઠોશે ગઈ નૌકા હવે ચાલી	૪૧
ધર્યાતા દાગીના અંગે બધા તે તો હરી લીધા	
હવે નાહયા અરે ધોયા સમાએ શેઠને કીધા	૪૨
હતો જે પાસમાં પૈસો લીધો તો ખર્ચ માટે જે	
લીધો એતો બધો લુટી ખરો આ લક્ષ માને તે	૪૩
કંઈ કાળે વળી શાતા થયા છે શેઠ તો બેઠા	
નજરથી ન્યાળી સાગરને મહા ઉચાટતો પેઠા	૪૪
અહાહા શી ગતી મારી થઈ છે આજ દુખકારી	
હવે ક્યાંથી મળે નારી બધી લીડાઈ છે ખારી	૪૫
વણીક ચોધાર ત્યાં રડતો વિવિધ વીલાપ તે કરતો	
મહુને ઉતારશે ક્યાંતો હશે આરામ શું ત્યાંતો	૪૬
વણીકની આ દશા જોઈ બધાએ પાસ આવીને	
રડો શાને તમે લાઈ દુખે ઉદગાર લાવીને	૪૭
બચાવ્યા જીવતાં મરતાં છતાંએ કેમ છો રડતા	
અમારી સાથ આવોને રખે અમથી તમે ડરતા	૪૮

રડી આંખો કરી રાતી પુછે છે શેઠ ધીરથી
 મુને ક્યાં લઈ જશે ભાઈ ન ઉતર્યું દુખ શીરથી
 હતો મુજ પાસ જે પૈસો બધોએ ક્યાં ગયો તેનો
 નથી પતો મુને લાગ્યો જરા ઉચાટ છે તેનો
 વળી ઉચાટ છે બીજો લઈ નારી ગયો કોઈ
 જતો હું શોધવા તેને દુખે તેને સ્થો રોઈ
 અચાનક આંહી આવ્યો છું ગતી મારી થશે કેવી
 ક્યો નિશ્ચય હવે જગ્યા સ્વીકારી સ્વર્ગની લેવી
 દુખોમાં દીન વીતાવ્યા ઘડી ના સુખની આવી
 દગો રાખી અરે માફ વિધાતાએ ઘડ્યું ભાવી
 તમારુ ચર્ણુમાં માફ હવે માથુ પડ્યું આવી
 પ્રભુ બહો બધો દેશે ઉગારો રહેમ જે લાવી
 સુણી આ શેઠની વાણી વસેલા વહાણના લોકો
 વહ્યા વાણી વળી એવી સરમ આ જોઈને મોખો
 ધીરજ તુ ધારજો ભાઈ નથી ધોખો અહી કાંઈ
 અચાનક તુજને અર્થો અમારા વહાણની માહી
 પડ્યો તું તો પ્રભુ ખોળે હવે તું જાણજો એવું
 સુખે તું જીવગી જશે દુખોનું નામ ના લેવું
 વળી કે આવશે અંદર તહા ઉતારશું તુજને
 પછી મન ચાલ ત્યાં જાજો બધીએ છુટ છે તુજને
 વળી શાતા સુણી વાણી અરે એ શેઠને હાવે
 મળીને સર્વને રહંતો બધી વાતો કરે ભાવે

- મહા સાગર વિષે નૌકા મજલ એ કાપતી જતી
અનેરી શેઠના મનમાં અરે આશાજ ઉભરાતી ૬૦
- ઉતરશું અંદરે જઈને પછીથી ચાલતા જઈશું
કમાણી કંઈ કરીશુંને ખરચ એ, મેળવી લઈશું ૬૧
- પછીથી ગાડીએ બેસી મુસાફરી દેશમાં કરશું
વળી ગૃહ દેવીને માટે બધાં તીર્થો ફરી વળશું ૬૨
- ત્રીલોકે તે ગંધ હોશે તહાંથી લાવશું તાણી
નરાધમ તેહને મારી ભરાવું હુ હવે પાણી ૬૩
- લઈ એ સુદરી સંગે જઈ મુંબઈ તણા મહેલે
રમીશું લહેરમાં રેને ચુમીએ ગુલચમન ગાલે ૬૪
- ભુલ્યા છે ભાન એ તનનું સમજતા મહેલમાં બેઠા
અરે આ વહાણુ સાગરની બધી બાબત તણ બેઠા ૬૫
- કરે શેઠાણીની પાસે અરે વાતો વળી જેવી
હતી કર નેત્રને મુખની થતી ચેષ્ટા બધી તેવી ૬૬
- પડ્યો હાંટર તણો ફટકો; અરે એ શેઠની પુઠે
વિચારનાં વમળ તોડી, પોકારી શેઠ તો ઉઠે ૬૭
- નજરથી મહેલ નાઠો છે ગંધ શેઠાણી છે નાસી
બુલે છે શેઠ ન્યાળી તો; વિચારે છે દશા આશી ૬૮
- લઈ હાંટર ઉભો સામો; અરે ચમદુત જેવો કે
વહ્યો વાણી તહાં વળતો સુણો એ શેઠીઆ લોકો ૬૯
- અમારૂં આ સ્થાન આવ્યું ઉતારો ત્યાં તમારો છે
તમોને ત્યાં લઈ જઈશું ધ્રુસદો એ અમારો છે ૭૦

ત્વરાથી પાછળે આવો, જરા સંદેશ ન લાવો
 તમારો આંહીના ચાલે કદી હા, ના તણો દાવો
 સીતમ તમ પર શુભરીશું કરીશું દીલ ધારીશું
 વધુ ચકચાર જો કરશો, વગર મોતેથી મારીશું
 અમલ અહિં આં અમારો છે અમે સરકાર પણ અહિં ના
 અમારી આણુ અહિં ફરતી અમેને કો કહે કંઈ
 અમે તો ચાંચીયા લોકો અમારો એજ છે ધધો
 હું તો સરદાર છું તેનો અમારો એજ છે ધધો
 તમારી પાસનો પૈસો બધો લુંટી લીધો પુરો
 તમેને વેચશું જ્યારે બધો સોદો થશે પુરો
 બધુએ શેઠ જ્યાં સમજ્યા થયા બેહોશ બાણીને
 તહાં હંટર તણા કટકા લગાવ્યા પીઠે તાણીને
 ઝડપથી શેઠ તો ઉઠ્યા ઊતરીયા વહાણથી નીચે
 થયા આગળ પુછ્યા વિના, દુખેથી દાંત તો ભીં
 જતો પાછળ ધીમે ધીમે અરે સરદાર એ શોખે
 જતાં અહિં શેઠજી મનમાં વિચારો લાવીના ગોખે
 હતી વરતી ઘણી થોડી બધાએ માછી લોકોની
 ઉંઝળી વર્ણની ત્યાંતો બીજી વસ્તી નંતી કેની
 નીકળીઆ બહાર વસ્તીની નદુશાને ઉભા રાખ્યા
 અતિશય સ્નેહ દાખીને કસી પાટા વળી બાંધ્યા
 નદુશાને લીધા દોરી પુઠે સરદારની બાજે
 અરે ક્યાં જાય છે દોરી નદુશાથી ન જોવાએ

હતી નિર્જન ભુમિ આતો નટુશા તો અનુમાને પગે કાંટા અને કંકર ઘણાએ ચાલતાં વાગે	૮૨
પડે ખાડે ચઢે ઢાળે નહી દીશા કંઈ સુઝે ઉઝરડા અંજમાં થાયે છતાં કે ના ખખર પુછે	૮૩
નટુશા ધારતા મનમાં કળા કીસ્મત તણી કેવી કહાં મુંખઈ તણા મહેલો હવા કયાં રાનની લેવી	૮૪
વતન કયાં સાગરે મારૂ કહાં જીવન તણી દોરી અધુરી આપદા અહીંઆં લીધી હાથે કરી ઝેડારી	૮૫
લઈ એ ચાંચીઆ લોકો અરે એ શેઠને જાતા મહા જંગલ તણા રસ્તે ઉમંગેથી અરે જાતા	૮૬
કરી છે શેઠની આંખો પ્રથમથી ખંધ ખાંધીને ન રસ્તે તે જઈ જાણે કદી અનુમાન ખાંધીને	૮૭
અરે તે દીનભર ચાલ્યા રવી પણ મેળ ખેઠો છે અહીંઆં શેઠના મનમાં મરણ ભય સ્હેજ પેઠો છે	૮૮
હવે જીવ્યા તણી આશા નટુશાએ વળી છોડી પ્રભુનું નામ ઉચારે હવે એ હાથને જોડી	૮૯
પુરો અંધકાર જ્યાં જામ્યો નટુશાને ઉભો રાખ્યો વળી તે આંખનો પાટો પછી છોડી ધીરે નાંખ્યો	૯૦
નિહાળે છે નટુશા તો મહા જંગલ દીકુ ત્યારે વળી અંધકાર દેખીને બહુ ગભરાય છે ત્યારે	૯૧
ઉભા છે ચાંચીઆ લોકો દીઠા છે એ નટુશાએ થયો ભયભીત ભારે એ પ્રભુ આ શું હવે થાયે	૯૨

નટુશાને લઈ સાથે પછી એ ચાંચીઆ ચાલ્યા
 જઈ થોડે દુરે ઉભા વળી છે શેઠને ઝાલ્યા ૯
 ઉપાડી એક ત્યાં શીલા ગુફા માંહી સહુ પેઠા
 વળી ત્યાં શેઠને પહેલા અરે આગળ કરી દીધા ૯
 હતું ત્યાં ઘોર અંધારૂં કયેં પ્રકાશ દીવાનો
 ગુફામાં ઉતર્યા સરવે સરળ છે માર્ગ જાવાનો ૯
 હતી સીડી ચણેલી ત્યાં વળી છોજાંધ વાળી તે
 નટુશા સાથે એ લોકો બધા સંભાળીને ઉતરે ૯
 ઉતરતો જેમ ઉંડે તે બધું જિહામણું લાગે
 સરસ તો કામ શોભીતું નટુશા જીવતા ભાગે ૯
 ગયા ઊંડે ગયા ઉતરી તહાં ચોગાન તો આવ્યું
 ખનાવ્યા હોલ ચોપાસે નજર જન કોઈ પણ નાવ્યું ૯
 સુશોભીત પુષ્પની વાડી વળી છે હોજ પાણીનો
 છતાં ઉચ્ચાર ના થાએ અરે કે પ્રાણી વાણીનો ૧૦
 શીટી સરદારની વાગી અરે એવે સમે ત્યાં તો
 અરે જન એક ત્યાં આવ્યો સુણ્યો એ સાદ છે જ્યાંતો ૧૦
 ઉભો કુર્નીશ બળવીને હુકમ સરદારનો સુણવા
 વળી સરદારને એતો ગયા કંઈ વાતને કરવા ૧૦
 કરીને વાત તે આવ્યા ગયો સરદાર એ ત્યાંથી
 ઉઘાડી ખારણું ખીંજી ગયો સરદાર એ ત્યાંથી ૧૦
 ખીજા જે ચાંચીઆ લોકો નીમેષે તેજ વેરાયા
 હવે આહું શેઠની ડરથી બધી કંપી રહી કાચ ૧૦

રહ્યો નોકર હતો પેલો લઈને શેઠને ચાલ્યો
 ભુદો એક હોલ ઉઘાડી મહીતો શેઠને ઘાલ્યો ૧૦૫
 ગયા સહુ કામ પોતાને નટુશા કેદમાં નાંખી
 ન ખાવા કે પીવા કેરી કરી દરકાર ના રાખી ૧૦૬
 ભુખે દુખે વિતાવી છે નડુશાએ બધી રજની
 અહિં એ સાંભરી પેલી અટુલી એકલી સજની ૧૦૭
 સવારે સુર્ય તો ઊઝ્યો અહીં પ્રકાશ પણ આવ્યો
 નટુશા તે રહ્યો જોઈ નીકળવા તે નહીં ફાળ્યો ૧૦૮
 ઘડી દીન એ ચઢ્યો જ્યારે તહાં સરદાર તો આવ્યો
 નીરખતાં નોકરે આવી સરસ સોફો છે ખીછાળ્યો ૧૦૯
 અનુચર એક હુકમથી ચપળતાથી ગયો ચાલી
 ઘડીમાં આવીયો પાછો લઈ એક સુદરી ઝાલી ૧૧૦
 અહાહા રૂપ તેનું શું ભભુકી તે રહ્યું તેજે
 શરીથી સુંદરી ચડતી નીહાળી આજએ તે જે ૧૧૧
 વરસ તે સોળની એતો ખીલેલી એ કળી સમસી
 રહી છે દુખમાં તોએ રહી અમી ધારતો વરસી ૧૧૨
 પ્રવરશા હોઠ છે રાતા બ્રમર શું કાણુ લાછન છે
 ગુલાબી ગાલમાં ખાડા પડ્યા દુખે કહ્યું તન છે ૧૧૩
 છતાં સૌંદર્યમાં ખામી જરા ના આવતી જોતાં
 સુકાયાં નેત્ર છે કુણાં અરે બાળા તણાં રોતાં ૧૧૪
 હતો સરદાર જ્યાં જોઠો તહાં બાળા કીધી ઉભી
 હતો જમડુત જેવો જ્યાં ખીચારી બાળા ત્યાં ઉભી ૧૧૫

વધારી દેહ સરદારે થયો જાડો અતિશય તે
 વળી કાળો હતો એવો ખરો કાજળ તણો કટકો ૧
 વસે જેમ મેઘમાં વિજળી દીસે એ સુંદરી તેવી
 અસુરો હાથ આવી છે ખરે સાક્ષાત એ દેવી ૧
 વહયો સરદાર ત્યાં વાણી થશે કે મહારાં રાણી
 મુકીને આંખળો મનનો ભરી આશા વદો વાણી ૧
 સ્વીકારી લે ગણી તારો અમારો દાવ આવ્યો છે
 પરણવા તાહરી સાથે તને તો આંહિ લાવ્યો છું ૧
 વદી નારી તહાં વાણી અતિશય ક્રોધ લાવીને
 પ્રેમથી કાંઈ ના વળશે મનેતો આંહી લાવીને ૧
 દૂખેથી દેહ આ પાડુ છતાં તારૂં નહિ ચાલે
 પ્રભુ તુંજ કૃત્યનો બદલો જરૂર તુને હવે અલે ૧
 મુને દૂખે રીખાવો છો પ્રભુ એ ના શકે સાંખી
 અહીં એકાંત ના જાણો પ્રભુ આહી રહ્યો આંખી ૧
 સુણી સરદાર તો બોલ્યો પ્રભુ તારો નહી આંહી
 નહિ માને બલીદાને હોમાસે કુંડની માંહી ૧
 અમો નવરાત્રીનો ઉત્સવ જઈને મંદીરે કરશું
 તહાં સો જીવના ભોગો જઈને દેવીને દઈશું ૧
 ઉગરવું હોય જો તારે કહ્યું તું માનજે મારૂં
 નહિ તો જાનથી મરતાં જીવન એજે જસે તારૂં ૧
 સુણી વાણી બધી એની વિચારે સુંદરી મનમાં
 અહીં કોઈ નથી મારૂં મરણ છે આખરે મનમાં ૧

કપટ જોઈ કરી તેમાં ફળે જો કામ ત્યાં માફ
 નાહ તો હાથથી મરવું ખરૂં છે વૃત્ત એ માફ ૧૨૭
 વિચારીને વહે વાણી સુણો સરદાર એ શાણા
 અતિ આગ્રહ તમારો છે સ્વીકાર હું તમો શાણા ૧૨૮
 મુને ત્રણ માસનું વૃત્ત છે પછી તમ સાથ હું પરણું
 પુરી આશક તમો પર છું તમારા ગુણ શા વરણું ૧૨૯
 બધી દો કુંચીઓ સોંપી છુટી મુકો મને આંહી
 ખુશીથી ખાધને તત્પર થવું ત્રણ માસની માંહી ૧૩૦
 કુલ્યો સરદાર વાણીથી ભુલ્યો તે બાન વાણીથી
 હતો જે વળથી ભુકો વધુ પીગળ્યો એ પાણીથી ૧૩૧
 દીધી કુંચીઓ બધી સોંપી છુટી એ સુંદરી મુકી
 બતાવ્યા છે છુપા રસના વળી મીલકત બધી સુપી ૧૩૨
 હવે આ સુંદરી ખાતી છુપી એ ખાતમી રાખે
 છટકવા જોળાતી બારી ઘણી હોંમત હજી દાખે ૧૩૩
 છતા ના લાગ તો ફાવે ઠઠાપી તેહ પકડાયે
 અરે એ બીકથી પાછી ચઢીને તે પડી જાયે ૧૩૪
 રહ્યા ત્રણ માસમાં થોડા દીનો બાકી વળી આડા
 હવે મરવા તણી આશા ધરી રહી શોકથી બાળા ૧૩૫
 નીરાશાથી હુતી બેઠી અરે એક દીન તે બાળા
 નટુશાએ કરી શાને જોલાવી પાસ તે બાળા ૧૩૬
 તહાં બળા ગઈ પાસે ઉઘાડી ચોરડી દીધી
 પૂછીને વાત પ્રેમથી બધી ઓળખ કરી લીધી ૧૩૭

નટુશા બહાર આવીને સજી સાડી લીધી અંગે
 સજીઓનાં સજી પોતાનાં અરે એ સુંદરી અંગે ૧૩
 હતી સરદારની આજે પરણવાની અરે અવધી
 ઉમંગે તેહ આપ્યો છે મલાજે સુંદરી બેઠી ૧૩
 ઝીણા સ્વરથી વળી બોલી નટુશા સુંદરી રૂપે
 પુરું મત આજ કરવું છે, ભરો કાળો પુરાં કુડે ૧૧
 કહ્યું તે સર્વ કીધું છે મહી એ સુંદરી હોમે
 આહં સરદાર તો ઝુરે મદન વ્યાપ્યો પુરો રોમે ૧૧
 વિરહના તાનમાં ગાતો, મને તો મોહના માતો
 સુણો વાચક તમે મારા હતો એ શું હવે ગાતો ૧
 સરદાર— —ગાયન—

બહાલાં વહેલાં આવોરે, દયા દીલમાં લાવોરે—
 કાપ પડ્યો કાળજે રે
 નયન કટારી મારીરે કર્યો મુને આજારીરે,
 કાપ પડ્યો કાળજે રે

સાખી—સજ્જનનો એ ધર્મ છે, દે યાચકને દાન;
 કાયા કર અર્પણ મને, થાશે તુજ કલ્યાણ.
 ડોકો મૃત્યુનો વાગેરે, સરાપ મારા લાગેરે,
 ચીરું તે માફ ચીતડું હો
 જુરી જુરી હું મરતોરે, મદન તાપથી બળતોરે,
 ચીરું તે માફ ચીતડું હો
 સાખી—ધ્યારી પીંગળા માહ્યરી, હું તારો હયપાળ;
 સદેવંત હું તો બન્યો, સાવળીંગા તું નાર.

લયલા-કહું મુજ માનોરે, મજનુ બન્યો દીવાનોરે
કાપ પડ્યો કાળજે હોળ

ફરહાડ ઝુરું હું તારોરે, શીરીન બની ઉગારોરે.
કાપ પડ્યો કાળજે હોળ

સાખી—રંભા કહું કે ઉર્વશી, મુખ પુર્ણિમા ચંદ્ર
તેવું રૂપ છે માછાંડું સ્વર્ગ તણો હું ઇંદ્ર.

ગુલે બંકાવલી મારીરે, ટળવળાવો ન ખાલીરે,
કાપ પડ્યો કાળજે હોળ

ભેટો ભાવથી બહાલીરે, પાઓ પ્રેમની પ્યાલીરે,
કાપ પડ્યો કાળજે હોળ

પુરું ગાયન થયું તેનું પણે પણ હોમ પુરો છે
પુરો પ્રજાળ્યો હવે અગ્ની તહાં સરદાર બોલાવ્યો ૧૪૩

પ્રથમ પુજા કરી તેની નટુશા સુંદરી વેશે
કહે સરદારને હાવે કર પ્રદક્ષણા ભાવે ૧૪૪

કહીને પાછળે ફરતાં કરી સરદારની ઝાલી
ઉપાડી કુંડમાં નાંખ્યો લીધો હુતાસને ઝાલી ૧૪૫

ઘડીમાં ખાખ તો કીધો નટુશા સાચવી ઉભો
બધા ઉચાટને ત્યાગી નટુશા નિર્ભયે ઉભો ૧૪૬

પ્રીય પાઠકો હાવે અહીં આરામ તો લ્યોને
કહીશું ભાગ છઠ્ઠામાં અહિં આરામ તો લ્યોને ૧૪૮

કહે કઠલાલ કર એવું, અધુરી જે રહી આંહી
અતિ રસ પુર્ણ છઠ્ઠામાં, કહીશું તે વળી ત્યાંહી ૧૪૮

વાંચવા લાયક ઉત્તમ પુસ્તકો

સોળ વરસની સતી અને નવ વરસનો પતિ	૧-૦-૦
વરઘેલી વીણા યાને પ્રેમી કે પાગલ	૦-૧૦-૦
મહાત્મા તુલસીદાસ	૦-૮-૦
ઘોકટનો એકો	૦-૮-૦
લાલનો એકો	૦-૮-૦
કાળીનો એકો	૦-૮-૦
કુલીનો એકો	૦-૮-૦
ઝેરની ખાલી	૧-૦-૦
જાપાની જાદુગર	૦-૧૨-૦
માયાવી મહેલ લા. ૧-૨	૧-૦-૦
લક્ષ્મીપતિ કે લુંટારો	૦-૮-૦
જાદુઈ વાતો	૦-૮-૦
બાણાવળી અરજીન	૧-૦-૦
સરોવરની સુંદરી	૧-૦-૦
શયતાની જાળ	૦-૮-૦
દેવતાઈ પલંગ	૦-૮-૦
રાજકીઆરો	૧-૦-૦
વેચનાર—	

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ

સુ. નડીઆદ

(૮૧)

મુંબાઈની શેઠાણી

ભાગ ૬-૭-૮

(ગજલ)

અહિં ગુલબરને પંજે વિનોદા તો ફસાઈ છે
જનાધમ નાગણી નારી, ખરેખર એ કસાઈ છે.
હબરો કુળવધુઓની અહિં લબ્બા હુંટાયે છે,
સતિ કે શંખાણી નારી, બધી અહિંઆ ફસાયે છે,
મહા કમબત એ કુલટા, ગણે ના પાપ તેમાં તો,
તથાપી તે ગણી ધંધો, ગણે રોજ એ જેમાં તો.
સતીત્વે છે સુરી સ્યામા, વિનોદા એજ આવી છે,
હવે હિણુ ભાગ્યથી તેને, બુલાવી તેહ ભાવી છે.
સુંઘાડી કંઈ દવા તેને, ઉઘાડી તો દીધી તેને,
તબબ્યું ભાન વિનોદા, હવે ના શુદ્ધિ છે તેને.
વિતાબ્યો કાળ કંઈ એવો, બધુંએ શુન્ય ભાસે છે,
વિનોદાને અરે અહિંઆ હવે તો જીવ શ્વાસે છે.
અસર ઓછી દવા કેરી, ધીમે ધીમે થવા માંડી,
નયન ઉગડયાં ધીમે રહીરે, ધબકવા નાડી તો માંડી.

ઉભી ગુલબર તો ભાવે, વીજનથી વાયરો નાખે,
 ખીહારી પણ ઉભો પાસે, મુખે ના કોઈ તે ભાખે.
 વિનોદાને વળી શાંતિ, હતી ભયભીત પણ કાંતિ,
 ઉઘાડી આંખ તે જુવે, હૃદયમાં તે ધરી પ્રાંતિ.
 દીડી ગુલબરને બેઠી, વિનોદા ધીર તો લાવી,
 વદી બેની અહો મારી, દશા શી રીત થઈ આવી.
 જરા પાણી પછી પીધું, વળી ખાવા કંઈ દીધું,
 ઉઘાડીને પથારીથી પછી મુખે થકી કીધું.
 વદી ગુલબર મોઢથી, અહો બેની ? અહો બેની ?
 થયું શું તુજને આતો, ખબર પડતી નથી તેની.
 અમારા હોશ તો ઉડ્યા, દશા તારી નીહાળીને.
 થઈ મુઝવણ ઘણી ભારે, તુને બેભાન લાગીને.
 હવેના શોચશો બેની, પ્રભુએ સાડ કીધું છે,
 કરીને પૂર્ણ ઉપકારો, તુને જીવન દીધું છે.
 પતિ કુછંદમાં દેખી, તુને આ રોષ આવ્યો તો,
 જુડી આતો સખી તારી, તુને સંદેશ કહાવ્યો તો.
 ક્ષમા આ બેન તું કરજે, દીલે કંઈ ધ્યાન તું ધરજે,
 વિચારીને ડગો ભરજે, પતિ પરના ફીટી મરજે.
 દુઃખે તુજ દીલ શોષાતું, પતિ તુજ દીલ દોષાતું.
 રમે જારી ખુદી ખારી, સખી મારી ખુશીથી તું.

હવે તુંજ જોમ મેં ટાળ્યો, બતાવીને નજરથી તો;
 મુને તું દુઃખની જવાબા, જીગર માંહે પ્રજળતી તો.
 મધુરી દેહ આ તારી, ખીલી વાડી સમી સારી;
 કરી હાથે સખી મારી, સુકાવે તું વિના માળી.

વિનોદા—

વિનોદા ત્યાં વદી વાણી, સખી તું શું અહીં બોલે;
 બધીએ વાત છે જોડી, બુઝ અંતર અહીં જોલે.
 પતી મારો રમે જારી, થશે તે જાતને ભારી;
 મુને કાંઈ સખી મારી, નથી થાતી એ બિચારી.
 પતિના દોષ ના જોવા, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે;
 થવું પતિભક્તિમાં રાજી, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે.
 પતીના દોષ જોવાથી, વને વાગોળ તે થાતી;
 પછીથી નર્કમાં તે તો, યમોથી તેજ નંખાતી.
 પતીના કર્મ તો જોવાં, સતીનો ધર્મ ના એવો;
 પતી આજ્ઞા શીરે ધરવી, સતીનો ધર્મ છે એવો.
 અરે તેથી સખી મારી, નથી લેવા નથી દેવા,
 પતીને કંઈ ના કહીએ, કરીશું એ પતી સેવા.

ગુણજનર—

લલે તું બાઈ તે કરજે, પરંતુ આંહિ સાંભળજે;
 ખરૂં લાગે દીલે ધરજે, ખીન્નું એ સર્વ પરહરજે.

કરી તેં શાસ્ત્રની વાતો, બધી એ મેં સુણી છે તો
બધાં પોતાં ખરાં થોતાં, અનુભવથી ગણ્યાં મેં તો.

જીવન છે આપણું જો તું, વળી મધમાખીને ગમતું
ભરાએ વીધવિધ જાતી, ચુસે છે એજ મધમાખી.
હજારો પુષ્પને સેવે, વિવિધ રસની થઈ લોગી;
મઝા એ માણતી હૈએ, વળી રસ વીધ આરોગી.

સખી તો આપણે શાને, મુંઝાઈ તો હવે મરવું;
પુરૂષો જે કરે તે તો, સ્ત્રીઓએ પુઠે સંચરવું.
નથી કેા શાસ્ત્રમાં લાખ્યું, નરોએ એવું આચરવું;
તથાપી તે કરે એવું, સ્ત્રીઓએ કેમ ના કરવું.

વિચારી જો હવે જાતો. થશે તું શ્રેય તે વાતે;
અવર નર એક ખોળી લે, દુખીના તું હવે થાતી.
જવા દે વાત એ તારી, નહારી એ મને લાગે;
વિચારો તાહ્યરા માટે, બધા ઉંચે હવે લાગે.

તને કુળવાન મેં ધારી, કીધી ત્યારે હતી ચારી;
જણાતાં નેમ આ તારી, તુને નીચ જાત મેં ધારી.
હવે બસ નામ ના લેતી, મુને શું દાખ તું કેતી;
દબાવે શું અરે સ્નેહથી, મુને ના કાંઈ તું દેતી.

મુને હાવે ગૃહે મારા, મુકી તું આવને દારા;
પતિ શોધે મુને મારા, થશે બેહાલ તે તારા.

સખી શાણી તને આશા, હવે એ ઘેર જાવાની;
 રહો અહિં રંગમાં રોજે, થઈ તે એજ થવાની.
 ઉડાવો બહાર ચૌવનની, મીલાવું ચાર મન માન્યો;
 બધું આતો તમારું છે, જરા અંતર મહી માનો.
 અરે કુલટા દગો દીધો, પુરો કેડો ખરો લીધો;
 ફસાવી તેં પુરી દીધી, પુરો કેડો ખરો લીધો.
 અરે રંડા કરે ફાવ્યું, નહિ એ અર્થ સરનારો;
 તથાપી તેહમાં નકકી, જશે આ જીવડો તારો.
 સતી શાણાં ધીરજ રાખો, જશે ના જીવતો મારો;
 મીલાવું ચાર તો સારો, ગણો એ પ્રેમથી પ્યારો.
 વઢે ગુલબર જ્યાં એવું, ચુડીવાળો તહાં આવ્યો;
 કશું ના જાણતો તે તો, અચીતો એજ ત્યાં આવ્યો.
 વિનોદાને નિહાળે છે, ખુશી થઈ એજ લાળે છે;
 અહા ! ગુલબર આ મારી, સરસ કેા ભક્ષ પાળે છે.
 હશે મુજ માટ એ લાવી, અહાહા ! સુંદરી સારી;
 ખરી રંભા સમી નારી, નહી જીવન ભરે લાખી.
 કહે ગુલબરને તે તો, સંકુણી સુંદરી આ તો;
 ભક્ષી મુજ માટ એ લાવી, ખરેખર પ્રાણ તલસાતો.
 મુને ખુશી થઈ દેને, ખનું હું રંગમાં રાતો;
 અરે આ પ્રાણ અચકાતો, પડું થડો થયો તાતો.

વદી ગુલબર એ સુણી, અહા ? ભડવા તણા ભાક
 જરા વિચાર ના કરતો, બપુચક શું બકે આંહી.
 કપાળે કર લગાવી જો, નકર્મે તુજ એ નારી;
 હશે ઉસ્તાદ આલમનો, રમે આની સહે નારી.
 ગીરી પર પદ્મ જો ખીલે, રવી પ્રાચી કદી ભુલે;
 અહાહા ? તોજ તું આની, સહે વિલાસમાં ખુલે.
 વદી ગુલબર તો એવું, કરીને સાદ બોલાવ્યો;
 બનીને કાંકડા વેશે, ખીહારી તર્ત ત્યાં આવ્યો.
 ઉઠી ગુલબર ત્યાં રીશે, ખીહારીને લઈ સાથે;
 ચુડીવાળો ઉભો છે જ્યાં, પડ્યો તેને જઈ બાથે.
 અતિષે માર તો માર્યો, ચુડીવાળો પુકારે છે;
 હતો આ મહેલ એકાંતે, ન કોઈ આંહી આવે દે
 પછી તેને લઈ ત્યાંથી, કયો સ્વાધીન પોલીસને,
 વધુ શિક્ષા કરે જેથી, દીધી છે લાંચ પોલીસને.
 ગયાં ગુલબર ખીહારી, વિનોદા એકલી બેઠી;
 હવે વાંચક તમે મારા, જરા તો આંહી આવોને,
 વિનોદા ઘેર શું થાતું, જરા તે જોઈ જાવોને.

વિનોદાની શોધ

પતિ જે છે વિનોદાનો, રૂડા એ ચંદ્રને નામે
 ગયો ગુલબરના ઘરથી, હતો આવ્યો કુદા કામે.

રમી જારી ગૃહે જતાં, ઘણો પ્રસ્તાવ આવે છે,
કર્ચું નીચ કર્મ આ જેથી, વિચારો કંઈક આવે છે.

અહા રંભા સમી નારી, પતિની લકિત કરનારી,
તજ તેને ગૃહી કુલટા, મતી એ શી થઈ મારી,
કરી એ મેં ગુનેગારી, સતી જો જાણશે મારી.
પુરી કમખજતી થાનારી, ગતી ત્યાં શી થશે મારી.

પ્રભુ દરબારમાં જઈને, જવાબો શા હવે દેવા,
જુઠાણું ના નભે જરીએ, જવાબો શા હવે દેવા.
અરે હું ઘેર જઈને, બધીએ વાત ગાઈને,
પછી માફી વિનોદાની, લઉં હું પાય લાગીને.

સતી માફી મને દેશે. પ્રભુ પણ તોજ તે દેશે,
થયું તે ના થવાનું છે, કહેવાનું કંઈ કહેશે.
ગયો વિચારતો એવું, અરે એ ચંદ્ર નીજ ધામે,
દીકાં એ દ્વાર દીધેલાં, પ્રવેશે તે જહાં સામે.

કયાં ટહુકા ઘણા તેણે, છતાં ના ખોલતું કાંઈ,
વિમાસે ચંદ્ર ત્યાં ઉભો, વિષમ ઘટના બધી જોઈ.
વિનોદા કયાં ગઈ હાથે, પુછી પાટોશીને જોયું,
ખખર ત્યાંથી મળી એવી, સુણો જેવું અમે જોયું.
હતી આવી અહિં બાઈ, વિનોદા તે સહિ ગઈ જે,
હતી ગુલજરને નામે, સહિ તે બાઈને ગઈ છે.

ખબર ખીજી નથી અમને ભલે ને શોધવા જાઓ,
 સીધાવો ત્યાં તમે ભાઈ, નહિ ખોટી હવે થાઓ.
 સુણી પાડોશીની વાણી, થયો છે ચંદ્ર વિસ્મય તો,
 અરે હાથે થયું આ શું, રહ્યો છે ત્યાં મહાભય તો.
 જહાંથી આવું છું હું તો, ગઈ છે ત્યાં વિનોદા શું !
 સતિત્વે એ હતી સુરી, ગઈ એ ત્યાં વિનોદા શું !
 પડે કાજળ તણી કોઠી છતાં ના ડાઘ લાગે શું !
 ઉઘાડી અખસરા ફરતી છતાં ના કામ જાગે શું !
 વિકટ વનમાં સીંહો પાસે જતાં ના પ્રાણ ત્યાગે શું !
 મહા સંગ્રામમાં જતાં અરે ના કેમ વાગે શું !
 પડે પાવક તણી જવાળા અરે ના કેમ દાઝે શું !
 પડે દરીઆ વિષે કુદી મગર ના કેમ ખાઝે શું !
 છુટયું દાણી ગૃહે ગાડું અરે ના દાણુ માગે શું !
 કસઈને ઘેર ગઈ ધેનુ, અરે ના પ્રાણ ત્યાગે શું !
 અરેરે હાય એ રીતે ગઈ ગુલબરના ઘરમાં,
 વિનોદા તે હવે હાથે પડી ગુલબરના કરમાં.
 વિભળ એ શું થઈ હોશે ભુલી એ તો ગઈ શાથી,
 પડી મુજ કર્મની શંકા ગઈ તે આ ઘડી શાથી.
 વીચારો કંઈ કરે મનમાં જતો રસ્તે મહા શોકે,
 જવાઓ ના કંઈ દેતો પુછ્યું રસ્તે ઘણા લોકે.

દીઠો ચંદ્ર તહાં સામો, સીપાઈ એક આવે છે;
 નીકટ આવીઓ તેવે, ખબર તે કંઈક લાવે છે.
 બોલાવી ચંદ્રને પાસે, કહ્યું જઈ કાનમાં તેણે;
 કહી વીગત બધી વરણી, દીધી છે ખાતમી તેણે.
 કોધાતુર ચંદ્રનો ચહેરો, થયો આ વાત સુણીને;
 ગયું શર્વાથ તો કંપી, અરે આ વાત સુણીને.
 વધારીને ગતિ ચંદ્રે, ગૃહે ગુલબરને ત્યાં તો;
 જવા માંડ્યું હવે તેણે, વસી ગુલબર છે જ્યાં તો.
 જઈને ગેટમાં પહેલાં, સુણાવી વાત તો દીધી;
 વળી પોલીસ તો ત્યાંથી, વિશેષે સાથમાં દીધી.
 ગૃહે ગુલબરને પહોંચ્યા, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો;
 ભરી બંદુક તલવારે, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો.
 વળી આજ્ઞા દીધી એવી. નીકળતા બહાર તે જનને;
 કરીને કેદ તો લેવો, ખરેખર જીવતો તેને.
 લઈ ફેજબારને સાથે, પ્રવેશ્યો ચંદ્ર તો માંહે;
 સુનુ ઘર તેહને ભાસ્યું, બધું નિર્જન હતું ત્યારે.
 અબ્બયબ તે થયા ભેઈ, ગઈ ગુલબર ક્યાં નાસી;
 વિનોદાની ગતી શી છે, નિસાસા નાખતાં ધારી.
 અરે એવે સમે ત્યાં તો, સિપાઈ દોડતો આવ્યો;

વળી વાતો નથી લાવ્યો, ખરી એ ખાતમી લાવ્યો.
 વઢે સિપાઈ સાહેબને, નકામા શું રહ્યા જોઈ;
 અહિં મોટર વિષે બેઝી, ગયાં છે ત્રણ જણાં કોઈ.
 ગયા રસ્તે સરીતાને, નથી ઘરમાં હવે કોઈ;
 પકડવાં હોય તો તેને, રહો નહિ આંહિ તો જોઈ.
 સુણી સાહેબ તો ચાલ્યા, સહે તો ચંદ્રને લઈને;
 લીધી મોટર કરી ભાડે, વિનોદા બહાર કરવાને.

ત્વરાથી દોડતી મોટર, નદી ઉપર હવે આવી;
 નહિ ત્યાં કોઈને દીઠું, ચકરીઓ ચંદ્રને આવી.
 દિલાસો આપતાં બોલ્યા, હવે સાહેબ ચંદ્રને;
 ધીરજ રાખો તમે ભાઈ, વિનોદા સોંપશું તમને.
 કહી અધીકારી એ ઉતર્યો, નદી તીરે નીહાળે છે;
 અહીંઆં ચંદ્ર તો છાનો, અરેરે જીવ બાળે છે.

મતી કયાં આ સુજી મુજને, ગયો કુકર્મ કરવાને;
 ગયો ભુલ્લી અરે હું તો, પ્રભુના નામે ડરવાને;
 મને બદલો દીધો તેનો, પ્રભુએ એ ગણી ગુનો;
 અરેરે હાય શું થાએ, વિનોદા વીણ હું સુનો.

હતી કોમળ અરે કાયા, નીકળતી બહાર ના કે દિ;
 હશે કયાં એ સતી નારી, વિમાશે રાહ એ જોતી.

નદી તીરે નીહાળે છે, વળી સાહેબ તે પોતે;
અતિ આઘે જતી નૈકા, પડી દ્રષ્ટે જરી જો તે.

મનુષ્યો ત્રણ બેઠા છે, ત્વરાથી હાંપતો હોડી;
નીધીમાં તે જતી જોડતી, સમીરે સાથે તે દોડી.

વને હરણાં કુદી જતાં, નીધીમાં હોડલી તેવી;
થતી અદ્રશ્ય તે ધીરે, નીધીમાં હોડલી તેવી.

અમલદારે નીહાળી ને, નીધીમાં જે જતી હોડી,
મનુષ્યો માંહી બેઠેલાં, નિહાળ્યાં તે જતાં દોડી.

વિનોદાને સુવાડી છે, બિહારીના અરે બોળે;
ચરણ ઝાલી હતી બેડી, વળી ગુલબર પણ કોરે.

વિનોદાને નથી હાવે, જરાએ ભાન ભીતરનું;
વ્યવસ્થીત વસ્ત્ર ના એકે, સ્મરે એ નામ શ્રીધરનું.

ભુલી છે ભાન એ ભામા, અરેરે જળ અને સ્થળનું;
સળંધીથી પડી છુટી, નિહાળે કોઈના વળનું.

હતી મન મોહમાં માતી, જતી ગુલબર ગમતમાં;
ખીહારી પણ બનેલો છે, તણાતો તોર મંમતમાં.

તરંગો તે કરે વિધના, ગઈ બાજુ હવે જીતી;
ખીહારીને અતિ ઉપજે, વિનોદા પર અરે પ્રીતી.

(૬૨)

અણે કીડલા હવાઇ તે, વળી ધરણી ઢળાવે તે,
ભુલીને ભાન પણ એથી, અરે હોડી ચલાવે છે.
તરંગોમાં ચડે ઉચે, તરંગોમાં પડે નીચે;
ખીહારીની અરે અહીંમાં, દશા તો આજ એવી છે.
થયા તીરે અવાજો ત્યાં, ખીહારી સ્વપ્નથી જાગ્યો;
વિચારે એ વિમારો છે, વળી ભણકાર તો લાગ્યો.
વિચારે છે જહાં એવું, તહાં ગોળી છુટી આવી;
ખીહારીનું હૃદય વીંધ્યું, ખુટાવ્યું તેહનું ભાવી.
વળી ગોળી તણા જોરે, ઉછળીયો હોડલીમાંથી;
વિનોદા નામ એ રટતો, પડ્યો નીધી વિષે ત્યાંથી.
ખીજી ગોળી વળી આવી અડી ગુલજરના અંગે
ઢળી તે તો પડી હોડી વિષક ધાયલ થતા અંગે
નીરાધારી થઇ હોડી રહી સ્થીર નીરમાં તે તો
અવર હોડી કીનારેથી મુકાવી કયારની છે તો
વિનોદાની હતી હોડી તીરે એ રીતથી આવ્યા
કરી ઉપચાર કે કંઈએ વિનોદા ભાનમાં લાવ્યા
વિનોદા ચંદ્રને દેખી અતિ હર્ષે પડી ખાઝી
પતિના પ્રેમને પામી દુખો ભુલી થઇ સાજી
હતી ગુલજર ધાયલ તે પડી તે હાય પોકારે

(૯૩)

ઉપાડી તેહને ત્યાંથી મુકી જઇને દવાખાને
નથી તન મન તેને તો પુરી રીતે ઘવાઇ છે
હજીએ પ્રાણ ના જતો ખરી એ તો નવાઈ છે
ખરી કમલાચ્ચ એ લામા કુકર્મોની રહી ખામી
ભરાયો ના કુંભના પાપે મરણુ તેથી ન તે પામી
ખરેખર જગતના નાથે ઘડયો ધારો ખુખીનો એ
કુકર્મી કર્મ કુડાએ છતાં પ્રાવે અરે તો એ

ઉપાધી એક ના આવે કુડા પંથે વધુ ફાવે
નહી દીનતા નહી દાને જરા ના રહેમ તે લાવી
હશે કે ધીર કર્મી તો હશે ધક્કા કંઈ ખાતો
અધર્મી તેહને ધારી લગાવે દહેરમાં લાતો
હશે ધર્મી તણા પંથે હજારો કંટકો વેર્યા
દુખી દીનો ગુજરે તે પ્રીતી સંજોગથી થેર્યો
પ્રભુ પણ ના જરા ઝાંખે ભુંડા જનતા તણી આંખે
પ્રભુ એ ન્યાય તારો છે થઈ ધર્મી દુઃખો સાંખે
ચઢે પુરો જહા પાણુ તહાં તું અંત લાવે છે
વળી ધર્મી તણી તું તો કસોટી કારમી કરતો
અરે અંજામ આખર તે સદા જય નીતીનો થાયે
અરે ન્યાયથી આજે ભુંડી ગુલબર જીવે છે

ભરાયો કુંભ ના પાપે તહાં સુધીજ જીવે છે.
 કુકર્મો કંઈ રહ્યાં બાકી જીવી પુરાં કરે તે તો;
 પછી ગુના તણી શિક્ષા, પ્રભુનો ન્યાય એ છે તો.
 દવા દેતાં દીનો કંઈએ થઈ ગુલજર તો સાજી;
 મળ્યા પૃષ્ઠી પદાર્થોથી થઈ ગુલજર તો સાજી.

ચુડીવાળો કયાં ?

પ્રીયે પાઠક અહિં આવો, ચુડીવાળો ગયો કયાં છે;
 દશા તેની થઈ શું ચે, સુખે કે દુઃખમાં ત્યાં ચે.
 થયો સ્વાધીન પોલીસને, તહાં પણ સ્વાદ ગ્રાજ્યો છે;
 જડી હાથે પછી બેડી, તુરંગે તેહ નાજ્યો છે.
 પુરો પસ્તાય છે અહિંઆં જીવનનું ભાન તો થાતું;
 દુઃખોમાં શ્રીહરી રહે તો, છતાં ના કોઈ સાંભળતું.
 અરે એ ન્યાય દુનિઆનાં, પ્રભુ દુઃખમાંહી સંભાળે;
 થશે જો સુખમાં માતો, નયન ખ્યારી તણે ભાળે.
 અરે એ ન્યાયથી આજે, ચુડીવાળો ઘણું શોચે;
 સ્મરી જે વૈભવો સરવે, ચુડીવાળો ઘણું શોચે.
 અરે એ જોલમાં એવે, ઓર્ચીતો આવીઓ જેલર
 અતિ બીભત્સ તે બોલે, દમાટી રાખ તો જેલર.
 પ્રહારો કંઈ કીધા તેને, ચુડીવાળો વિમાશે છે;

(૬૫)

રહે છે માન મુકીને પુકારી હાય ત્રાસે છે
કગરતો દીન વદનેથી મુને ન મારશે બાપુ ?
ઉગારો જો કદી આજે અરે બદલો કંઈ આપુ
સુણી બદલા તણી વાતો અધીકારી વિચારે છે
નહી આમાં કંઈ પામું કહો શો સ્વાર્થ મારે છે
બચાવું હું કંઈ આને ખરેખર કંઈક તે આપે
અમલદારી ગયા કેડે કહોને કોણ શું આપે
મળે જો દાવમાં માગ્યો ચુકે તે મુરખો જાણો
સમય વર્તી ન કે જાણે જરૂરે જાણવો પાણો
મળે જો વીસનો મહીનો થતું ના આપણું પુરૂ
ચુકાવું કેશ ના આવો કહો શાથી કરૂ પુરૂ
વિચારી એમ અંતરમાં વદ્યો જેલર મુખે વાણી
કહે શું આપશે મુજને પ્રથમ તે આપને આણી
ચુડીગાળો વદ્યો વળતી સુણો સાહેબ એ મારા
રકમ સારી દઉં લાંચે ઉપર લાવી દઉં દાર
નથી તૈયાર તે પાસે છુટીને લાવી આપું હું
ભરેસે જો રહો બાપુ કહું છું સત્ય આજે હું
ખીન્ન કેસો ઘણા લાવી રળાવું દામ હું ઝાઝા
સમજજો વાત એ સાણા ચુકે નહી આપની માઝા

ચુડીવાળે ખીછાવી છે, અરે એ જાળ આશાની;
 પ્રસ્યા સાહેબ આશામાં, ખડું કેદી તણું માની.
 ખરાબર ગોઠડી બાંધી, ચુડીવાળો મૂક્યો છોડી;
 છુટે પીંજર થકી પંખી. ગયો તે એમ છે છોડી.
 ગયો તે તો ગયો નકી, પ્રરી પાછો ક્યો ના એ;
 છુટ્યો જે મોત પંજરથી, કહોને કોણ ત્યાં આવે.
 ચુડીવાળો દંધ તાળી, ગયો સાહેબ જેલરની;
 વીકાસી મુખ એ બેઠા, મળી કોડી ન જેલરને.
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, પ્રીયા ગુલબરની શોધે;
 ખબર તેની નથી કાંઈ, મળે પતો નહિ શોધે.
 દીનો બેતાં ઘણા વીત્યા, ખબર ત્યારે મળી એવી;
 પડી ગુલબર ખીમારી, દવાખાને ગયો ત્યાંથી.
 મળી છે શોધ ત્યાં આવી, દવાખાને ગયો ત્યાંથી,
 ઉમળકો અંતરે આવ્યો, દીડી દુરે થકી ન્યાંથી.
 અહો માથુક એ મારી, દશા આ શી થઈ તારી;
 વિચારી બે દીલે ધારી, મુને કાઢ્યો હતો મારી.
 અરે એથી દશા આવી, અરેરે આજ છે આવી;
 પ્રિયા ના દુઃખ રહેવાયે, રડ્યો ત્યાં અશ્રુઓ લાવી.
 અહીં ગુલબર છે દુખે, વિલાસી વાત ના ગમતી;
 શરિરનું બાન ના તેને, હતી વૃત્તિ સહુ ભમતી.

ચુડીવાળા તારું બોલ્યું, ગમ્યું નાં તેહને માંધ;
 જરાના ઈચ્છતી તેને, હતુંના તેહમાં કાંધ.
 હતો પૈસે ટકે ખાલી, નમાલી દેહ તેની છે;
 ભટકતા ભુંડ એ ભાસે, ઉતરતી જ્ઞેમ તેની છે.
 વળી ગુલબર થઈ રાબ, હરામી હાય કયાં આવ્યો
 હજુ બાકી રહ્યું કાંધ, વળી લેવા લલ્લે આવ્યો
 અહીંથી મુખડુ તારૂં, અતિ કાળું લઈ તું જા ?
 હવે બસ ? ના તને ઈચ્છું હરામી હાય તું તો જા
 નહિ જો તું કદી જાશે, પુરાઈ જેલમાં જાશે;
 હવે ના નામ માડ લે, ફજેતી પુરી તું થાશે.
 ચુડીવાળો સુણી વાણી, અતિશે રૈષમાં આવ્યો;
 વહે ગુલબર શું આવું, કરીને શોધ હું આવ્યો
 હતી આશા મને ભારે, ઘટે ના આવું અત્યારે;
 કર્યો ખાલી મને શાથી, પ્રથમ આવું હતું ત્યારે.
 ફરી તું બોલ વિચારી, ગતી શું થાય છે મારી;
 અહિ પરદેશમાં આજે, સહે છે કોણ પણ તારી.
 સુણી ગુલબર થઈ કોધે, બખુચક બાપલા જાતું
 હરામી હું કહું છું કે, સહે મુજ બોલને ના તું
 ચુડીવાળો વધ્યો કોધે. દગો દારી કીધો આતો,
 વચન તારાં સુણી આજે, સગગતો કોધ છે તારો.

લીખારી તેં કર્યો મુજને, ઉપસ્થી લાલ મારે છે.
 હરામીના હજમ થાશે, અહાહા ? એ શું ધારે છે;
 અરે રંડા કહું છેલ્લો, ઉતારી અંતરે લેજે.
 કરી અપમાન આ મારૂં, સુખે તું તો હવે રહેજે
 રંખડતી હું કરૂં તુજને, નકામી નાયકા નારી
 હુંટાવું જગતમાં આજે, અહો લજ્જા અરે તારી
 સુડીવાળો કહી એવું, પછાડી પાદ ભુમીમાં,
 ગયો કોથે થઇ રાતો, ભરી ડગલાં અરે ધીમાં;
 કટાક્ષો કારમાં નાખી, અહિં ગુલબાર ઉભી છે.
 મને તે મોહ માને છે, કરીને પાર દુખી તે;
 છટકવાને હવે તેતો, ખરેખર ખડાનું ખોળે છે
 હતો વિચાર જાવાને, રહેવા ડામ ખોળે છે;
 અરે એકદી દવાખાને, હતો માલીક નાટકનો
 થવાથી ઈર્દ તે આવ્યો, દવા લેવા થઇ દાનો;
 પુરો ફેશન મહી ફાલ્યો, સુકોમળ અંગ તેનું છે
 ખરી કંદર્પની સુરતી, વદન મોહક જેનું છે;
 અરે તે જોઈને આજે, થઇ ગુલબાર તો ગાંડી;
 સ્વભાવે હાવ ભાવીને, ગઇ સામે કરી દોડી.
 સલુણા કો સ્થળે રહો છો, મુને લ્યો સાથમાં ખ્ય
 ફસાઈ આંહિ હું તો છું, છોડાવો આજ આ ખ્યા

મેનેજર કંપની કેરા, દયા દીલે વસી તેથી;
 જણાવ્યું નામ ને ઠામ, પુછીને આવવા જેથી.
 સુણી ગુલબર થઈ ખુશી, જવા નિશ્ચય તહાં કીધો;
 સમી સંધ્યા સમે તેણે જવાનો વાયદો કીધો;
 થઈ સંધ્યા જહાં તે તો, છુપી તેતો ગઈ નાસી;
 કહ્યું મેનેજરે ત્યાં તો ગઈ નસી; અરે ત્રાસી.
 ખુસી મેનેજરે થઈને, તહાં ગુલબરને રાખી;
 દીધી તાલીમ એકટરની, અતિશે માનમાં રાખી.
 મળે સુવાસ જે હીમે, ગુલાબો અર્ક પર ખીલો;
 અમલ અમૃત રૂપ મીલે, પછી બાકી રહ્યું કો'શું?
 કદાપી કેશ કાળાને; કલર કાળો ચઢાવ્યો જે
 અહા! કાળાશમાં તેથી, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?
 સુરા સુચી ગણે શાસ્ત્રો, કનક મુખ કુચનાં હોયે
 સરસ જે સ્વાદમાં વારી, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?
 મળે નીસર્ણી મર્કટને, રૂપેરી રંગ કોયલ જે,
 છુટ્યું દાણી ગૃહે ગાડુ, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?
 હતી ગુલબર મુળેથી, છકેલીને ભમેલી એ,
 શીખી નાટક તણાં નખરાં, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?
 હતી યોવન ભરી લામા, વિલાસી પણ બની વહેલી;
 હતી સૌહર્યમાં સારી, છકાવે છેલને છેલી.

(૧૦૦)

ભજવે ખેલને સારા, છકી તે જાય જોનારા;
ઉતરતી અપસરા પોતે, અનુમાને એ જોનારા.
ભરાયે છે ચીકારે તે, અરે હાઉસ નાટકનો,
થતી ગીર્દી મહા ભારે, ફર્યો છે દીન નાટકનો.
ન કોઈ ખેલને ઇચ્છે, ન કોઈ મીનને ઇચ્છે,
ન કોઈ રાગને ઇચ્છે, ફક્ત ગુલબારને ઇચ્છે.
કરે નાજુક નખરાં એ, કટાક્ષ કંઈ કરે કાતીલ,
વળી કોકીલ સુરથી એ, હલાવે પ્રેક્ષકોનાં દીલ.
અહિં ગુલબારની ચઢતી, પ્રતિદીને થતી રહેતી;
હુલામ અંતરે તેથી; અહરનીશ તોરમાં રહેતી
અરે દીન એક નાટકમાં, રહેવા આવીયો કોઈ;
મળ્યો માલીકને તેતો, લીધો રાખી બધું જોઈ.
મળી માહીતગારી જ્યાં, દીનો થોડા ગુજર્યા છે;
તરંગો કંઈક આવે છે, વિચારો કંઈક ધાર્યા છે,
અહા દીન એક નાટકમાં, થયો છે ખેલ જ્યાં પુરો;
થઈ છે વાહ વાહ સારી, મીઠા ગુલબારના સુરો.
હજુ કોકીલ કંઠીના, સુરોના ભાસ થાતા તા,
હજુએ સુરના પડઘા, થીએટર માંહી થાતાતા.
વહી નીશા હતી અરધી, નીરાંતે એકટરો બેઠા;
પીવા પયનો હતો ધારો, ધરી આશા સહુ બેઠા.

રહેલો જે નશેા નરતે, સહુને આપતો પય તે;
 રહી ગુલબર તો બાકી, દીધું સહુને રૂડી રીતે.
 પીવા ગુલબરને માટે, ભર્યો છે ગ્લાસ તો પુરો
 પડીકી માંહી નાંખી છે, દવા કેરો હતો ચુરો.
 પીવા ગુરબરને આખ્યું, દગાથી દુધ તો એવું,
 ભરોસે તે પીધું તેણે, હતું જેવું પીધું તેવું,
 દગો દુનીઆ મહી ખુરો, દગાથી હૈંત દંડાએ
 દગાથી દેવને શિક્ષા, અહાહા! સહેલથી થાએ.
 કહો ત્યાં શું ગળું તેનું, અહા! ગુલબર નારીનું;
 દગાનું પાત્ર પણ પુરી, કરે કુકર્મ બરીનું.
 પીધો તે ગ્લાસ ખુશીથી, પડી નીંદ્રા વિષે તે તો;
 અનેગં સુખનાં સ્વપ્નાં, નિશાએ આવતાં છે તો.
 સવારે તે ઉઠી જ્યારે, રૂંધાયો કંઠ છે ત્યારે:
 કરી ઉચ્ચાર ના શક્તી, મુખેથી ના જરી વદતી.
 અતિ શ્રમથી વહે જ્યારે, થતો સ્વર તો અતિ ભારે.
 નખોચ્યું કોઈને ગમતુ, નજરથી જાતી ગુલબરે.
 ભરૂંસે તે રહ્યાં સહુકો, અતિ ગાવા થકી આતો;
 હુશે આ કંઠ તો ખેઠો, કરે એવી વીવીધ વાતો.
 દવા કંઈએ કરી ઝાઝી, સુધરવા કંઠ ગુલબરે;
 નહિ ટાંકી જરા લાગી, વિમાશી દુખને ધારે.

બધાંને થઇ પુરી ખાત્રી, બગાડી ખાજી ગુલબરે;
 હવે નહિ કામની આ તો, વળી માલીક એ ધારે.
 નકામું ખર્ચ આનું છે, રજા તેને હવે દેવી;
 ખીજી લઈશું વળી રાખી, રજા આને હવે દેવી;
 અહિ માલીક વિચારે, સવારે કાઢશું અહિથી;
 નવીન નર જે હતો તે તો, વિચારે છે હવે તહીંથી.
 હવે ગુલબરને કાઢી, છતાં એ તો જશે નાસી,
 ગયો છે કંઠ પણ તો એ રૂપાળી છે હજી ખાસી.
 કમાણી કંઈક તે કરશે, હજી એ પેટને ભરશે;
 કયો ભટકેલ છે મુજને, હજી ના ભુખથી મરશે.
 વિચારી એમ તે સુતો, વીતી રાત્રી પુરી અર્ધી
 ઉઠ્યો સાવધ થયો તે તો, ગયો ગુલબર ન્યાં સુતી.
 હતુ તે પાસમાં ચપ્પુ, ગયો ગુલબરની પાસે;
 હતાં નીંદ્રા મહી સર્વે, ગયો ગુલબરની પાસે.
 જીગરથી જાળવી તેણે, હણી ગુલબર નાસીકા
 પલાયન તે પછી કીધું, હણી ગુલબર નાગીકા
 ઉઠી ગુલબર ગભરાતી, ચીસો કંઈ કારમી પાડે,
 સુણી ઉઠ્યાં અરે તેથી, બુમો ગુલબર ન્યાં પાડે.
 થયો હા ? હો ? ઘણો ત્યાં તો, ખતાવ્યું નાક ગુલબરે,
 હરામી ત્રાસને પામ્યો, વિચારો સહુ જુઠા ધારે.

નીહાળી આવીયો કોઈ, અરે ચોરી તણા કામે;
 વળી કો એમ ધારે છે, હશે કો જારીના કામે;
 કરી હાંહો પડ્યા ઠંડા, લીધી જડતી બધાંની જ્યાં;
 મળ્યો ના જે નવીન નર તે, ખબર તેની પડીના ત્યાં.
 થયો નિશ્ચય બધાઓને, ગયો એ કર્મ આ કરીને;
 દગાબાજ હશે તે તો, રહ્યો એ હામ ધારીને.
 વીરા વાંચક સુણા મારા, હતો એ નવીન નર તે;
 ચુડીવાળો હતો પોતે, ખરી સાધી ગયો પળ તે.
 દગો તેને રીધો પુરો, દીધો બદલો અ રેતેને;
 દગો ના છે સગો કેનો, કયો જો ના કરી દેખો.
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, દગો ગુલજરને લઈને;
 હૃદયનો કુર એ પાપી, ગયો એ પાપને લઈને.
 ગયો રાત્રી વિષે ચાલી, વિકટ જ્યાં વન ખીલ્યું તું.
 હતા નિર્જન બધા રસ્તા, અનુપમ વન ખીલ્યું તું.
 તહાં શાન્તિ ધરી બેઠો, ચુડીવાળો જઈ પોતે;
 અનુપમ ઇશ્વરી લીલા, ચુડીવાળો કયો જાતે.
 થયો પસ્તાવ પાપોનો, પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું.
 પુરો પસ્તાવ છે પોતે, પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું.
 ક્ષમા માગે પ્રભુ પાસે, વિચારી પાપ કર્મોને;
 અરે આ શું કયું આજે, વિચારી નીજ ધર્મોને,

કરેલા કૃત્યનો બદલો, કદી નિષ્કૃપ નથી જાતો;
 મળે એક દીન તે આવી ખરો કુદરત તણો ધારો
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં, હરીના નામથી જાશે;
 ભલે માને મુરખ એવું, પરંતુ તે છતાં થાશે.
 પુરો પસ્તાય છે આજે, ચૂડીવાળો ભલે તોયે;
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં, ભોગવવાં તે પડે આજે.
 વીચારો કંઈ કરી ઝાઝા, ચૂડીવાળો ગયો ત્યાંથી;
 કંઈ હું નોકરી હાવે, પુરો પૈસો મળે ન્યાંથી.
 મજૂરી જોળતો તે તો, રખડતો તે બધાં બંદર;
 મળે તેને પુછી જોતાં, ગયો ચાલી જહાં બંદર.
 ગયો તે પૂછતાં ન્યાં તો હતી ઓફીસ જોલેલી;
 મજૂરીની કરી આશા, નથી કોઈ અરે બેલી.
 મળી ઓફીસથી આશા, જવા પરદેશમાં તેને;
 હરખમાં હા ભણી તેણે, અકારો દેશ છે જેને.
 કરાવી સહી લીધી તેની, પછીથી પાસ આપ્યો છે;
 વઢ્યા સાહેબને ભાઈ, ખરેખર ચાન્સ આપ્યો છે.
 રૂડી ત્યાં નોકરી કરજે, સુખેથી પેટ ત્યાં ભરજે;
 બીજી તાપુ જતી સ્ટીમર, અરે તું ત્યાંહી ઉતરજે.
 ફસાવી એ રીતે તેને, ચઢાવ્યો સ્ટીમરે તેને;
 કયો ગીરમીટ મજૂરીનો, કરારે સહી કરાવીને.

વીરા વાંચક તમે મારા બધા ગીરમીટ તણા ધારા
 અકારા એ નઠારા છે બધાએ જાણતા સારા,
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાં છે, પુરો બે હાલ થાવાને;
 દુખો અત્યંત સહેવાને બધો બદલો એ લેવાને
 થશે ત્યાં ખેર માટીએ મરે તે શ્વાનના મોતે;
 વીરા વાંચક હવે તેને નહિ જોશો કદી જાતે.
 વિચારી દુઃખ ગીરમીટનાં હજુએ અશ્રુઓ આવે;
 ચુડીવાળો કુડા કરમે પડ્યો ત્યાં જઈ ભુંડા ભાવે.

ગુલજરની ગતિ

જુઓ ગુલજરની અહિઆં ગતી કેવી થઈ હાવે;
 વીરા વાંચક તહાં ચાલો થયું નિર્માણ શું ભાલે.
 હતી એ સુંદરી સારી લક્ષીત એ અંગની લલના
 ભરેલા ભાવ અંતરમાં સુકોમળ ઘાટ એ તનના.
 સદા સ્થિતી નથી કેની ચીરંજીવ એક રહેવાની,
 ચઢે તે તો પડે નકકી કહેવત એજ કહેવાની.
 ટહુકતી એક દી બુલબુલ થયો તે કંઠ બે સુરો
 હતી જે ગુલપરી ગુલે ધયો બેડોળ તે ચહેરો
 સુશોભીત સહેજ જે કરતી અલુના એ બગાડે છે,
 જમાવે પ્રેક્ષકો ઝાઝા અધુના તે ભગાડે છે.
 અહો ? કીરતાર તારી શી ? કળા આ જગતમાં જામી,
 કળાઈ જાયના કોથી શકે પામર નહિ પામી.

થયા બે ત્રણ દીનો ત્યાંતો રત્ન ગુલબારને દીધી
 ન માન્યું તેહનું જરીએ ખુશામત બહુ કરી કીધી.
 સુકોમળ દેહ તેની તો નકામી તે થઈ આજે,
 મરી મટતા દઇ લાખો ગ્રહે ના કોડીને કાજે.

કકળતી કંપનીમાંથી પોકારી હાય તે નીકળી,
 નીરખવા નીકળ્યા લોકો કરે છે તે મળી ટીખળી.
 રઝળતી શહેરમાં પ્રરતી કુધાથી ભીખ માગે છે,
 વળી તુચ્છકારતા લોકો ન કોઈ ભીખ આપે છે.

છતર સોના તણાં ઢળતાં ગરીબી આવીને મળતાં,
 ન કોઈ પાણી પણ પાચે ગરીબી હાલ એવો છે.
 હતો હરિચંદ્ર જે રાત્ર મુકાવી તેહની માઝા
 પડયાં અન્નજળ તણાં સાંસાં ગરીબી હાલ એવો છે.

હતા પાંડવ પુરા પાંચે જરા તાવ્યા ઉની આંચે,
 થયા દુઃખી મહા પાંચે ગરીબી હાલ એવો છે.
 સતી સીતા મહા શાણી દુઃખી છે તેહની કહાણી,
 મળ્યાં વનમાં નહિ પાણી ગરીબી હાલ એવો છે.

સખંધી સર્વ છોડી દે પીતા માતા કહાડી દે,
 તને પરણેત પણ પત્ની ગરીબી હાલ એવો છે.
 તને મીત્રો હશે ખ્યારા તને હાજી કહેનારા,
 તને હરદમ જે ખાનારા ગરીબી હાલ એવો છે.

છતાં પાસાં પડે ઉંધા, ગણે ગંડુ હશે બુધા
 ચઢાવે ચોરીના મુઠા, ગરીબી હાલ એવો છે.
 અહિં ગુલબરની આવી, દશા કીધી બુરે ભાવી;
 અમીરી તે અધીરી થૈ, ગરિબી હાલ છે આવી.
 પુરા પકવાનને મળતી, સુગંધીત જે પીણું પીતી
 સુકા ટુકડા તણા સાંસા, પ્રભુ શું એ ખરી રીતી.
 થતા ઉપવાસ તણા ચારે, મળે દી એક અન ત્યારે;
 ટકાવે દેહ એ રીતે, મરણ બહેતર મને ધારે.
 રખડતી રાનમાં ફરતી, ફળે નિર્વાહ તે કરતી;
 થઈ બે હાલ તે પોતે, સહન દુખો કંઈ કરતી.
 સુવાળી સેજ તો ખુચે, સુવે પથર પરે તેતો;
 સુવાળા વસ્ત્રને સેવે, અધના ચીંથરે તે તો.
 કરેલા કર્મનો બત્તલે, અકાળે આવી મળવાનો;
 ભલો હો રાજવી રાણો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હતો કૌરવ પતી પુરો, પીડાકારી મહા સુરો;
 રણે ભાગી થયો ચૂરો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હતો રાવણ મહારંગી, બધા દેવો કીધા સંગી;
 છતાં રણમાં પડ્યો જંગી, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હનરો પાપના પુંજે, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા;
 હનરો પુન્યના પુંજે થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 થઈ બેહાલ ગુલબરી રખડતી રાનમાં રોજે;
 દુખોના દુંગરા દેખે મળે આરામના ખોજે.

વીર વાચક હવે ચાલો રખડતી રાનમાં મુકી;
 ભલેને લોગવે દુખો નીતીનો પંથ તે ચૂકી.
 નટુશા શેઠની આજે ગતી શી થઈ હશે તેની;
 તહાં વાચક તમે ચાલો ખરી કહાણી સૂણો તેની.
 મુખી જે ચાંચીયા કેરો અરે હોમ્યો હુતાશનમાં;
 કરી બહાદુરી એ હોમે નટુશાએ ધરી તનમાં.
 કીધો છે ખાખ ખાળીને ધરીને સુંદરી વેષે;
 પછી ત્યાંથી ગયો ચાલી ઉભી સ્ત્રી નર તણા વેશે.
 પછી પુછ્યું નટુશાએ કહો બાળા રહો ક્યાં તો;
 જડે રસ્તો અરે જેથી જવું છે આપડે ત્યાં તો.
 વહી એ સુંદરી સુણી શ્રીપુરે ગામ માડ છે,
 વણીકની નાતની હુ તો લલીતા નામ માડ છે.
 નગરના શેઠની તનયા હતી હું લાડકી લાડી;
 થઈ આ શી દશા મારી ગપ ગુજરી હશે માડી.
 ધીરજ આપી નટુશાએ અહો બાળા ધરો શાંતી;
 વિપતિ ગુજરી આજે અભય છે આપની કાંતિ.
 રખડતાં રાનમાં તે તો મજલ પર તે મજલ કરતાં,
 જતાં તે તો હતાં આલ્યાં નીતીની વાત તે કરતાં.
 સૂખોની પાછળે દુખો દુખોની પાછળે સૂખો;
 નિરંતર આવતાં ચાલી ધૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
 સવારે જ્યાં વડે છાયા રવિ સાંજે તહા તપતો,
 નિરંતર એ બને એવું ધૃતિ એ કુદ્રતિ એવી.

સરે વર્ષો થકી ભરશે વળી ગ્રીષ્મે સુકાશે તે;
 વળી પાછાં ભરી દેશે કૃતી એ કુદ્રતી એવી.
 ધરે પદવી ઘણી મોટી મળે ના દુકડો રોટી,
 ચલાશે એક દી સોટી કૃતી એ કુદ્રતી એવી.
 નટુશા ને લક્ષીતા એ સીમાડે શ્રીપુરે આવ્યાં;
 નીહાળી ગામની સીમા અતિ હર્ષાશ્રુ એ આવ્યાં.
 જમાશા શેઠને જઈને ખબર આપી ખરીખાંતે;
 હરખથી આવી આવેલાં મળ્યાં પુત્રી પીતા ત્યાં તે.
 લક્ષીતાને મળી માતા વળી તેને હવે શાતા;
 વીના ખોળે મળી પુત્રી નટુશાના ગુણો ગાતા.
 પડેલાં દુખ તેને જે પીતા માતા પૂછે છે તે;
 પડેલું દુખ જે તુજને સવિસ્તર એજ તું કહેજે.
 લક્ષીતાએ કહ્યું માંડી વીતેલી વાત વણીને
 નટુશાનો થયો ભેટો કહી કૃતાંક કણ્ઠી તે.
 સૂણો પિતા અહો મારા, હતી હું આપની પાએ;
 જતી હું બાગમાં ફરવા, ખરી સ્વેચ્છા થકી ખાએ;
 હતી હું લાડકી લાડી, મુને ના રોકતું કોઈ;
 તમે ઠપકો કદી દેતા ઘડીમાં હું પડું રોઈ;
 અરે એ રીતથી રોજે બગીચામાં જતી હું તો;
 કદી સાહેલીઓ સાથે કદી હું એકલી છું તો;
 બની અકકડ બધે ફરતી નહિ દુનીઆ તણી પરવા;

કશેા વ્યવહાર ન જાણું ગમે બસ એકલું પૂરવા.
 નવીન સાહેલીઓ રોજે મળીને આવતી રમવા;
 નવીન કંઈ લાવતી ખાવા મને તે સાથમાં ગમવા.
 હમેશાં લાવતી ખાવા હમેશાં સાથમાં ગાવા,
 હમેશાં આવતી એકજ નીચમીત એકલી ગાવા.
 ખીણ સહુ આવતી સાથે અરે પણ એ નહિ રોજે
 કદી આવે કદી નાંવે, અરે એ આવતી મોજે.
 હતી જે આવતી રોજે સહે તે ગોઠડી ખાંધી;
 સજડથી રનેહની સાંકળ અરે તે સાથમાં સાધી.
 અરે એક દીન એ બોલી સખી મારી ઘણા રનેહે.
 અરે બેની અરે બેની કર્યાં ના પુન્ય આ દેહે,
 કર્યાં ના દેવનાં દર્શન કથાઓ ના સુણી કાને;
 જીવન આ જાય છે મીઠ્યા છુટો આ પાપથી શાને.
 પછીથી મેં કહ્યું તેને, કરી તેં વાત આ સારી.
 કૃપાતું કંઈ કરી આજે બતાવે પુન્યની ખારી.
 જીવાનીમાં હીન જો આજે પડે સંસ્કાર જો સારા;
 પછી વૃદ્ધાઈમાં મારા દીનો જશે ઘણા સારા.
 જીવાની કાલ જીવાની દીવાની તો ફરે શાને;
 સખી સાચૂ વદી તું તો કહેલું મન એ માને.
 સખી રસ્તો બતાવે તો અતિ આભાર હું માનું.
 મુગમ રસ્તે ચઢાવું તો સખી સાચી ખરી માનું.

સુણીને આ કથન માફ સખી તે તો વદી ત્યારે;
 બતાવું આજ હું બેની; ખરી ઇચ્છા થઈ જ્યારે
 ખરેખર ધર્મ એ મારો સુધાઈ આજ જન્મારે,
 ખીગાડુ હું નહિ તાઈ ભરોસો રાખજે મારો.
 અહીંથી માઈલને છેટે બસે કો મહાત્મા મોટા.
 ઘણા લોકો તહાં જતા પધાર્યા મહાત્મા મોટા,
 કરી દર્શન ઘણા લોકો દુખોથી મુક્ત થાયે છે,
 સુણીને જ્ઞાનની વાણી મૂકીને પાપ જાયે છે.
 થતી જો હોય ઇચ્છા તો કથા એ સુણવા જઈએ,
 બધુંએ પાપ ધોવાયે પુરાં પાવન તહાં થઈએ.
 સુણી વાણી નકુશાએ ફરી વચ્ચે વદી ઉઠ્યો,
 લલીતા ના કર્યું સાફ ખરેખર દીન ત્યાં રૂઠ્યો.
 સ્ત્રીઓને શું કહ્યું શાસ્ત્રે જરા વાંચી વિચાર્યું ના,
 સ્ત્રીઓના ધર્મ શા શા છે જરાએ કાંઈ ધાર્યું ના.
 પતી ગૃહ એજ મંદીરને બીજા બાલી બધાં જોખાં,
 ખરેખર માનવું એવું સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતી જે એકલો પોતે ખરેખર દેવ નારીનો,
 નિરંતર જાણવું એવું સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પછી દેવો બીજા નાના પીતા માતા સાસુ સસરા,
 કરો સેવા ખરી ખાંતે સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતિ મુખનાં બધાં વચનો ગણે હરિ મુખની ગાથા

ખીજી વાણી તણી બાધા સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 મુકી જે મંદીરે મૂર્તિ સ્ત્રીઓને પત્થરો એ તો,
 લખ્યું એ શાસ્ત્રમાં છે તો સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 અવર સાધુ અને સંતો બધાએ પુતળા જેવા,
 સ્ત્રીઓને માનીને લેવા સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 અહા કળીયુગમાં આજે ખરા સાધુ છતાં કયાં છે,
 મુનીદ્રોનાં હતા યુગો વસ્યા લાંપટ બધાએ ત્યાં.
 દશા ભારત તણી ખુરી બનાવી એજ બેઠા છે,
 ભમાવી ભોળી દુનીઆને ડુબાવી એજ બેઠા છે.
 વીરાંગી એ ખરા રોગી અરે બે રાગી બાવાઓ,
 જવાના નર્કમાં એ તો અધુના યોગીઓ એવા.
 કરી લાંબી જટાઓને થઈ મસ્તાન તે ફરતા,
 કશું કલ્યાણ ના કરતા અધુના યોગીઓ એવા.
 દમન કાયા તણું કરતા મહામાયા ગ્રહણ કરતા,
 ઘટે શું એમને એવું અધુના યોગીઓ એવા.
 અરે શું શુભો પર સુતા ઉંધા શીરે ઉંધા પડતા,
 બધુંએ દ્રવ્યની કાજે અધુના યોગીઓ એવા.
 તળાવે ન્યાં સ્ત્રીઓ ધોતી તહાં યોગી જતા નાવા,
 પડે લંગોટ છોડીને અધુના યોગીઓ એવા.
 ગણાવે બાળ પ્રહાર્યારી છતાં બે રામકી રાખી,
 ભમાવા તે બન્યા ખાખી અધુના યોગીઓ એવા.

(૧૧૩)

હવા વંધ્યા ગુકીકાની, કરે કે વીર્ય વર્ધકની;
 કરે વશીકર્ણના દોરા અધુના યોગીઓ એવા.
 અરે એ બ્રહ્મ યોગીની જરૂરીઆતો કહો શી છે,
 નહિ યોગી ખરા ભોગી અધુના યોગીઓ એવા
 થયા માળાપના ખોટા તણ સુત નાર લંગોટા,
 પ્રભુથી પણ રહ્યા છેટા અધુના યોગીઓ એવા.
 લલીતા છે બધુ આવું છતાં ના કેમ જાણ્યું તેં,
 લલીતા તે વદી વળતી બધુ જાણ્યું હવેથી મેં.
 નટુશાની કુશળ બુદ્ધિ જગાશાએ બધી જાણી;
 ખુશી તે પર થયા આજું વદ્યા તેતો પછી વાણી.
 લલીતા તે પછી શુંશું થયું તે તો કહે આજે,
 સવિસ્તર વર્ણવી પુત્રી કહે તે તો બધુ આજે.
 સુણો પિતા અરે મારી ગયાં યોગી તણી પાસે,
 હતી સાથે સખી મારી ગયાં ત્યાં જ્ઞાનની આશે.
 હતું એ સ્થાન તો મૈલે જહાં યોગી તપે તાપે;
 તહાં ધારી લીધુ મેં તો છુરી નકકી કરે પાપે.
 પ્રણામો જઈ કર્યા મેં તો વળી સાનીધ્યમાં બેઠી
 અવર ચિંતા બધી ત્યાગી ખરે શાંતી બધે દીઠી.
 નીરખતા ના જરા અમને ખરા ધ્યાનસ્થ યોગી છે
 હતાં નેત્રો બધાં ઢાંક્યાં મહાત્મા એજ યોગી છે

(૧૧૪)

ઘડી બેઠાં અમે ત્યાં તેા ખુલ્યાં ચક્ર પછી ત્યારે;
 કયાં કંઈ ક્રોધનાં ચીન્હો નીહાળ્યાં છે અમે જ્યારે.
 વદ્યા તે ક્રોધથી વાણી અહો સ્ત્રીઓ તમે કયાંથી
 કર્યું તપ ભંગ તેં મારૂં તમે આવ્યાં અરે કયાંથી.
 સીધાવી આંહીથી જાવો નહીં જોઇએ અહીં નારી,
 નહિ વસ્તિ અમેા પ્યારી અમેા જંગલ તણા યારી.
 કર્યું કુંઠન અને કાંતા બધુએ ત્યાગ પહેલેથી,
 હવે અહલખ જગાવાને વસ્યા વનમાંહી મહેલેથી.
 સુણી યોગી વચન એવાં વદી હુ નમ્ર વાણીથી;
 પ્રભુજી ના વદો આવું વદી હું નમ્ર વાણીથી.
 અમેા સંસારના રાગી તમેા સાચાજ વીરાગી,
 બધી માયા તમે ત્યાગી અમે માયા લીધી માગી.
 તમે સંસાર છોડયો છે પ્રભુનો પ્રેમ પીવાને;
 અમે રસબસ થયાં તેમાં મદીરા હુખ પીવાને.
 હવે તારો પ્રભુ તારો ઉગારો આજ આરેથી,
 હઠાવો પાપના બાધો અમે આવ્યાં વીચારેથી.
 અમેાને જ્ઞાન આપોને અમેાને શીષ્ય સ્થાપોને;
 હઠાવો સર્વ પાપોને અમારાં કષ્ટ કાપોને.
 સુણી આ નમ્ર વાણીને પીગળતુ મન યોગીનુ;
 વદા સ્મીત હાસ્યથી યોગી દયાળુ દીલ યોગીનું.

(૧૧૫)

અહો બાળા તમારી છે. અરે ઈચ્છા જહાં એવી;
હમેશાં આવજો આંહી, કથા કંઈ જ્ઞાનની કહેવી.
અમે ત્યાંથી પછી ઉઠ્યાં રજા યોગી તણી લઈને;
બીજે દીને જવા ત્યાંતો, કર્યો છે વાયદો કહીને.
અમે એ રીતથી ત્યાંતો બીજે દીને ગયાં પ્રીતે
હતા મહારાજ ત્યાં બેઠા, ધરીને ધ્યાન તે ચિતે.
નમીને તેમને ભાવે અમે સાનીધ્યમાં બેઠાં.
નિહાળી યોગીની કાંતિ અતિ ડરમાં અમે બેઠાં.
હતા યોગી રૂપે કાળે, ભીષણ સુરતી થઈ આજે;
નતુ ત્યાં ધ્યાન કે ધુણી, વળી માળા હતી પાસે.
બુકાની બાંધીને ઉભો, કસીને છે કમર બાંધી;
ઉભો વિકાળ જેવો તે, વીકારી સુરતા સાંધી
અમે ભયભીત ત્યાં થતાં, થથરતું અંગ છે સરવે;
ડરેથી હાથ જોડીને, વઢી હું ત્યાં વળી હજવે.
પ્રભુ શુ આમ છો આજે, કર્યો છે વેશ આ કેવો
કહો કારણ અહો આનુ, વિકારી વેશ આ કેવો.
કપટ યોગી વઘો વાણી, વિચારી બેલજે બાળા;
નહિ યોગી ખરો ભોગી સુણી લે શબ્દ તુ મારા.
કપટ બાજી બધી આજે, બીછાવી તાહરા માટે;
મુને તારો ગણી લેજે, મરૂ હું તાહરા માટે.

સુણી યોગી તણી વાણી, અવાચક હું થઈ ત્યાં તો;
ઉઠાવી મુજને લીધી, થઈ બેભાન હું ત્યાં તો.

ગઈ રાત્રી વીતી માદી, પુરી બેભાન સ્થિતીમાં;
સવારે હું નીહાળુ છું, નજર મારી શું ભાળું છું.

નહિ આશ્રમ યોગીનો, નહિ એ ગામના રસ્તા,
મહા દુખે પડી આવી, થયો છે દેહ આ સસ્તો.

મુને જ્યાં રાખી મૂકીતી, હતુ એ ભાંચડ ભારે
ચણેલી કોટડી તેમાં, રહેવુ તેહમાં મારે.

નરાધમ આવતો રોજે, વળી ધમકાવતો મુને.

લગનની માગણી કરતો, વળી ખીવરાવતો મુને

હતી હિંમત મને આવી, નવી કૌવત મને આવ્યું;

અતિ આવેશનાં હું તો વહુ ધારી મને ફાવ્યું.

અતિ એ રીસથી બળતો, નખાવા રોજ આપે તે,

ફસાણી હું પુરા ફંદે, અક્કરમી હાથ પાપે તે.

કંઈ દીનો વીત્યા એવા, નરાધમ ના કરે મુકતી

હબરો લાવતા એવા, કરી નર નારી ને જુકિત

કંઈનાં ખુન તે કરતો, કંઈને છોડી તે દેતો;

નથી કોઈ થકી ડરતો, લુટી સરવે અરે લેતો.

હશે કીરમત મહા બળીયુ, પ્રભુની મહેર પણ સારી;

અણીએ આવી ઉગારી, નદુશાની એ બલીહારી.

(૧૧૭)

નરાધમને કરી યુક્તિ નટુશાએ કીધો પુરો;
સ્વધામે સેજ પહોંચાડ્યો, ખરે બદલો મળે ભુરો.
અમે બંને છુપી રીતે, છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી;
અધુના આવીયા આંહી, છુટયા નાસી અરે ત્યાંથી,
પીતા એ કર્મની કથની, કહેનાં જાઉં છું કંપી;
નહિ સ્વેચ્છા થકી ફરવું હવેથી હું ગઈ અંપી,
પીતાજી જીવતી આવી, નટુશા એ પરતાપે;
પડ્યાં છે એ મને દુખો, અરે પર ભવ તણા પાપે.
દુખી છે કર્મની કહાણી, નટુશાની અરે એવી;
જીવન છે એમનું દુખી, ગતી મારા અરે જેવી.
જગશાએ પછી પુછી, નટુશાની પુરી કહાણી,
જીગર જવાળા બળી તેથી, રડ્યા તે અશરૂ આણી.
વધ છે ત્યાં જગશા તો, નટુશા આપને કહું છું,
ગુમાસ્તી અહિં કરો મારી ખરેખર સત્ય એ કહું છું
રસોડે આપણે ખાવું, વળી દુકાનમાં જાવું;
ધરી ધીરજ ધરી ધંધો, પ્રમાણીક આપણે થાવું.
નટુશા ઇચ્છતો એવું, હતી માઠી દશા જેથી;
ગયું ઘર ને ગઈ નારી, નટુશા તો રહ્યો તેથી.
પ્રમાણીકતા ધરી અંતર, બધાંએ કાર્ય તો કરતો;
વિદટ વખતે ધરી શાંતિ, નીતીને પંથ સંચરતો,

નટુશાની દશા હાવે; બધી પલટાઇ છે આજે;
 છતાં પાસા પડે સર્વે, કદી ઉંધા છતા નાખે.
 કમાણી પણ વધી પુરી, ત્રીજેરી તળવળી રહે છે.
 જગાશા ના કંઈ કહેતા, હુકમમાં શેઠ પણ રહે છે.
 ખબરદારી બધી નીરખી, નટુશાની જગાશાએ;
 મુનીમ મોટો બનાવ્યો છે, અરે એ દીર્ઘ આશાએ.
 લલ્લીતા શેઠની પુત્રી તણું અહીંઆં થતું શું છે;
 થઈ તે સોળ વર્ષોની, ખીલ્યું યોવન તેનું છે.
 ફક્ત સંતાનમાં એકજ, ખરેખર એકલી પુત્રી;
 હતો નહિ પુત્ર તો એકે, નહિ પીત્રાઈ કે ગેત્રી,
 હતો લક્ષ્મણી પોતે, જગાશા શેઠીઓ પુરે;
 થતી વારસ હતી પુત્રી, હતો એ હક વળી પુરો.
 અરે એ શેઠને હાવે થતી ચિંતા ઘણી અંતર;
 થઈ પુત્રી તણી ઉંમર, ખટકતું મનની અંદર,
 લગન પુત્રી તણું કરતા, તલપતું શેઠનું અંતર;
 હવે ના ખેસી રહેવાએ, પુરી થઈ પુત્રીની ઉંમર.
 મુરતીઓ જો મળે સારો, લગન પુત્રી તણું કરવું;
 બધે ખોળી બહુ થાક્યો, હવે શું હાથરે કરવું.
 હતા એ શેઠ વિચારે, લલ્લીતા આંહી શું ધારે;
 મદન મુને અતિ મારે ચઢાવે જીવ ઉકાળે.

(૧૧૬)

રસીક વર તે મળે મુજને, કૃપા કીરતારની હોવે,
 બધે ખોળી હવે થાક્યા, પીતાને ના જડ્યો કોઈ;
 હતું અંતર લલીતાનું, નટુશા તર્ક તો ઢળતું,
 બચાવી તે હતી જ્યારે, થયું તે દીનથી મળતું;
 ન કોઈ શર્મ ત્યાગીને, હબુએ વાત ના કીધી.
 અતિ લજ્યા તણી કહાયે દબાવી ઉર્મીઓ દીધી.
 નટુશા પણ હતો રૂઝો, સુકોમળ અંગ તેનું છે.
 હતો મુંબઈ તણો વાસી, સુકોમળ અંગ તેનું છે;
 કંઈ દીનથી લલીતાને, ઉંડા આવેશ આવે છે;
 મદન મારે અરે તેને, નિશાએ તે સતાવે છે.
 અરે એ ઇચ્છતો પોતે, નટુશાને અતિ પ્રીતે;
 ખરેખર આજ આવ્યો છે, ભરેલો ભાવ તો ચિતે.
 અચાનક એ સમયે આવ્યો, નટુશા કંઈક તે કામે;
 લલીતાને ગમ્યું એ તો, આત આતુર છે કામે.
 લલીતાને અરે હોલે, નટુશા આવીઓ જ્યાંહી.
 તણ લજ્જા ખરે પોતે, લલીતા તો વદી ત્યાંહી.
 અહોહો શેઠીઆ સારા, તમોને ઇચ્છતી હું તો;
 ખરા જીગર થકી આહી, નીરખતી વાત તો હું તો.
 પીતા માતા બધે ખોળે, મુરતીઓ માહરા માટે
 ચહું છું આપને હું તો, કીધા મેં શીરને સાટે.

ન જાણે બાપ મારા એ, પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો.
 કહો શું સ્નાન ના કરવું પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો,
 તીલક લક્ષ્મી કરે આવી, કહો ધીકકારવી તેને;
 જવું લેલાટ ધોવાને, ગમે એ તે કહો કે જે !
 સ્ત્રીકારો વાત આ મારી, નટુશા દીલમાં ધારી;
 ઉગારી છે તમે તારી, દીધી ત્યાં દેહ આ મારી.
 નટુશા વાણી સુણીને; વધ્યો શાંતિ ધરી ચીતે;
 વઢો આ શું તમે બાળા, વઢો ના ધર્મની રીતે
 વીવાહીક કર્મ ના તમથી; કદાપી કામ તો થાયે;
 કરો જો ધારીને મનનું, ઇજત માબાપની જાણે.
 હું તો નિર્માલ્ય હૃદયમાં, તમે છો શેઠની બાળા
 તમારા ને અમારા ના, મળે સંજોગ તો સારા.
 ભરેલો ભાગ્યનો પુરો, હશે સરજ્યો પુરે કેઈ,
 તમરી માટ એ નરને, પીતાજી લાવશે જોઈ.
 કદાપી કાગની કોટે, હીરો ટંગાય તોયે શું ?
 ન શોભે એ નકી જાણે, દીહું છે એહ કોયે શું ?
 ગુલાબી કુલના ઢગલા, વિષે નાખ્યા શે લહાણા;
 કદી શોભે નહીં એવું, વિચારીને વઢો બાળા;
 લલીતા તે સુણી બોલી, વિચારી હું વહી છું તો,
 તમે મારા હવે છે તો તમેને હું વરી છું તો.

(૧૨૧)

રજા પિતા તણી માણુ તમારી પણ અરે માણુ
તમારા વીણુ આ જગમાં નરે ખીજા બધા ત્યાણુ
અચાનક એ સમે ત્યાં તો પરીચીત શબ્દ આવ્યો છે
લલીતા એ લલીતા એ કહીને સાદ પાડ્યો છે.
હતી માતા લલીતાની નીરખતી તે હતી દુરે;
અનીતી આ બધી જોઇ કર્યો તે સાદ રહી દુરે.
લલીતા ત્યાં ગઇ દોડી અહો માતા કહો શું છે;
નહિ ખેટા કશુએ છે હજુ ગાંડી રહી તું છે.
પિતા તુજ લગ્નને માટે બધી તૈયારીઓ કરતા;
મુરતીઓ ના મળે રૂઢો અતી ચીંતા ચિતે ધરતા.
સળુરી રાખજે બેની અમારો ધર્મ સાચવજે;
સહુ વાનાં થશે સારાં પ્રભુ એ જોજ મેળવશે.
લલીતા સાંભળી બોલી અહો માતા બધુ સમજુ;
નહિ કુળ ધર્મને ત્યાગી અહા માતા બધુ સમજુ.
પિતા મુજ ખોળતા ફરતા મુરતીયો જગતમાં જોતા
મુને ના તે કંઈ કહેતા સલાહ મારી નથી લેતા.
નથી આશા મને માડી પરણવાની લગારે તો;
ભલે પીતા મરે ખોળી નકામો એ હમારે તો.
લલી પુત્રી થઇ ભોળી અમરતી આમ શુ બોલે;
હુંને પરણાવવા અમને અનુપમ લ્હાવ અણુતોલે.

(૧૨૨)

ફો વર લવશુ શોધી કરીને ધામ ધુમેથી;
તુંને પરણાવશું બેની પુરાએ કોડ અમ જેથી.
કહો તુ કેમ એ બોલી પરણવું ના ગમે શાથી;
ખરી જે હોય તે ખીના છુપાવી સખતી શાને.
લલીતા ત્યાં વદી વળતી સુણો માતા કહું ત્યારે
કહું અંતર બધું બોલી સુણો માતા પુછ્યું જ્યારે.
પકાવ્યો પાક ખેતરમાં જીવન સાટે વળી રક્ષી;
દીલે ઉદારતા રાખી કહો ના કેમ દો બક્ષી.
કરી મંથન પ્રભુએ તો નિધીનુ લક્ષ્મી અવતારી
ગ્રહી પોતે લીધી તેજે ખીજાને કેમ ના આપી.
અહો માતા રીતે એવી સ્થિતી મારી થઇ આજે;
વદ્ધ શુ હું વધુ મુખથી અટકતી જીલડી લાજે.
સુણી માતા લલીતાની વદી એ બેન ના સમજ
ખુલાસો કર હવે પુરો વદી એ બેન ના સમજ.
લલીતા ત્યાગીને લજ્જા કહે માતા સુણો તો તો;
અત્યારે હોત હુ સ્વર્ગે નટુશા હોત ના તો તો.
બચાવી છે મુને તેણે અરેરે જીવના સાટે;
અરે એ દાનનો બદલો વળે કેવી રીતે માટે.
કરી મેં જીવગી તેને હશે અરપણ બધી તેને
થઇ હું તેહની નારી સુખી હું તો કહું તેને.

(૧૨૩)

ન પરણું કોઈ બીજાને, અવર છે બ્રાતા જેવો;
નટુશા એક છે પોતે, ખરેખર એ પતિ દેવા.
વિચારી માત એ માટે, કરો મુજ લગ્ન એ સાટે;
વળી છે કોમ આપણની, કરો મુજ લગ્ન એ માટે.
સુણી શેઠાણીએ વાણી, વીગત જઈ શેઠને કીધી;
હતી પણ શેઠને મરજી, સુણી એ વાતને લીધી.
ખુશીથી એક મળી છે, લલિતાની બધી વાતો,
નટુશાને લીધું પુછી, કરી નકકી બધી વાતો.
કયો વિવાહ ત્યાં નકકી; લલિતા લગ્ન કરવાને.
કયો અવસર અતિ મોટો લલિતા લગ્ન કરવાને,
લલિતા ને નટુશા એ, લગ્નથી તેહ જોડાયાં
ખરા જીગર થકી રહેતાં, અરે એ સ્નેહ જોડાયાં
અતિ ઉમંગથી હાવે, નટુશા કામ તો કરતો;
રળી લાવી ઘણો પૈસો, ત્રીજેરી માંહિ તે ભરતો.
જગાશા શેઠનું હાવે, કુર્યું અંતર બધું જોઈ;
અવસ્થા પણ થઈ પુરી, નથી વારસ પછી કોઈ.
દત્તક લેવા તણી ઇચ્છા જગાશા શેઠને થઈ છે.
જમાઈ જે નટુશા છે નજર તે પર અરે ગઈ છે.
વીચારો એ થતાં પુરા, દત્તક લીધો નટુશાને
બધોએ વારસો લીધો; દત્તક લેઈ નટુશાને.

(૧૨૪)

શીલક સોંપી ત્રીજેરીની, ખતાવી ગુપ્ત બાબતો;
 વણજ વેપારને ખીજી, કરી વહેવારની વાતો.
 નટુશા પણ હવે પુરો, બધો બોલો ઉપાડે છે,
 ગુમાસ્તા નોકરે સઉની, ખુબીથી ખોડ કાઢે છે,
 અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, અહાહા તું જતુ દોરી
 ઘડીમાં રાજવી સ્થાપે, ઘડીમાં અગ્નની ચોરી.
 અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, ન કોઈ તુજને જાણે;
 કહિ હારી જીતાવે તું, જીતેલી હારમાં તાણે.
 ખરો સિદ્ધાંત એ બાંધ્યો; ખુરે અંજામ છે ખુર;
 ખરે અંજામ છે સારૂ, કરે એ કીસ્મતે પુર.
 થયો વેપારને અર્થે, નટુશા બહાર પરદેશે;
 સુરત બંદર મહી આવ્યો, નગર એ શેઠના વેશે.
 હતા નોકર અને ચાકર, ગુમાસ્તા સાથમાં ફરતા
 હતી વિક્ટોરીયા ગાડી, બબરે તેહમાં ફરતા.
 જતા એક દીન તે પાળા, ભીખારણુ છે મળી સામ
 ઉભી રસ્તા વચ્ચે આડી અરે એ શેઠની સામી.
 વઢી તે આર્ત વાણીથી અરે એ શેઠીઆ રૂડા;
 મુને એક દોઢીયું આપો અરે હાલ છે ભુંડા.
 ભુખી દીન ચારની હું તો નસીબે આકરી હાલત;
 મુને એક દોઢીઈ આપો બગાડી મેં અરે દાનત.

(૧૨૫)

થયા આ હાલ છે મારા, ગયુ કીસ્મત મને દોરીઃ
હવે ના દુખમાં જીવુ, મરૂ હુ વિષને ઘોળી;
દશા આવી થઈ મારી; અરે એ કર્મ કુડાએ.
હતી હું વૈભવે પુરી, ગયું એ કર્મ ભુંડાએ.
નદુશા સાંભળી વાણી ઉભો કંઈ ભેદને જાણી;
અરે નારી કહે તારી; બધીએ વાતને વરણી.
દશા તુ કેમ આ પામી, રખડતી કેમ આ હાલે;
દરદ તોફાં મીટાવું હું, પુરી જો બાતમી આપે.
લીખારણુ તે વદી સુણી; સુણોને શેઠીઆ સારા;
હવે મરવુ મને વહાલુ, કહું છું હાલ આ મારા.

(ગાયન)

(રાગ શુ કહું કથની મારી)

કહું શું કરમની કહાણી, આજ કહું શું કરમની કહાણી
મુમજીવન આ ધુળધાણી આજ કહું શુ કરમની કહાણી

(૧૨૬)

મુખઈ નગરી વાસ અમારો દંપતી દીન ગુન્નરે
ફસી ફેસનના ખોટા ફંદે હું તો ચઢી ગઈ ચાળે આજ
નાથ નટુશા નટવર નામે મીઠ્યા મતી કરી માડી
ઘાત કર્યો મેં ત્યાગી ઘરને લંપટ સંગ નાડી. આજ
મેળે મેં માણી મહેલ મહેલાતે ગાડી ઘોડા દોડાવ્યા
ખની મડમ હું સાહેબ રાણી પાણી લલાનાં ઉતાર્યાં આજ
આફત વેડી કંઈક ઈશકમાં કંઈકના કાશળ કાઢ્યાં,
યાર છખીલાં સંગ ન દોડ્યો સુખનાં છત્તર ઢાળ્યાં. આજ
નાથ નગીનો સ્વપ્ને ન આવે યારમાં તાર મીલાવ્યો,
દેશા રટણ હું કરતી મેળે યાર થયો અલાવ્યો આજ
મોટી દૂકાનો વેશ્યા ગૃહની લાલચે કંઈ નર પાડયા,
સતી સ્ત્રીઓના સત ચુકાવ્યાં યારને માર પડાવ્યા. આજ
પાપ તણો ફૂલ પુર્ણ થયો મુજ પ્રભુએ બદલો આપ્યો
દગો થયો મુજ દેહ પરે હા પુરણ મળીયાં પાપો આજ
કંઠ ફધાઈ આજ ગયો છે નાસીકા છેદન થયું;
તે દિનની આ હાલત મારી તન અવરથા ગયું. આજ

(૧૨૭)

પ્રેક્ષા માથુ ધરધર ભટકી કોઈ ન પાત્રમાં આપે;
ક કટી કહી જગમાં મુજને સહુજનો સંતાપે આજ.

આનક ખોલતાં અટકી ભીખારણુ શબ્દ એ છેલ્લા
ડી ભુમી ઢળી તે તો સહે છે શેઠ ઉભેલા.

ધી પડતી અરે ઝીલી નટુશાએ અરે હાથે;
હો તું પ્રેમદા મારી થએલું લગ્ન મુજ સાથે,

ખારણુ સાંભળી શબ્દો અરે વાલા અહિં ક્યાંથી;
કારો જો મળ્યા તો તો ઉગારો દુખ આમાંથી;

શા તે સુણી બેઠ્યા હવે વટલાઈ છું તું તો
ના સ્વીકાર હું તો ફરી પરણ્યો હવે હું તો

મી છે જીવંતી મારી તુંને હું સાથમાં લેઉ;
જુ પોષણ કરું ભાવે તુંને અનદાન હું દેઉ.

તું કર ભજન ભાવે તજીને મોહ સંસારે;
ભવ તાહરા ગાઈ જનોને કંઈ સુધારે.

શેઠાણીને મરજી નટુશા સાથે જીવાને
મરજી તજી દુનીઆ વીરાંગી આજ થાવાને

(૧૨૮)

અઈ તે શેઠની સાથે જીવન શાંતિ ભરે ગાળ્યું;
કરી દુનીઆ તજી સેવા વચન એ શેઠનું પાળ્યું.

અરે એ પાઠકો મારા કથા આ સ્ટોપ થાયે છે,
પુરાનું તો બુઝ થાયે બલ્લાનું સાઝ થાયે છે.

કહે કઠલાલ કર એવું સજન લ્યો સારને ગ્રાહી;
અવર જનને સુંપી દીધું બુંડાઈ ભાગનો ગ્રાહી.

હમારાં તમામ પુસ્તકોના વેપારી ભાવ બેહદ સસ્તા
અને સરેતા ઉદાર હોવાથી હમારાં પુસ્તકો વેચનારા વેપારી
એ સહેલાઈથી માસિક રૂપીઆ સોથી વધારે નફો મેળવી
શકે છે.

વેપારી ભાવનું પ્રાઇવેટ પ્રાઇસલીસ્ટ અરજ કરવાથી
તદન મફત મોકલવામાં આવે છે. પોસ્ટેજ માફ
લખો:—બુકસેલર.

જહુલાલ નારણદાસ મુ. નડીઆદ.

[illegible]

